

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA ARAÇ OLARAK
KÜLTÜREL ROTA OLUŞTURMA REHBERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğçe KURUÇ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Kentsel Koruma ve Yenileme Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Kevser ÜSTÜNDAĞ

OCAK 2018

Tuğçe KURUÇ tarafından hazırlanan KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA ARAÇ OLARAK KÜLTÜREL ROTA OLUŞTURMA REHBERİ adlı bu tezin yüksek lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

K. Kuvtafo

Doç. Dr. Kevser ÜSTÜNDAĞ

Tez Danışmanı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Kevser ÜSTÜNDAĞ

K. Kuvtafo

Üye : Prof. Dr. Zeynep ENLİL

Zeynep Enlil

Üye : Yrd. Doç. Dr. Dilek ERDEN ERBEY

Dilek Erden Erbey

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak yazılmıştır.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA ARAÇ OLARAK KÜLTÜREL ROTA OLUŞTURMA REHBERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Tuğçe KURUÇ

**MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Ocak 2018

ÖZET

Çalışmanın konusu kültürel mirasın korunması araçlarından biri olan kültürel rotaların oluşturulmasına dair rehber önerisi sunmaktır.

Günümüz yaşantısında insanın doğasında var olan yürüme eyleminden kopuş yaşanmaktadır. Bu kopuşta modernleşmeyle birlikte doğadan uzaklaşılması, insana ve doğaya duyarsızlaşan sürdürülebilir olmayan kentsel planlama anlayışı, ulaşım da yaya ölçeğinin geri planda kalması gibi bir çok etmen bulunmaktadır. Yürüme yerine diğer alternatiflerin (araba odaklı) çekiciliğiyle hareketten ve mekanın deneyimlenmesinden uzaklaşmıştır. Yaşam alanlarının, doğanın, toplumların ve bireyin kendisini keşfetmesinde en kolay ve erişilebilir bir yöntem olan yürümenin gerekliliği üzerine farkındalığın sağlanması gerekmektedir. İnsanların tekrardan yola koyulmasını sağlamak, yola çıkan kişinin yolculuklar aracılığıyla kültürel değerlerin de keşfini sağlayacak alternatiflerden birini kültürel rotalar sağlamaktadır.

Kültürel rotalar kültürel mirasın seyahatler üzerinden tekrar keşfedilmesi düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Bu düşünceyle birlikte rotaların oluşturulmasına yönelik ilk olarak Avrupa odaklı çalışmalar yapılmış olup daha sonra uluslararası kurumların katkılarıyla kültürel mirasın korunmasında rotaların bir araç olduğu kabul edilmiştir.

Kültürel rotalarla kültürel birikimin kimliğine uygun bir şekilde yansıtılması, güzergahın sadece fiziksel değil; tüm bileşenleriyle keşfedilmesi, kültürel mirasın güzergahlar aracılığıyla daha okunur kılınması ve kültürel mirasın korunması, yaşatılmasında farkındalık sağlanması amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda

rotaların oluşturulmasına y6nelik kararlar uluslararası anlaşmalar, toplantılar ve t6z6klerle sağlanmıştır.

Tez iki ana b6l6m 6zerinden kurgulanmıştır. İlk b6l6mde k6lt6rel rota kavramının gelişim s6reci, ilgili kurumların 6alışmaları 6zerinden aktarılıp teorik altyapı oluşturularak rotaların sınıflandırılması ve tasarlanması ilkelerine değinilmiştir. Ulusal ve uluslararası kuruluşların k6lt6rel rota 6alışmaları 6zerinden k6lt6rel rota kimlik kartı oluşturulmuştur. Kimlik kartlarıyla k6lt6rel rotaların temaları, amaçları, hedefleri ve fiziksel 6zellikleri tespit edilmiştir. B6ylece k6lt6rel mirasın korunmasında k6lt6rel rotaların katkısının kimlik kartları aracılığıyla okunması hedeflenmiştir. Sonraki b6l6mde, kavramsal araştırmadan elde edilen veriler ışığında k6lt6rel rotaların oluşturulmasında rehber 6nerisi sunulmuştur.

Bilim Kodu :
Anahtar Kelimeler : K6lt6rel Rotalar, K6lt6rel Miras
Sayfa Adedi : 106
Tez Y6neticisi : Doç. Dr. Kevser 6ST6NDAğ

GUIDE FOR CREATING CULTURAL ROUTE AS A TOOL FOR THE PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE

(M. Sc. Thesis)

Tuğçe KURUÇ

**MIMAR SINAN FINE ARTS UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE**

January 2018

ABSTRACT

The subject of the study is to present guidelines for the creation of cultural routes which is one of the tools of cultural heritage conservation.

In today's world, there is a break from the walking action that is inherent in human nature. There are many factors in this break such as the alienation from nature with modernization, unsustainable, desensitized to human and nature understanding of urban planning, and the pedestrian scale in transportation to remain on the back. It has been moved away from the movement and experiencing the space with the attraction of other alternatives (car-focused) instead of walking. There is a need to raise awareness of the necessity of walking as the easiest and most accessible method on exploring of living spaces, nature, societies, and self-discovery of individuals. One of the alternatives to make people to start off and discover cultural values through their journeys is cultural routes.

Cultural routes have arose with the idea of rediscovering cultural heritage through travel. With this thought, first of all European-focused studies were undertaken for the creation of routes, and later routes were accepted as a tool to the protection of cultural heritage with the contributions of international institutions.

It is aimed to reflect the cultural heritage with cultural routes in accordance with the identity, to discover the route with not only physical but all components, to make the cultural heritage more legible through routes and to raise awareness about preservation and survival of cultural heritage. In the direction of these purposes, decisions regarding the creation of routes are provided by international agreements, meetings and regulations.

The thesis is based on two main sections. In the first chapter, the theoretical infrastructure was established with transferring over the studies of related institutions about the development process of the concept of cultural route and the principles of classifying and designing routes were mentioned. Through the cultural route studies of national and international organizations cultural route identity cards were created. The themes, aims, objectives and physical characteristics of the cultural routes were identified with identity cards. In this way, it was aimed to read the contribution of cultural routes through the identity cards in the protection of cultural heritage. In the next section, guidebook proposal was presented on the creation of cultural routes in the light of the data obtained from conceptual research.

Science Code :

Key Words : Cultural Routes, Cultural Heritage

Page Number : 106

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Kevser ÜSTÜNDAĞ

TEŞEKKÜR

Çalışma sürecinde değerli yardımları ve katkılarıyla beni yönlendiren danışmanım Doç. Dr. Kevser ÜSTÜNDAĞ'a ve değerli jüri üyeleri hocalarıma, bu süreçte desteklerini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Tuğçe KURUÇ

Yola çıkmadan önce Kendimize Bakındık
İlkin Yerimizden Yerimizi Arandık

II

Daha azı bu değildir
Düşünmezsen gerilersin,
Dışında kalırsın, anlıyor musun
Dur-düşün, orayı-onu-bunu.
Durumlarda bil'i bul.

Sonra, saf şimdi değildir,
Öncedir birazı şimdinin.
Ama sana kalık sonranın tadı tuzu.
Sendenliği olsun diye gidişinin
Şimdi önce gel'i bul.

Bir daha azı bura değildir
İki sensiz bura olmaz.
Üç o'suz olmaz ora.
Dört gelen duranı bilmelidir,
Beş giden kalanı,
Yoksa, altı, olmaz ora, bura

*Tez sürecine başlarken
değerli hocam Doç. Dr. Kevser Üstündağ ve sevgili arkadaşım Tuğçe Ungan ile
tesadüfi bir şekilde karşımıza çıkan, çalışmamı anlamlandıran bir Özdemir Asaf şiiri*

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	x
ÇİZELGE LİSTESİ	xii
ŞEKİL LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
1. GİRİŞ	1
Amaç.....	2
Kapsam.....	2
Yöntem.....	3
2. KÜLTÜREL ROTALARIN KAVRAMSAL GELİŞİMİ	5
2.1. Yürümek.....	5
2.2. Kültürel Mirasın Korunmasında Kültürel Rotalar.....	10
2.2.1. Kültürel Miras.....	11
2.2.2. Kültürel Mirasın Korunması Gerekliliği.....	14
2.2.3. Kültürel Mirasın Korunması Araçlarından Kültürel Rotalar.....	15
2.3. Kültürel Rotaların Gelişim Süreci ve Tanımlamalar.....	19
2.4. Kültürel Rota Sınıflandırılması.....	39
2.4.1. Kültürel Rota Kimlik Kartı.....	49
2.5. Kültürel Rota Planlaması.....	51
2.6. Avrupa ve Dünya Kültürel Rotaları.....	57

2.6.1. UNESCO Diyalog Yolları Programı.....	57
2.6.2. Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü “Kültürel Rotalar Programı”	62
2.6.3. ICOMOS Kültür Rotaları Uluslararası Komitesi (CIIC)	64
2.6.4. Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları.....	64
2.7. Türkiye Kültürel Rotaları.....	67
2.7.1. Türkiye Kültür Rotaları Derneği Kültürel Rotaları.....	67
2.7.2. Türkiye Turizm Gelişim Koridorları.....	70
2.7.3. ÇEKÜL Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları.....	74
2.7.4. Avrupa Konseyi Kültür Yolları Programı.....	75
2.7.5. Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları.....	77
2.8. Değerlendirme.....	78
3. KÜLTÜREL ROTA OLUŞTURMA REHBERİ ÖNERİSİ	83
KAYNAKÇA	95
EK A	101

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 2.1. Kültürel Rotaların tarihi süreç içinde gelişimi.....	37
Çizelge 2.2. Kültürel Rotaların ana temasına göre sınıflandırılması.....	43
Çizelge 2.3. Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotalar Listesi.....	63
Çizelge 3.1. Kültürel Rota Oluşturma Rehberi Önerisi	87

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1. Homo Sapiens Yolculuğu: “Cennetten Çıkış Yürüyüşü” Rotası.....	5
Şekil 2.2. Santiago de Compostela Hac Yolu (1993)	20
Şekil 2.3. Santiago de Compostela Katedrali.....	21
Şekil 2.4. Saint James Yolu Haritası.....	21
Şekil 2.5. Don Quijote romanının 1780'deki bir baskısında yer alan rota	46
Şekil 2.6. Çikolata Rotası	47
Şekil 2.7. UNESCO İpek ve Baharat Yolu Rotası.....	58
Şekil 2.8. UNESCO Köle Rotası	59
Şekil 2.9. İnka Yolu	61
Şekil 2.10. Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları	66
Şekil 2.11. Türkiye Kültür Rotaları Derneği Kültürel Rotaları	69
Şekil 2.12. Türkiye Turizm Stratejisi (2023) Kavramsal Eylem Planı	70
Şekil 2.13. ÇEKÜL Vakfı Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları Programı	74
Şekil 2.14. Viking Rotası.....	75

KISALTMALAR

CoE	: Council of Europe (Avrupa Konseyi)
EICR	: The European Institute of Cultural Routes (Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü)
ICOMOS	: International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
ICOMOS-CIIC	: ICOMOS International Committee of Cultural Routes (ICOMOS Kültürel Rotalar Uluslararası Komitesi)
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

1. GİRİŞ

Modernleşmeyle birlikte yürüme eyleminden kopuş yaşanmakta, bu kopuşla insanın doğal olandan uzaklaşması ve yaşam alanlarını deneyimleyememesiyle bulunduğu ortama yabancılaşması yaşanmaktadır. Yürüme yerine alternatiflerin çokluğu, hızlı yaşamın dayattırılması ve boş zamanın hemen hemen yok olması insanın yürüme eyleminden uzaklaşmasını neredeyse zorunlu hale getirmiştir. Kentsel planlama uygulamalarının da insan ölçeğinden giderek uzaklaşan yönelimi ile metropol insanı yürüme ediminden uzaklaşmıştır. Yürüme eylemi, şehir yaşantısının motorlu taşıt odaklı ulaşım sisteminde kısıtlı da olsa sadece kısa mesafelerde bir ulaşım yöntemi olarak görülmektedir. Yürümenin sadece bir yerden bir yere varmada ulaşım şekli olarak görülmesi, kentsel alanların yaşayan bir alana dönüşmesine katkı sağlayan bir araç olur iken bu eylemin gerçekleşmesinde yürümenin felsefesinden uzaklaşmaktadır. Kentsel veya kırsal alanlarda zoraki görülen yürüme eylemi yaşam alanlarının, doğanın, toplumların ve bireyin kendisini keşfetmesinde en kolay ve erişilebilir bir yöntemdir. Yürümek eylemi kişinin soluklanmasını, yaşam hakkında düşünmesini ve doğasından uzaklaşmış olan yaşantısını sorgulama yollarını açarak, kentsel yaşamın hayatı monotonlaştıran düzenine karşı bir çıkış yolu sunmaktadır. Yürüme üzerine farkındalığın sağlanmasında çekici bir unsur olarak kültürel rotalar büyük bir rol oynamaktadır. Kültürel mirasın korunmasında etkili bir araç olan kültürel rotaların yürünerek tecrübe edilmesi, insanların keyifle ve büyük bir hazla bu ilgili miras alanlarının değerlerini keşfetmesini sağlayacaktır. Kişi rotalar aracılığıyla yürüyerek, ortak miras değerlerinin topluma ve kendisine katkısını deneyimlemiş olacak ve bu alanların koruyarak yaşatılması farkındalığını tecrübe ederek öğrenecektir.

Kültürel rotalar fikri 1960'lı yıllarda seyahatlerle kültürel mirasın tekrar keşfedilmesi düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Bu düşünceyle birlikte rotaların oluşturulmasına yönelik 1980'lerde Avrupa odaklı çalışmalar yapılmış olup daha sonra uluslararası kurumların katkılarıyla kültürel mirasın korunmasında rotaların bir araç olduğu kabul edilmiştir.

Kültürel rotalar aracılığıyla kültürel birikimin kimliğine uygun bir şekilde yansıtılması, güzergahın sadece fiziksel değil tüm bileşenleriyle keşfedilmesi, kültürel mirasın güzergahlar aracılığıyla daha okunur kılınması ve kültürel mirasın korunması, yaşatılmasında farkındalık sağlanması amaçlanmaktadır.

Amaç

Çalışmanın amacı kültürel ve doğal mirasın korunmasında sürdürülebilir bir şekilde etkili olan kültürel rotaların oluşturulmasında rehber önerisi sunmaktır. Kültürel rotalarla korunması gerekli olan alanlarda kültürel varlıkların yaşam şansının artırılması, kültürel birikimin kimliğine uygun yaşatılması, kültürler arası diyalogun oluşturulması, kültürel mirasın rotalar aracılığıyla okunur kılınması ve bu alanlara dair koruma bilinci ile farkındalığın oluşturulmasını sağlamak ana hedefleri doğrultusunda rotaların oluşturulmasında önerilen rehber ile rota tasarımına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Kapsam

Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde yürüme edimi üzerinde durularak, kültürel rotalarla ilişkisine değinilmiştir. Kültürel mirasın korunmasında bir araç kabul edilen rotaların teorik altyapısını oluşturmak için kültürel miras kavramsal olarak irdelenerek, ortak miras değerlerinin korunması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Kültürel rotalarla kültürel mirasın arasındaki ilişkinin açıklanması sonrasında kültürel rota kavramının tarihsel süreç içerisinde gelişimi ve evrimi incelenmiştir. Rotaların gelişimi Avrupa Konseyi, UNESCO ve ICOMOS kurumlarının çalışmaları üzerinden aktarılmıştır. Rotaların sınıflandırılması ve planlamasına dair açıklamalarla birlikte önerilere yer verilmiştir. Dünyada ve Türkiye’de yer alan kültürel rotalar ele alınarak rotaların amaçları ve hedefleri hakkında bilgiler verilerek değerlendirilmiştir. İlgili kurumların oluşturduğu kültürel rota projeleri üzerinden, rotaların temalarını, amaçlarını, hedeflerini ve fiziksel özelliklerini içeren kültürel rota kimlik kartı oluşturularak kültürel mirasın korunmasındaki etkilerine değinilmiştir.

İkinci Bölümde elde edilen veriler kapsamında kültürel rotaların oluşturulmasına yönelik rehber önerisi sunulmuştur.

Yöntem

Çalışmanın teorik çerçevesini oluşturmak üzere literatür taraması yapılmıştır. Kavramsal arka plan oluşturmak için konu ile ilgili olan uluslararası örgütlerden Avrupa Konseyi, ICOMOS ve UNESCO'nun raporları, tüzükleri ve anlaşmaları incelenmiştir. Çalışma konusu ile ilgili genel olarak yazılı kaynaklar, tezler, makaleler, süreli yayınlar incelenmiş ve rotalarla ilgili çalışma yapan kurumların resmi web siteleri üzerinden incelemeler yapılmıştır.

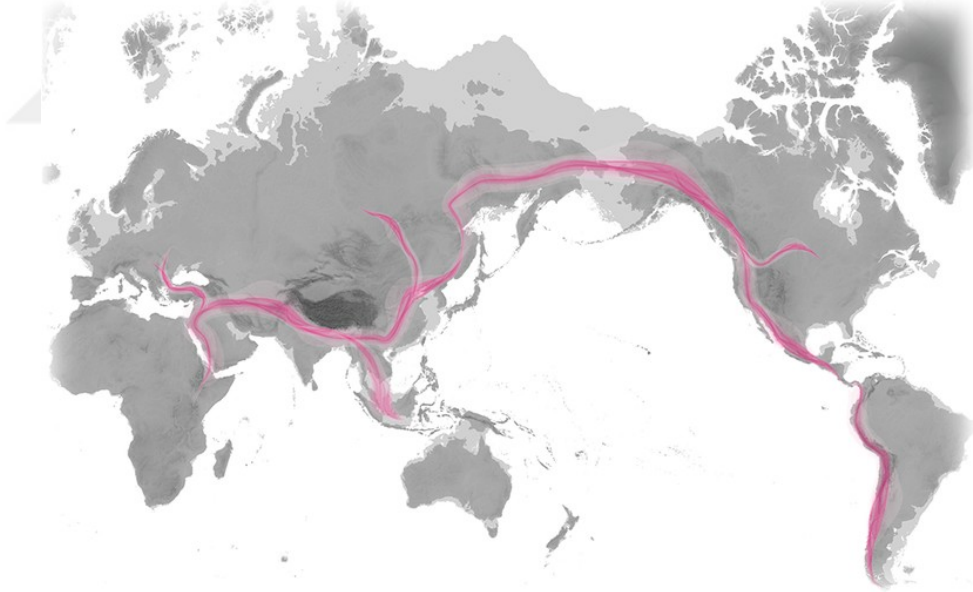

2. KÜLTÜREL ROTALARIN KAVRAMSAL GELİŞİMİ

2.1. Yürümek

Yürümek sözcüğü TDK'da “adım atarak ilerlemek, gitmek”, “yayan gezmek, yayan gitmek”, ve “yol almak” olarak açıklanmıştır. Yürümek eylemiyle tecrübe edilen kültürel rotalar, kişinin hem kendi benliğini keşfetmesini hem de ortak miras değerlerini deneyimleyerek keşfetmesini sağlamaktadır. Ayrıca yürüme eylemi ve kültürel rotaların işbirliğiyle kültürel miras alanların korunmasına yönelik bir sistem oluşturulmaktadır.

Solnit (2000), elimizdeki tek kesin veri olan ayağa kalkıp yürümenin, insanlık dediğimiz şeyin ilk alamet-i farikası olduğunu savunmaktadır. İki ayak üzerinde dik yürüyebilen insanlığa geçiş serüveninde yürüme ile birlikte fiziksel ve sosyal gelişim sağlamış olup hala sürekli keşfederek gelişimimizi sürdürmekteyiz.

Şekil 2.1. Homo Sapiens Yolculuğu: “Cennetten Çıkış Yürüyüşü” Rotası

Kaynak: <https://www.nationalgeographic.org/projects/out-of-eden-walk/the-journey/maps/>

Yürümek ileriye doğru düşmektir diyen Salopek (2013), yeryüzünü keşfetmek üzere Afrika'dan başlayıp Güney Amerika'ya kadar yolculuk yapan Homo sapiens yolculuğunun izinden giderek Cennetten Çıkış Yürüyüşü (Out of Eden Walk) projesini oluşturmuştur. 33 km'lik 7 yıl sürecek rotasına 2013 yılında başlayarak atalarımızın izini takip etmesinin sebeplerini şöyle açıklanmıştır:

...İnsanlığın beşiği Doğu Afrika'daki Büyük Rift Vadisi'nden hareketle, en az 60 bin yıl önce dünyayı keşfeden atalarımızın ayak izlerini takip ederek, onların geçtiği yollardan ilerliyorum. Bu en büyük yolculuk açık ara yaptığımız en önemli yolculuk aynı zamanda. Ama bize dünyayı sunmuş olduğu için değil sadece. Hayır. Ana kıtanın dışına çıkan homo sapiens, sayıları ancak birkaç yüz kişiyi bulan bu öncü göçebelerin, aynı zamanda bize şu anda insan olmakla ilişkilendirdiğimiz en ince özellikleri miras bırakmış olduğu için de: kompleks dil, soyut düşünme sanat yapma dürtüsü, teknolojik buluşlar için gerekli düşünce yapısı ve günümüzde var olan ırk çeşitliliği (Salopek, 2013, s. 112).

Salopek güzergahını, bilimsel verilere dayalı olarak oluşturulan homo sapiens dağılımı rotasıyla geçmişle olan bağlarımızın izini günümüz dünyasında keşfederek, izleyerek ve dinleyerek yürümektedir. Bu yürüyüş aynı zamanda güzergahta yer alacak ortak miras değerlerini ve farklı kültürleri deneyimlemesini sağlamaktadır. Ve çalışması bu alanlardaki değerlerin anlaşılması ve korunmasına yönelik farkındalık oluşturmada etkili olmaktadır.

İki ayaklı yürüme ile birlikte beyinlerimizin de geliştiği savunulmaktadır. Bu gelişim ile birlikte insanoğlu sadece hayatta kalmak için değil birçok farklı nedenlerle yürümeye yönelmiştir. Bu yürüyüş serüveni ile birlikte dünyaya yayılan insan nüfusu doğaya geri dönüşü mümkün olmayan zararlarıyla birlikte yeni kültürlerin oluşmasına ve kültürlerin yayılmasına olanak sağlayamıştır.

Yürümenin tarihi, insanlığın tarihinden daha eskilere uzansa da, bir amaca ulaşmak için kullanılan bir araç değil de bilinçli bir kültürel faaliyet olarak Avrupa'da yalnızca birkaç yüzyıl öncesine dayanır ve bu tarihin başlangıç noktasında duran kişi de Rousseau'dur (Solnit, 2000). Yürümenin bir kültürel faaliyet olarak görülmesinde doğaya yönelik gezintilerin yapılmaya başlanması etkili olmuştur. Bu doğa gezintilerinde Rousseau, Wordsworth, Nietzsche ve Thoreau gibi düşünürler eylemleriyle birlikte yapıtlarıyla öncü olmuştur. Paquot doğa gezintilerinin düşünsel bir amacı olduğunu savunanlar arasındadır:

1802'de filozof Karl Gottlob Schelle; L'art de se Promener (Gezinme Sanatı) kitabının önsözünde; "Gezi sanatı, gezintileri boyunca doğanın ve toplumun tamamen tadını çıkarmayı, çok uğranan yerlerde olduğu kadar doğada da akılları ve duyuları uyanık olan avarelik düşkünü her kültürlü kimsenin ilgisini uyandırır; aynı yaşama sanatında olduğu gibi, eğer yaşam kendisine göre basit bir oyundan fazlasıysa, her birey için kelimenin tam anlamıyla, özen söz konusu olmalıdır."

Böylece gezi, doğanın güzelliklerini içine sindirip kendini geliştirmek için bir dolaşma yeri ve yürüme eylemi olarak belirlenir. Bu eylem iki yönlüdür: Bedeni gevşetir, ona egzersiz olanağı sunar ve beyinsel aktiviteye faydalı çeviklik katar. Kısacası, herkesin gezinme sayesinde doğayla kurduğu ilişkinin önemini küçümsemeksizin, gezintiye olanak veren düşünsel bir amaçtır. Doğa, bu izlenimler bakımından zenginleşen gezinin duyularını uyandırır (Paquot, 2005, s. 80).

Estetik açıdan yürüyüşün gelişimiyle yürümenin deneyim kazandırdığı doğada yürüme aktiviteleri beden ve zihnin birlikte çalıştığı ve böylece daha etkin bir yaşamın olduğu benimsenmeye başlanmıştır.

Gelişen yürüme kültürüyle birlikte bir yerden başka bir yere varmakta zorunluluk olarak görülen seyahatlerin yerine mekanın ve doğanın deneyimlenmesini ön plana çıkaran yürüme odaklı olan seyahatler bir amaç haline gelerek fiziksel keşifle birlikte duyumsal tecrübelerin yaşanması ön plana çıkmıştır.

Yürümek, tarihi sürecinde zorunluluklar veya şartlara bağlı gelişen bir eylem olarak sürdürülmüşse de günümüzde birçok farklı nedenlerle yürümekteyiz. Le Breton yürümenin günümüzdeki anlamını ise şöyle açıklamıştır:

Ayaklarımızın kökleri yoktur, ayaklarımız hareket etmek için yapılmıştır. Yürüyüş artık en kısa güzergahlar için bile, çağdaş bireylerin (batı toplumlarında yaşayan) hemen hemen tümünün yer değiştirme biçimi içinde yer almaz, buna karşılık bir boş zaman etkinliği, kendi kendini kanıtlama, huzur ve rahatlık arama, doğayla ilişki kurma bağlamında ağırlığını hissettirmektedir. Uzun gezintiler, doğa yürüyüşleri, yürüyüş topluluklarının ilgi görmesi, eski hac yolları (özellikle Compostela), gezinin yeniden saygınlık kazanması vb (Le Breton, 2000, s. 14).

Doğayı ve toplumları keşfetme isteğiyle bu alanları anlamak ve yorumlamak, bireyin kendisini keşfetmesi ve insanın bedensel sağlık amaçlı yaya sporu yapmasını günümüzdeki yürüme yönelimlerinin sebepleri olarak sıralayabiliriz. Solnit, yürümenin kültürel edinimle birlikte yaşama şekil verdiğini de belirtmektedir:

Yürümek farklı kültürel anlamlar taşımaktadır. Yürümenin tarihi, aynı zamanda imgelemin ve kültürün; farklı zamanlarda farklı yürümeler ve yürüyüşçülerin peşinde olduğu zevkin, özgürlüğün ve anlamların tarihinin de bir parçası olmaya başlıyor. Bu imgelem, iki ayak üzerinde kat ettiği mekanları biçimlendirmekle kalmıyor, aynı zamanda bu mekanlar tarafından biçimlendiriliyor da. Yürüme, patikalar, yollar ve ticaret güzergahları oluşturdu; yerel ve kıtalararası mekan algıları

yarattı; kentleri ve parkları şekillendirdi; haritalar gezi rehberleri, teçhizat üretti ve dahası, hac yolculukları, dağcılık keşifleri, gezintiler ve yaz piknikleri üzerine yürüme öyküleri ve şiirlerinden oluşan geniş bir külliyatın gelişimine olanak tanıdı. Hem kente hem de kırsal alana ait peyzaj öyküleri doğuruyor ve öyküler de bizi yeniden bu tarihin mahalline geri götürüyor (Solnit, 2000, s. 20).

Yürüyerek başlanılan serüvende kişi doğayı, toplumları ve kendisini keşfetmeyi, yaşadığı çevreyi başka açıdan görmeyi ve anlamayı yürümenin de katkısıyla geliştirmiştir. Yürüme eyleminin getirileriyle birlikte yaşam alanları da bu eyleme bağlı olarak şekillenmiştir. Günümüzde oluşturulduğu tarihi döneminden beri kullanılan, yaşayan antik yollar, ticaret ağları ve hac yolları varlığını sürdürmektedir. Yürümenin katkısıyla da şekillenen veya kurgulanan mekanlar, teknolojinin gelişimiyle ve modernleşmeyle birlikte hayatı hızlandıran yeni çözümlerle yürüme ediminden uzaklaşan kentsel yaşam alanlarına dönüşmüştür. Bu yürümeden uzak yaşamın getirisiyle doğal olandan kopuş, yaşam şartlarının zorlaşması, hızlı yaşamın dayattırılması ile boş zamanın neredeyse yok olması, insana ve doğaya duyarsızlaşan kentleşme politikaları ile ulaşım alanında arabaya bağımlı yaşamın oluşturulması gibi nedenlerle birey kendisinden de uzaklaşmıştır. Yürüme yerine başka alternatiflerin çokluğu karşısında hareketten uzaklaşmak toplum algısına yerleşmiş, bu konuda farkındalığı olan kesimler yürüyerek kendi kentini, farklı yaşam alanlarını, toplumları, kültürleri ve doğayı keşfetmekte, deneyimlemektedir:

Çağdaş dünya bağlamında yürümek bir nostalji ya da direniş biçimini akla getirebilir. Yürüyüşçüler dünyanın çıplaklığı içinde bedensel maceralar yaşamak amacıyla arabalarından saatlerce ya da günlerce çıkmayı kabul eden ilginç kişilerdir. Yürüyüş, yürüyüşçünün özgürlük düzeyine göre farklı tonlarda beden zafedir. Yaşamın bir yığın önemsiz şeyi konusunda bir temel felsefenin geliştirilmesine elverişli bir etkinliktir, gezgini, bir süre kendisini, doğayla ya da başkalarıyla ilişkisi hakkında sorular sormaya, beklenmedik bir yığın soru üstüne düşünmeye götürür. Aylaklık, acelesi olan insanın hüküm sürdüğü dünyada bir terslik gibi gözükür. Zamanın ve yerin tadını çıkarma olan yürüyüş bir kaçış, modernliğe bir naniktir. Çılgın yaşam ritimlerimiz içinde bir kestirme yolu, mesafe almaya elverişli bir etkinliktir (Le Breton, 2000, s.14).

Dış dünyadaki henüz hiç tutmadığımız, ama seve seve tutabileceğiniz yol, içteki ülküsel dünyamızda ilerlemeye can attığımız yolun kusursuz bir yansımasıdır; ancak şüphesiz ki bazen yönümüzü seçmekte zorlanırsınız, çünkü o henüz zihninizde açıkça

belirmemiştir (Thoreau, 2016). Toplumda yürümenin her alanda etkili olan, hayatın bir parçası olduğunun farkındalığını sağlamak ve insanları tekrardan yola koyulmasını sağlayacak kültürel rotalarla işbirliği bu konuda yararı sağlayacak en kolay, erişilebilir ve etkili alternatiflerden biri olmaktadır.

Kültürel mirasın rotalar aracılığıyla yürünerek tecrübe edilmesi, bu alanların sahip olduğu değerlerin özümşenerek kişinin kültürel birikimine katkısını sağlamaktadır. Miras değerlerinin yürünerek içselleştirilmesiyle, kişinin bu kültürel alanların korunmasına yönelik bakış açısına sahip olması olgusunu da doğuracaktır. Bu anlayışın yerleşmesini sağlamak ve bu konuda farkındalığı yaratmakta etkili olan kültürel rotalar koruma disiplinde çağdaş bir araç olmuştur.

2.2. Kültürel Mirasın Korunmasında Kültürel Rotalar

Tarihin önemli tanıkları olarak geçmişin izlerini geleceğe aktaran, yaşamı anlamlandıran kültürel miras değerleri korunması gerekli olan varlıklardır:

Neyi Korumak İsteriz?

Bizim için değerli olanı, anıları olanı, tarihsel olanı... Bize dek yaşayarak gelebilmiş olanı, ön açmış, ön açan geleneği... Böyle bir şeyin bozulmamasını, niteliklerini yitirmemesini, yıpranmamasını, yok olmasını isteriz. Giderek bütün bu özellikleriyle bizden sonra sürsün, yaşasın isteriz... Çocuklarımıza, torunlarımıza da aktarmak isteriz onu... Onlar da değerini bilsinler isteriz... Böylece onlar da kişiliklerini, geleceklerini daha sağlıklı, daha insana yakışacak biçimde kurabileceklerdir.

Bunun için aldığımız önlemlerin tümü, koruma eylemine girer. Bu önlemler bir kandilin, bir resmin, yontunun, kilimin, bir yapının, her türlü sanat yapıtının, niteliklerini yitirmesini önlemeye, yıpranmasını durdurarak yaşamı uzatmaya dek varır (Bektaş, 2001, s.9).

Kültürel mirasın korunmasında gerekli tarihi, bilimsel ve kültürel araştırmaların yapılarak, gelişmeleri ve korunmalarını sağlayacak detaylı yöntemlerin uygulanması sağlanmalıdır. Günümüzde gelişmiş ülkeler öncülüğünde kültürel mirasın korunmasına yönelik yeni araçlar oluşturulmakta, kültürel ve doğal değerlerin korunmasına yönelik yasalar, tüzükler oluşturularak bu hukuki dayanaklara koruma konusunda yetersiz ülkelerin katılımı sağlanarak korumanın geliştirilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Türkiye de korumaya dair olan uluslararası sözleşmelere dahil olmaktadır. Ancak Türkiye'nin koruma alanındaki duyarlılığı ve uygulamaya yönelik girişimleri zayıf olmaktadır. Bu nedenle koruma bilincinin oluşturulması ve bu alanların korunarak yaşatılması ve kalkınmasının sağlanmasında yenilikçi koruma araçlarının oluşturulması gerekmektedir. Kültürel mirasın korunmasında çağdaş ve etkili bir araç olan kültürel rotalarla geçmişin değerli tanıkları olan miras değerlerinin ortak miras algısı oluşturulmasını desteklenmekte, yürüyerek tecrübe edilen sistemiyle bu alanlara dair koruma bilincini ve farkındalığını oluşturulmakta ve bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması sağlamaktadır.

2.2.1. Kültürel Miras

Kültürel miras kavramı Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) çalışmalarıyla korumaya değer olan alanlar üzerine yaptığı çalışmalarla gündeme gelmiştir. Bu alana dair ilk çalışmada UNESCO Genel Konferansı'nda 16 Kasım 1972'de kabul edilen, 17 Aralık 1975 yılında yürürlüğe giren Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi¹ tüm insanlığa ait olan dünya mirasının yok olma tehdidi altındaki kültürel ve doğal mirasının saptanması, kolektif olarak korunması, muhafazası, teşhiri ve gelecek kuşaklara aktarımı üzerine kararlar alınmıştır. Türkiye'nin de 1982 yılında katıldığı² sözleşmede kültürel ve doğal mirasın tanımları yapılmıştır:

- Kültürel Miras:
  - *Anıtlar*: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.
  - *Yapı Toplulukları*: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.
  - *Sitler*: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnaî evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar.
- Doğal Miras:
  - Estetik veya bilimsel açıdan istisnaî evrensel değeri olan, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür oluşum topluluklarından müteşekkil doğal anıtlar.
  - Bilim veya muhafaza açısından istisnaî evrensel değeri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehdidi altındaki hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği kesinlikle belirlenmiş alanlar,

---

¹ UNESCO, 16 November 1972, Convention Concerning The Protection of The World Cultural and Natural Heritage, Paris.

² Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, 14.04.1982 tarih ve 2658 sayılı Kanunla Türkiye'nin katılımının uygun bulunduğu sözleşme, 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

- Bilim, muhafaza veya doğal güzellik açısından istisnaî evrensel değeri olan doğal sitler veya kesinlikle belirlenmiş doğal alanlar.

Korumanın temel sorunlarından biri neyin korunacağıdır. Çok eski tarihlerden günümüze ulaşan seçkin dini yapılar (Parthenon, Pantheon), mezar anıtları (Piramitler, Selçuklu türbeleri), ya da işlevsel binalar (Colosseum, Roma hamamları) bugün dünya mimari mirasının oğeleri olarak korunmaya değer bulunmaktadır. Aslında anıtsallıktan uzak tümüyle işlevsel amacı olan gündelik yaşama ait yapılar da uzun bir süre geçtikten sonra, toplumsal tarihe ait bir bileşen olarak değer kazanmakta ve koruma kapsamına alınmaktadır (Ahunbay, 2011,)

Kültürel miras (hem maddi hem de manevi) her bir birey için kültürel kimliği olan bir bölgenin, bir ülkenin veya bütün bir kıtanın oksn anlatmaktadır (Udolf-Strobl, 2013). Kültürel miras değerleri bulunduğu bölgenin tarihi süreç içerisinde yaşadığı tüm değişim ve etkileşimlerin bir kanıtı olmakta, alanın ozgn kimliğini yansıtmakta ve tarihi geçmişi hakkında bilgi vermektedir.

Geçmiş günümüz kadar karmaşık dokuya sahiptir; çeşitli yönleri ile bir süreçtir. Geçmiş, hiçbir ulus, etnik kimlik ya da kültürün tekelinde değildir, insanlığın ortak bilincinin bir parçasıdır (zdoğan, 2006). Kültür varlıkları insanlığın ortak mirası olarak kabul edilerek kültürel etkileşimi de destekleyen bir görüş ile koruma politikaları oluşturulmalıdır.

Kültürel miras değerleri somut ve somut olmayan miras olarak ayrılmaktadır. Somut olmayan mirasın korunması üzerine 2003 yılında UNESCO tarafından sözleşme yapılmıştır. Sözleşmede somut olmayan kültürel miras ile somut kültürel ve doğal miras arasındaki köklü karşılıklı bağlılığı göz önünde bulundurarak somut olmayan kültürel değerlerin korunmasına yönelik kararlar alınmıştır. Sözleşmenin (2003) amaçları ise somut olmayan mirası korumak, ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek, somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak ve uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamaktır.

Somut olmayan mirasın korunmasına yönelik olan sözleşmenin amaçları bağlamında tanımı yapılmıştır:

Somut olmayan kültürel miras toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur. İşbu Sözleşme bağlamında, sadece, uluslararası insan hakları belgeleri esaslarına uyan ve toplulukların, grupların ve bireylerin karşılıklı saygı gereklerine ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olan somut olmayan kültürel miras göz önünde tutulacaktır (UNESCO, 2003, s. 2).

Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenek ve anlatımlar gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, el sanatları geleneği olarak belirtilmektedir (UNESCO, 2003). Kültürel mirasın somut ve somut olmayan değerleri birbirini tamamlayan geçmişin değerlerini yansıtmaktadır, bu yüzden ayrı olarak düşünülmemelidir.

ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesinde (2013), kültürel mirasın tanımı geniş kapsamda ele alınarak, içerisinde bir çok değeri kapsadığı belirtilmiştir:

Kültürel miras, insanoğlunun, toplumların ve toplumu oluşturan kültür gruplarının varlığının, kimliğinin ve sürekliliğinin simgesi ve kanıtıdır. Somut ve somut olmayan kültürel miras, tarihsel-belgesel, estetik-sanatsal, simgesel, sosyal, ekonomik, dini ve manevi ve hatta politik değerler içerir. Yenilenemez bir kaynak olan kültürel mirasın, toplumumuz için önemli değer olan “emanet” kavramıyla özdeşleştirilerek içerdiği tüm değerleriyle birlikte gelecek nesillere aktarılması toplumsal bir sorumluluktur (ICOMOS Türkiye, 2013, s. 1).

Geçmişe tanıklık eden ve geçmişin izlerini aktaran kültürel miras öğelerinin somut ve somut olmayan değerlerinin bir bütün olduğun kabulü anlayışıyla sürdürülebilir koruma politikaları oluşturularak güvence altına alınmalıdır.

2.2.2. Kültürel Mirasın Korunması Gerekliği

Kültürel mirasın sosyal, ekonomik ve tarihi sürecine dayalı olarak yok olma tehdidini önleme amaçlı korunması sağlanmalıdır. Koruma çalışmalarında bu alanların topluma kazandırılması, kültürel varlıkların benimsenerek bu değerlerin farkında olunması ve yeni kuşaklara aktarımı ile miras değerlerinin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması gerekmektedir. Geçmişin değerli tanığı olduğunu belirten Le Corbusier (1942) kültürel varlıkların, öncelikle tarihsel ve duygusal değerlerinden ikinci olarak da bazılarının en yüksek derecede insan dehasının eseri olan plastik bir değer taşımasından dolayı, saygıyı hak etmekte olduğunu savunmaktadır. Bu saygının sağlanmasında kültürel varlıkların korunması sürecine toplumun da dahil edilmesi gerekmektedir:

Kültürel Varlıkların Topluma Kazandırılması: Kültür varlıkları ve bunların içerdiği bilgi, mutlaka topluma kazandırılmadır; aksi takdirde anlamsızlaşır. Bu kazanım, turizm yoluyla ekonomik bir kazanç olabileceği gibi, kişilerin düşünce dünyasını zenginleştiren, onların kendilerini farklı hissetmelerini sağlayabilen bir sosyal kazanç şeklinde de olabilir. Başka bir anlatımla, kültür varlıklarından edinilen bilginin ayrıntı düzeyi konunun uzmanlarını, bunun süzölmüşü ise toplumu ilgilendirir. Kültür varlıklarıyla toplumun özdeşleşmesi, başta devlet olmak üzere, kurumların yönlendireceği kültür politikalarıyla belirlenir.

Gelecek Kuşaklara Aktarım: Geçmişin yüzlerce, binlerce ve hatta on binlerce yıllık birikimi olarak bugüne kadar gelen kültür mirası, “uygarlığın belleğinin görsel kanıtları”dır: bunlar, yalnızca günümüzün sosyal ve ekonomik zenginliğinin göstergeleri olarak görölmemelidir. Gelecek kuşakların bunlardan yararlanmasını sağlamak da, bunlara sahip olanların sorumluluğunun bir parçasıdır. Burada çözüm bekleyen temel sorun, çağdaş yaşamın gerekleri ile geçmişe ait kalıntıların bir bütünlük içinde değerlendirilebilmesi, yani kültür varlıklarının çağdaş yaşamı engellemeden, rahatsız etmeden var olabilmelerini sağlayacak yolların bulunmasıdır. Bu da ancak çağdaş yaşamın düzenlemesinde kısa erimli rant beklentilerinin yerini, uzun erimli akılcı planlamanın almasıyla gerçekleşebilir (Başgelen, 2006, s. 10-11).

Geçmişin değerli tanığı olan kültürel miras değerlerine yönelik koruma politikalarıyla bu unsurların yaşam şansının arttırılması, sürdürülebilir bir şekilde aslına uygun şekilde yaşatılması ve özgünlüğüne dayalı olarak günümüzde anlamlı bir koruma-kullanma dengesinin sağlanması gerekmektedir. Tüm insanlığa ait olan doğal ve kültürel mirasın evrensel değerlerini anlamak, takdir etmek ve korumak

toplumdaki herkese ait bir hak ve sorumluluktur. Gelecek kuşaklara aktarımı sağlayacak koruma politikalarını içeren sürece toplumun da dahil edilmesi sosyal sürdürülebilirliği sağlayacaktır. Böylelikle yaşam alanlarının geçmiş bağlamının sahip olduğu kültürel birikime dair oluşturulan koruma yöntemleriyle toplumun da bu alanlarda bilinçlenmesi sağlanacaktır.

Kültürel mirasın korunmasında bir araç olan kültürel rotalar, kişinin bu alanları yürüyerek özümsemesini ve deneyimlemesini sağlayan bir sistem olmasıyla bu alanların topluma kazandırılmasını direkt olarak sağlamaktadır. Uzmanlar tarafından korumaya yönelik amaçlarla oluşturulan kültürel rotalar, toplum üzerinde kültürel varlıkların korunmasında bilinçlendirme ve farkındalığı içeren yapısıyla toplumda miras değerlerinin korunması gerekliliği düşüncesini tecrübe ederek yerleşmesini sağlamaktadır.

2.2.3. Kültürel Mirasın Korunması Araçlarından Kültürel Rotalar

Kültürel mirasın korunmasına yönelik olarak çeşitli kurum ve kuruluşların çalışmaları ile yeni kavramlar ve yaklaşımlar geliştirilmektedir. Gelişen eğilimler olarak kültürel mirasın korunmasında karşılaşılan sorunlara alternatif çözümler sunulması, kültür varlıklarının ortak miras olarak kabul edilmesi, kültürel farklılıkların korunması ve kültürler arası diyalogların sağlanması sıralanabilir. Tekeli (2011, s.100) kentsel korumada değişik yaklaşımlar üzerine düşünceleri, kültürel mirasın korunması yaklaşımlarını kapsayan bir yapıdadır:

- Koruma, her kuşağın bir önceki dönemden edindiği kültürel değer ve göstergeleri, onlara ekleyerek yeni kuşaklara aktarması görev ve sorumluluğuyla temellendirilmelidir.
- Egemen koruma anlayışı, yaşam çevresini geçmişte dondurmaya çalışan anlayış değil, geçmişteki öğelerin bir bölümünü koruyarak yeni değişmelerin eklenmesiyle çevreyi zenginleştirici ve geliştirici bir anlayış olmalıdır.
- Koruma, bir seçkin isteği olma düzeyinden çıkarılıp yaşamın gerçeği haline getirilebilmesi için ekonomik bir yapım süreci olarak örgütlenmelidir.

Kültürel mirasa ilişkin doğal, kültürel ve tarihsel ortamıyla doğrudan bağlantılı olan önemli ilişkileri tanımlamak ve korumak için çok daha geniş bir bağlamda yeni yaklaşımlar gerektirmektedir. Bu bağlamda, “Kültürel Rota” kavramı yenilikçi, karmaşık ve çok boyutlu olarak kültürel mirasın korunması teorisi ve pratiğine

niteliksel olarak yeni bir yaklaşım getirdiği ve temsil ettiği kabul edilmiştir (ICOMOS, 2008).

Kültürel mirasın korunmasında geliştirilen araçlardan biri olan kültürel rotalara dair düşünme ortamı 1960'larda oluşurken, 1980 döneminden itibaren de uygulamaya yönelik çalışmalar başlatılmıştır.

Kültürel mirasın korunması amacı ile ortaya çıkan kültürel rotalar kavramı ile ortak kültürel miras alanları ve somut - somut olmayan öğeler rotalar aracılığıyla temsil edilmeye başlanmıştır. ICOMOS Kültürel Rotalar Bildirgesi'nde kültürel rotaların, güzergah kapsamında bulunabilecek kültürel varlıklarla çatışmadığını, güzergahın sahip olduğu varlıkların önemini arttıran bir sistem olduğu belirtilmiştir. Kültür rotasının tanımı, şu şekilde yapılmıştır:

Kültür Rotası: Uluslararası bir önemi ve anlayışı açısından ve ortak Avrupa değerleri için önem taşıyan tarihsel bir rota, kültürel bir konsept, figür ya da fenomen olan bir güzergahın ya da güzergahlar dizisinin kalkınması ve tanıtımını hedefleyen bir kültürel, eğitimsel miras ve turizm işbirliği projesidir (ICOMOS, 2008, s. 1).

Kültürel Rotalar, kültürel mirasın korunması için yeni perspektifler ve araçlar sunmaktadır. Kültürel çeşitliliğin farkına varılarak ve saygı gösterilerek kültürler arası diyalogun ve sürdürülebilir kalkınmanın geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, daha önce gerçekleştirilmemiş olan bölgesel genişlik, kültürel bütünlük ve eylemlerin ve içeriğin uyumlaştırılması ile koruma politikası sağlamaktadır (Suarze-Inclan, 2005).

Kültürel rotaların oluşturulması ve geliştirilmesi için Avrupa'da bir çok kurum ve kuruluş çalışmalar yapmaktadır. Bu kurumlardan biri olan UNESCO 1994 yılındaki "Kültür Mirasımızın Bir Parçası Olarak Rotalar"³ konferansında kültürel rotaların tanımını ise şu şekilde yapmıştır: "Bir miras rotası, kültürel önemi kültürel etkileşimlerden gelen ve ülkeler ya da bölgeler arasında çok boyutlu bir diyalogtan kaynaklanan rota boyunca uzanan mekan ve zaman arasındaki etkileşimi gösteren maddi unsurlardan oluşur."

Kültürel Rotaların korunması, kültürel çeşitliliğin korunmasını geliştirir ve mevcut değerlendirme sistemi ile daha iyi birleşmesini sağlamaktadır (Zhou, 2005). Rotalarla

---

³ <http://whc.unesco.org/archive/routes94.htm> (erişim tarihi: 05.10.2016)

kültürel mirasın okunması, tecrübe edilmesi ve bu konuda bilinçlendirmeyle birlikte farkındalığın oluşturulması sağlanırken korumaya yönelik hamlelerle uygulamaya koyulması kültürel mirasın korunmasında bütüncül bir yaklaşımı olan bir yöntem olmuştur:

Kültürel Rota kavramı, karmaşık ve çok boyutludur, miras kavramının korunmasına katkı sağlayarak bu değerleri temsil etmektedir: “Her ne kadar anıtlar ve her tür alanlar, hem de kültürel ve doğal manzaralar içerebilirse de ... bu, parçaların toplamından daha büyük ve Rota anlamını veren bir bütün olarak bir değeri ifade eder. Bu şekilde, Kültür Rotası bir bütün olarak, farklı insanların kültürel mirasa katkılarının zengin çeşitliliği insanın kültürler arası etkileşimli, dinamik ve sürekli gelişen süreçlerini anlamaya yardımcı olur.” (Suarze-Inclan 2005, akt. Gravari-Baras, 2015)

Kültürel Rotalar, kültürel mirasın özgünlüğünün ve bütünlüğünün önemini etkili bir şekilde temsil etmektedir. Kültürel Rotalarla fiziksel keşif sağlanırken tarihi, sosyal, doğal özelliklerin tecrübe edilerek özümsemesi sağlanmaktadır.

Kültürel Rotalar kültürel değerlerin korunması bu konuda farkındalığının sağlanması üzerine kurulu olmakla birlikte kültürel turizmi de desteklemektedir. Kültürel Rotalar çok kültürlülük, hoşgörü ve dayanışmanın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır (CoE, 2002). Kültür rota sistemiyle kültürel çeşitlilik korunmakta ve desteklenmekte, miras değerlerinin korunmasıyla birlikte bu alanların tecrübe edilmesini sağlayan çok kültürlülüğü olan çekici bir ortam yaratmaktadır. Bu çekici ortamla birlikte kültürel alanlara ilgi artarak alanın kullanım yoğunluğu da artabilecektir. Bu yoğunluğun miras değerlerine zarar vermemesi için ilgili uzmanlar tarafından gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu önlemlerin oluşturulması için ziyaretçi yönetim planları ve kültürel turizm ya da eko-turizm gibi kısıtlayıcılığı olan kontrol edilebilen sürdürülebilir yöntemlerle alanın korunarak yaşatılmasını ve ekonomik yönden de kalkınmasını sağlayacak politikalar desteklenmelidir.

Kültürel turizm kültür mirasının ekonomik yönlerini yakalayabilir ve kaynak yaratarak, halkı eğiterek, politikayı etkileyerek, bunları koruma yönünde kullanılabilir hale getirebilmektedir. Birçok ulusal ve bölgesel ekonominin temel bileşeni olan turizm, iyi yönetildiğinde gelişme için önemli bir etken olmaktadır (ICOMOS, 1999). Kültürel Rotaların amaçlarının yerine getirilmesinde ekonomik açıdan katkı sağlayabilecek kültürel turizm ya da eko-turizm faaliyetlerinin kültürel

rotalar sistemine eklenmesi söz konusu alanların tanıtılması ve koruma kullanma dengesinin sağlanmasıyla sürdürülebilir gelişme sağlanabilecektir.

2.3. Kültürel Rotaların Gelişim Süreci ve Tanımlamalar

Avrupa Konseyi kültürel mirasın korunmasında farkındalık sağlama amacıyla kültürel rotalar üzerine çalışmalara başlayan ilk kurum olmuş olup daha sonra UNESCO ve ICOMOS kurumlarının da destekleri ve kendi kurumsal çalışmalarıyla kültürel rota çalışmaları geliştirilmiştir. Kültürel Rota çalışmalarının ana hedefi kültürel mirası korumaya yöneliktir.

Kültürel değerlerin yolculuklar aracılığıyla ön plana çıkarılması ve korunması kültürel rotalar kavramını oluşturan etmenlerin başında gelmiştir.

Ulusal, uluslararası düzeyde ve literatürde kültürel rotalar üzerine gelişen çeşitli görüşler bulunmaktadır. Buna bağlı olarak çeşitli toplantılar, organizasyonlar ve konferanslar üzerinden süreç aktarılacaktır.

Avrupa Konseyi'nin 1960 yılında "Avrupa'nın önemli kültür alanlarında ve bu alanların boş/serbest zaman medeniyetine dahil edilmesi hakkında farkındalığı arttırmak" amaçlı çalışması Avrupa ortak mirasının seyahatlerle tekrar keşfi düşüncesini ortaya çıkarmıştır (CoE, 2002). Bu düşünceyle birlikte seyahatin kültürel bir faaliyet olarak da kabul edilmesine yönelik algı yaratılmaya başlanmıştır.

1964 yılında "L'Europe Continue" adlı Avrupalı çalışma grubu kültürel önemi olan alanlarla ilgili olarak farkındalığın artırılması üzerine odaklandığı raporunda güzergahlar ile kültürel mirasa yönelik hedefleri belirlemiştir (Berti, 2015):

- Seyahat yoluyla Avrupa kültürüne dair farkındalığı arttırmak,
- Avrupa'nın kültürel coğrafyasıyla bağlantılı turizm ağı kurma olanaklarını değerlendirmek,
- Avrupa uygarlığının önemli turistik yerlerini ve kesişim noktalarını turistlerin ilgi odağı olarak tanıtmak.

1960'lar dönemindeki seyahatlerle kültürel değerlerin tecrübe edilmesi düşüncesi kültürel rota kavramının altyapısını oluşturmuştur. Bu dönemde yürüme odaklı yolculuklar aracılığıyla miras alanlarının sürdürülebilir yollarla ekonomik kalkınmasını sağlayacak faaliyetlerle desteklenerek kültürel etkinliklerin oluşturulması ortamı yaratılmıştır.

1980 döneminde seyahatler üzerinden Avrupa'nın ortak kültürel değerlerinin ön plana çıkarılması ve bu konuda farkındalığın oluşturulmasına yönelik çalışmalar

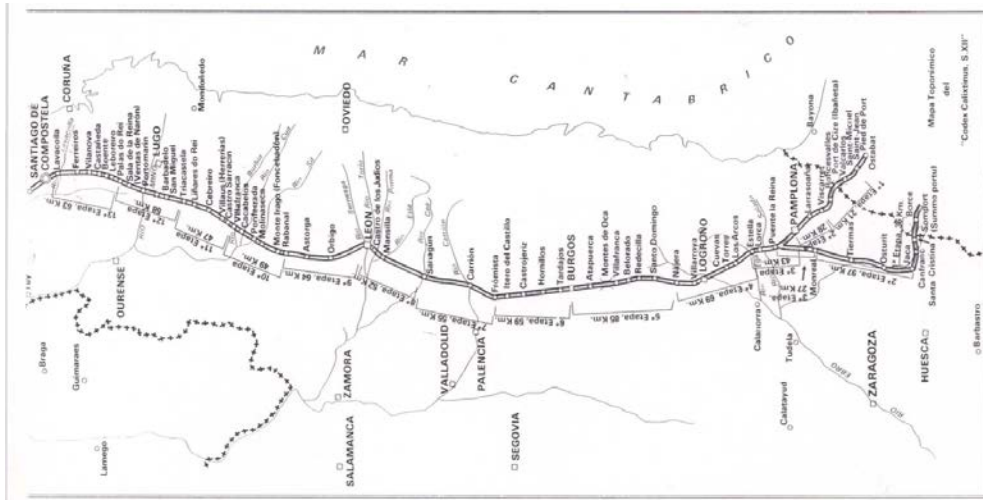
yapılmaya devam etmiş, Avrupa Kültür Rotalarına ait bir program başlatılmıştır. Bu doğrultuda Avrupa Parlamenterler Meclisininin 987 sayılı öneri kararı (28 Ocak 1984) ile Avrupa Kültür Rotaları çalışmaları başlamıştır.

Avrupa Konseyi, II. Avrupa Mimari Mirasından Sorumlu Bakanlar Konferansı'nda (Granada, 1985), Santiago de Compostela Hac Yollarının ilk Avrupa Kültür Rotası olmasını önermiştir. Santiago de Compostela Hac Güzergahı'nın Avrupa Kültür Rotası olarak önerilmesinde Avrupa'nın oluşum sürecini simgelemesi ve gelecek projeler için referans olacağı düşünüldüğü için seçilmiştir (Berti,2015).

Seyahatler aracılığıyla kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasına yönelik olarak Santiago de Compostela güzergahının önerilmesin etkili olan sahip olduğu kültürel birikimidir. Bu kültürel birikimle birlikte hac rotasının dini ritüel geleneği ilgili gruplarca hala devam ettiriyor olması ve uzun dönemlerce kullanılmış olup hala kullanımda olan yaşayan bir güzergah olması etken olmuştur.

Kültürel Rotalar kavramı, 1987'de Avrupa Konseyi'nin temel kültürel ilkeleri olan insan hakları, kültürel demokrasi, kültürel çeşitlilik ve kimlik, kültürler arası diyalog çerçevesinde oluşturulmuştur (Capp, 2003). Kültürel rotalar aracılığıyla ortak mirasın fiziksel olarak korunmasıyla birlikte barındırdığı somut olmayan miras değerlerini de kapsayan, kültürel değerleri ve farklılıkları ön plana çıkaran bir koruma anlayışı desteklenmiştir.

1987 yılında Santiago de Compostela Deklarasyonu ile İspanya'da bulunan Santiago de Compostela Hac Yolu ilk Avrupa Kültür Rotası olarak ilan edilmiştir.

Şekil 2.2. Santiago de Compostela Hac Yolu (1993)

Kaynak: ICOMOS,1993, World Heritage List: The Route of Santiago de Compostela.

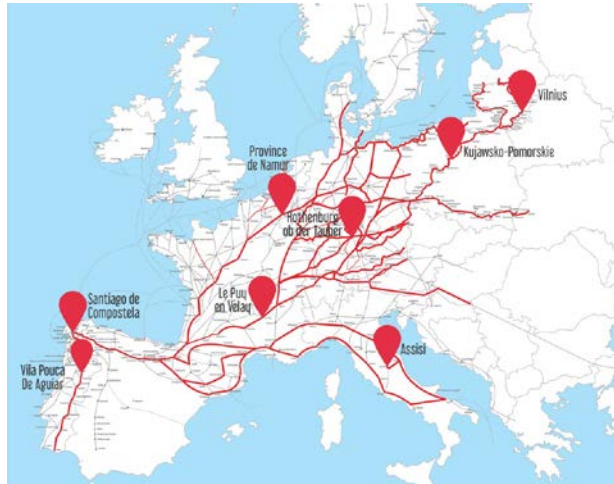
Camino de Santiago, Santiago de Compostela Katedrali'ndeki (Galiçya) Aziz El James'in mezarını ziyaret etmekle sonuçlanan dini bir hac rotasıdır⁴.

Şekil 2.3. Santiago de Compostela Katedrali

Kaynak: <http://whc.unesco.org/en/documents/127261>

Saint James Yolu olarak da bilinen Santiago de Compostela Rotası, Ortaçağ Avrupa kültürünün en önemli tezahürlerinden birisi olmuştur. Batı Avrupa'nın çeşitli ülkelerinin sanat ve medeniyetinde büyük bir etkiye sahip olan farklı hac yolları, içerdiği sanatsal ve mimari eserlerle havari mezarının bulunduğu Santiago de Compostela'da birleşmiştir (ICOMOS, 1993). Bu miras yolunun kültürel rota olarak seçilmesinde güçlü bir tarihi bağlamı olması ve bu ortak mirasın keşfedilmesinde kültürel etkileşimi de destekliyor olması temel etmenler olmuştur.

Şekil 2.4. Saint James Yolu Haritası

Kaynak: <http://www.saintjamesway.eu/en/>

⁴ <http://whc.unesco.org/en/list/669/> (erişim tarihi: 10.10.2016)

Avrupa Konseyi, Santiago de Compostela'daki katedralde son bulan hac yollarının İspanya'da olan kısmının yeniden canlandırılmasını önermiştir. Oluşturulacak bu rota ile gelecek projeler için sembolik bir görev üstleneceği ve referans kaynak olacağı düşünülmüştür. Bu öneri ile birlikte ilgili kamu yetkilileri, kurumlar ve bireysel olarak vatandaşların katılımıyla aşağıdaki hedeflerin uygulanmasının gerektiği belirtilmiştir (The Santiago de Compostela Declaration, 1987):

- Avrupa kıtasındaki Compostela Yollarının belirleme çalışmalarına devam edilmesi
- Avrupa Konseyi tarafından önerilen amblemi kullanarak güzergâhtaki ana noktalar için bir tabela sistemi kurulması
- Bu güzergahların yakınında bulunan mimari ve doğal mirasın restore edilmesi ve iyileştirilmesi için koordineli bir plan geliştirilmesi
- Santiago de Compostela hacıları tarafından oluşturulan tarihi, edebi, müzikal ve sanatsal mirasın yeniden keşfedilmesi için kültürel etkinlik programlarını başlatılması
- Bu güzergahlardaki kasaba ve bölgeler arasındaki etkileşimlerin teşvik edilmesi
- Bu değişimler çerçevesinde, bu geleneği yenilemek ve Avrupa'nın kültürel kimliğinin zamansız değerlerine tanık olmak için çağdaş sanatsal ve kültürel ifadelerin desteklenmesi

Deklarasyonda tarih boyunca seyyahlara ilham kaynağı olan, onları ortak bir arzuyla birleştiren ve ulusal farklılıkların ve çıkarların ötesine geçen inancın hoşgörü, başkalarına saygı, özgürlük ve dayanışmaya dayalı bir toplum inşa etmek için özellikle de genç insanların bu rotaları deneyimlemesi için ilham verilmesi önerisinde bulunulmuştur.

Kültürel rota olarak ilan edilmeden önce Santiago hac geleneğinin devamlılığı son yüzyıllarda azalmıştır. Ancak Avrupa Konseyi tarafından 1987'de ilk Avrupa Kültürel Rotası olarak ilan edilmesinden sonra hac yolu Ortaçağ'da oynadığı manevi rolü sürdürmeye devam ettirerek her yıl rotayı yürüyerek ya da bisikletle binlerce seyyahın geçmesi sağlanmıştır (ICOMOS, 1993). Bu sayede güzergahın kültürel birikimine dair farkındalığın oluşturulması sağlanmış olup, tekrar yaşayan bir rota olarak devamlılığının sağlanması desteklenmiştir.

Yüzyıllar boyu, Hristiyan inancının ifadesine dayalı olan dini bir figür, Avrupa Konseyi'nin 1987 Deklarasyonu ve ortak bir Avrupa grafik kimlik sisteminin kabul edilmesi ile farklı bir boyut kazanmıştır. Farklı geçmiş, inançlı ve inançsız insanları, Hristiyanları ve Hristiyan olmayanları bir araya getirme fırsatı bulan Santiago Yolları hem bin yıllık bir Avrupa tarihini yansıtan hem de Avrupa için bir bütün olarak kültürel işbirliği modeli ile sembol görevi üstlenmiştir (EICR, 2015). Kültürel etkileşim olanağı yaratması bakımından hac yolu kültürler arası diyalogu ve kültürel çeşitliliği destekleyerek ortak kültürel mirasın korunmasına yönelik düşünce ortamını yaratmaktadır.

Hac yolculuğu bir kozmik yeniden doğuş ütopyasını barındırmaktadır (Gros, 2009:111). Santiago de Compostela yolunu yürüyen çok sayıdaki seyyah kişisel tinsellik arayışı için bu kültürel rotayı tecrübe etmektedir. Birçok farklı amaca yönelik güzergahın kullanılması, kültürel çeşitliliği ve kültürler arası diyalogu da destekleyen bir ortamını kendiliğinden yaratmaktadır.

Santiago de Compostela hac yolunun kültürel rota olarak ilan edilmesinin ardından Avrupa Konseyi, oluşturulacak diğer rota temaları için üye ülkeler arasında işbirliğinin geliştirilmesi desteklenerek yeni temalar oluşturmuştur: sınır tanımayan mimari, tekstil-ipek yolu, barok, manastır etkisi, Keltler, Vikingler, park ve bahçeler... (CoE, 2002).

UNESCO 1988 yılında İpek Yolu projesiyle Diyalog Yolları (Routes of Dialogue) Programını başlatmıştır. Program tarih boyunca sanat, ticaret ve göçlerle kültürel deneyim, fikir, değer ve mal alışverişinde bulunan insanlık tarihini rotalar aracılığıyla temsil etmektedir. Programda herkes için adaletin, refahın ve barışçıl bir varlığın oluşturulması hedeflenmiştir⁵.

İpek Yolu projesi ile UNESCO, Avrasya halklarını birbirine bağlayan ortak ve maddi ve manevi mirasa ışık tutmaya çalışmıştır. Farklı medeniyetlerin ortak köklerine dair bir farkındalık yaratmak ve tüm ülkelerde doğanın ve kültürün başyapıtlarını kucaklayan çoğulcu bir miras kavramını güçlendirmek, esas olarak birbirine bağımlı olan dünyada nihai analizde açıklık ve hoşgörü tutumlarını cesaretlendirme hedeflenmiştir. 'Kültür Yolları' yaklaşımı ile ilgili temel konu, çoğulculuğun

---

⁵ <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/dialogue/routes-of-dialogue/browse/1/> (erişim tarihi: 19.10.2016)

doğadaki biyoçeşitlilikten daha az hayati olmayan, kültürdeki önemini vurgulamak olmuştur (Mayor, 1995).

Bu dönemde Avrupa Konseyi'nin hedefi, ilk kültürel rota olarak ilan ettiği Santiago de Compostela yolunun sahip olduğu değerleriyle Dünya Mirası Listesi'ne dahil olması olmuştur. Bu hedef doğrultusunda, Fransa'dan İspanya'ya doğru iki erişim yolu bulunan Santiago de Compostela Rotasının, Fransız sınırından Santiago de Compostela'ya uzanan tüm mesafesi, Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilmek üzere aday gösterilmiştir. Adaylık formuna eklenmiş bir envantere listelenen, 1800'den fazla tarihi önemi olan yapı da yer almıştır (ICOMOS, 1993). 1993 yılında da Santiago de Compostela Hac Yolu UNESCO Dünya Miras Komitesi tarafından dünya mirası ilan edilmiştir.

ICOMOS, Santiago de Compostela Hac Yolunu Dünya Mirası Listesi'nde ii, iv ve vi kriterlerini sağladığı için önermiştir (UNESCO, 1993):

- Kriter ii: Compostela'nın St James Hac Rotası, Orta Çağ boyunca İber Yarımadası ve Avrupa'nın geri kalanı arasındaki kültürel gelişmelerin karşılıklı etkileşimini kolaylaştırmada temel bir rol oynamıştır.
- Kriter iv: Hac yolculuğu, Ortaçağ'da Avrupa manevi ve kültürel hayatının önemli bir parçası olmuş ve güzergahlar hacılar için manevi ve fiziksel sağlıkları için olanaklarla donatılmıştı. Compostela'nın St James Rotası, dini ve sivil yapılar, büyük - küçük yerleşimler ve sivil mimari yapılarını eksiksiz olarak korumaktadır.
- Kriter vi: Compostela'nın St James Rotası, Ortaçağ ve sonrasındaki döneme olağanüstü tanıklık gücü sağlamakta ve Avrupa'daki tüm ülkelerde farklı gruplardaki insanlar arasındaki inancının etkisi göstermektedir.

Dünya Miras Listesine eklenen Santiago de Compostela (Camino de Santiago) yolu, İber Yarımadası'nın kuzeyinde, İspanyol-Fransız sınırından Santiago de Compostela şehrine 800 km uzaklığında ve beş farklı Özerk Topluluğun yaşadığı yüzden fazla kasabadan geçen dar bir yoldur⁶. Bu tarihi yolun somut miras öğelerini tamamen korumuş olması bu sayede tarihi geçmişe tanıklığını sürdürmesi ve bu devamlılığını sahip olduğu değerleri tüm kültürel grupları kapsayarak kültürel etkileşimi

---

⁶ <http://whc.unesco.org/en/list/669/> (erişim tarihi: 10.10.2016)

desteklemesi, ortak miras algısını oluşturarak evrensel değerlere sahip olması dünya mirası listesine eklenmesinde etkili olmuştur.

Martorell (2005), ICOMOS Kültürel Rotalar Programının (CIIC) rotalara dair sınıflandırma çalışması üzerine Santiago de Compostela Rotasının özelliklerini belirtmiştir:

- *Bölgesel kapsamına göre*: bir kıta rotası
- *Kültürel kapsamına göre*: kültürel değerlerin oluşumunda ya da evriminde karşılıklı etkilenme sürecini paylaşan farklı coğrafi alanlara yayılmış bir rota
- *Hedefi ya da işlevine göre*: temelde bir sosyal (dini ve günümüzde ise spor, turizm ve eğlence vb.) fonksiyona sahip
- *Bulunduğu zamandaki durumuna göre*: sosyo-ekonomik, siyasi ve kültürel değişimlerin etkisi altında gelişmeye devam etmekte
- *Yapısal biçimine göre*: doğrusal bir yol (bazı bölümlerde iki paralel güzergah vardır)
- *Coğrafi konumuna göre*: kara yolu

Hac kültür yolunun dünya mirası ilan edilmesinin ardından 1994 yılında ICOMOS ve UNESCO'nun Madrid'de düzenlenen Dünya Miras Komitesi toplantısında ise "kültür rotası" kavramı ayrıntılı olarak tartışılmıştır. Bu toplantı sonucunda "Kültür Mirasımızın Bir Parçası Olarak Rotalar" raporu yayınlanmıştır⁷. Toplantıda kültürel güzergahlar dünya mirasına dahil edilerek evrensel değere sahip olduğu vurgulanmıştır.

Raporda (1994), kültürel miras yollarının kültürler arası karşılıklı anlayışı, tarihin çoğulcu bir yaklaşımını, barış kültürünü ve kültürler arası diyalogu barındırdığı belirtilmiştir. Kültürel rota kavramı içeriğinin açık, dinamik ve hatırlıcı rol üstlenerek ekonomik, sosyal, sembolik ve felsefi boyutlar ile doğal çevrenin sürekli etkileşimine dayandığı vurgulanmıştır. Çalışmada kültürel miras yollarının kültür turizmine olanak sağladığı, kültürel miras üzerine farkındalığın oluşmasını destekleyerek gençlik eğitim programlarını oluşturmasına değinilmiştir.

---

⁷ Report on the Expert Meeting on "Routes as a Part of our Cultural Heritage" (Madrid, Spain, November 1994). erişim linki: <http://whc.unesco.org/archive/routes94.htm> (erişim tarihi: 15.10.2016)

Raporda, bir miras rotasının tanımlanması, güzergahın sahip olduğu önemi vurgulayan güçlü ve maddi unsurlardan oluşan bir koleksiyona dayandığı kabul edilmiştir. Evrensel değere sahip olması gereken kültür yolları kavramı ilk kez resmi olarak tanımlanmıştır:

- Mekanın ve zamanın *sürekliliğiyle*, hareket dinamikleri ve *değişim* fikrine dayanmaktadır,
- Rotanın sahip olduğu değer, rotayı oluşturan unsurların üstünde bir değere sahip olduğu ve rotanın kültürel önemi elde ettiği bir bütünü ifade eder,
- Ülkeler arası veya bölgeler arası etkileşim ve diyalogu vurgular,
- Çok yönlüdür, farklı yönleri geliştirilebilir ve dini, ticari, idari veya başka bir şekilde olabilecek esas amaçlara katkıda bulunmaktadır.

Raporda dünya mirasının bir parçası olarak rotaların kabul edilmesi, bu alandaki tüm farklı boyutları ve ilgili halklar ve kültürler üzerindeki etkisini ortaya çıkarmak için önemli ve çeşitli araştırma çalışmaları üretilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Avrupa Konseyi, kültürel rotaların bütünleştirici karakteri ve kapasitesiyle farklı kültürleri bir araya getiren bir yöntem olduğunu savunmaktadır. Avrupa'daki kültürel işbirliğinin güçlendirilmesinin ve devamlılığının sağlanmasında Avrupa Konseyi üye devletlerin ve Avrupa Kültür Sözleşmesine katılan tüm ülkelerin kalıcı desteğine ihtiyacı olduğu kabul edilerek 1997 yılında Avrupa Konseyi ve Lüksemburg Büyük Dükalığı arasında imzalanan bir protokolle, kültürel rotalar programını hayata geçirmek amacıyla Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü (The European Institute of Cultural Routes (EICR)) kurulmuştur (CoE, 2002).

Avrupa Kültür Rotaları Enstitüsü (EICR), Kültürel Rotalar Programının yönetimi ve uygulanması için merkezi koordinasyon noktasıdır. Enstitünün kültürel rotalarla ilgili olarak belirli görevleri vardır ("European Cultural Routes": a practical guide, 2013):

- Tematik seminerler ve uzman eğitim programlarının organizasyonu,
- Kültür Yollarının tasarımını ve işletilmesini desteklemek,
- Yeni Kültür Yollarının belgelendirilmesi,
- Mevcut Kültür Yollarının değerlendirilmesi,
- Etkinlikler, fuarlar ve konferanslara katılım,
- Avrupa araştırma programlarına katılım.

Enstitünün temel amacı Avrupa Konseyi Kültürel Rota Programı uygulamalarının sağlanmasına yönelik hizmetler sunmaktır.

Avrupa Konseyi, Bakanlar Kurulu Kararı (98) 4 ile Avrupa Konseyi Kültür Yolları Programı'nın uygulanması için resmi bir çerçeve oluşturmuştur⁸. Rotaların programın bir parçası olması için belirli kriterleri yerine getiren bir temaya dayandırılması gerekliliği getirilmiştir. Kararda, kültürel çeşitliliğin korunması ve kültürler arası diyalogun sağlanması ana hedefleri yer almaktadır.

Kararda bir rotanın Kültür Yolları Programı'na hak kazanabilmesi için belirlenen kriterlere uygun temaların oluşturulması, her temanın işbirliğiyle ele alınması, projeler için öncelik alanların belirlenmesi, projenin uygulanmasına yönelik işbirliği sağlayan deneyimleri birleştirilmesi için ağ oluşturması, projelerin onaylanması ve Avrupa Konseyi tarafından verilecek sertifikalara yönelik kurallar yer almaktadır. Avrupa Konseyi'nin 98 (4) sayılı Karar'ı, bu alandaki en önemli hukuki metin olmuştur.

Kararda rotaların Avrupa değerlerini temsil etmesi, Avrupa'nın sahip olduğu çeşitliliği ve ortak mirası içermesi, çok disiplinli uzmanlar aracılığıyla fikir birliğine dayalı rotaların oluşturulması, rotaların kültürel ve eğitim alanına katkıda bulunması, sürdürülebilir kültürel gelişim ve kültürel turizme örnek teşkil etmesi ve yenilikçi projelerin oluşturulmasına katkı sağlayan çok uluslu işbirliğiyle oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

1998 yılında dünyanın farklı bölgelerinden bir grup ICOMOS üyesinin çabalarıyla "ICOMOS Kültürel Rotalar Uluslararası Komitesi" (ICOMOS International Committee of Cultural Routes (CIIC)) kurulmuştur.

Kültürel Yolların geliştirilmesi ve daha ileri bilimsel işbirliği ve ağ oluşturma ihtiyacı ile CIIC kurulmuştur. Bu ihtiyaç, Santiago de Compostela Rotasının Dünya Mirası adaylığı ile uluslararası ilgi odağı haline gelerek mirasın yeni bir kategorisi olarak kültürel yolların kabul edilmesiyle ortaya çıkmıştır. 1994'te Madrid'te olan ilk toplantı, bu yeni kategoriyi belirleme, tanımlama ve uygun bir metodoloji oluşturma görevine katkıda bulunmuştur ancak tam anlamıyla başarılı olamamıştır. Dünyanın farklı bölgelerinden bir grup ICOMOS üyesi bu konuda çalışmaya başlamış ve

---

⁸ <http://via-regia.org/kulturstrasse/pdf/resolutionalteng.pdf> (erişim tarihi: 07.11.2016)

1998'de CIIC kurulmuştur. Yoğun çabaları ve uzun süren uluslararası istişareler süreci sonucunda CIIC, Kültürel Yollar Tüzüğü (2008) ile kültürel yollar için tanım ve metodoloji geliştirmiştir (Gravi-Barbas, 2015).

Kurumların oluşturulmasında kültür rotalarının araştırılması, tescil edilmesi, rotanın sahip olduğu mirasın korunması ve geliştirilmesiyle sosyal ve ekonomik etkilerin geliştirilmesi amaçları etken olmuştur.

Komitenin amacı, ICOMOS'un uluslararası işbirliğinin amaçlarına uygun olarak, kültürel rotaların tanımlanması, incelenmesi ve güçlendirilmesi ve ana değerlerine bir bütün olarak ve koruma, bakım ve koruma ile bağlantılı olarak arkeolojik kalıntılar, kültürel peyzajlar ve alanların kültürel değerler ve tarihi bağlarla bağlantılı oldukları anıtları, yapı gruplarını, bunların önemi konusunda korumaya teşvik etmektir (Gravi-Barbas, 2015).

2002 yılı sonunda, Avrupa Kültür Yolları Enstitüsü tarafından hazırlanan tüm Avrupa'daki bilgileri erişebilir kılan "Kültürel Rota ve Peyzaj, Ortak Miras" web portalı oluşturulmuştur (CoE, 2002).

ICOMOS, Dünya Mirası Komitesinin 2003 yılı 6. Olağanüstü Oturumu'nda kültürel rotaların, kültürel miras değerlerinin arasında ayırt edici yeni bir kategori olarak dahil edilmesini amaçlayan bir öneri hazırlamakla görevlendirilmiştir⁹. Bu toplantıda belirlenen kararlar daha önceki toplantıda (1994) CIIC tarafından geliştirilen doktrin üzerine kurulmuştur. Toplantı sonuç raporunda bir önceki toplantı raporunun revizyonu ile birlikte yeni maddelerle görüşler eklenmiştir. Bir önceki raporda kullanılan miras yolları kavramı yerine kültürel yol kavramı kullanımı kabul edilerek dünya mirası listesinde yer alacak değerlerden biri olmuştur.

Martorell (2003) dünyanın çeşitli yerlerinden gelen uzmanlar toplantısının asıl görevinin, mevcut doktrini yansıtan, en yüksek bilimsel ve teknik standartlara ulaşacak bir "kültürel rota" kavramını formüle etmek olduğunu belirtmiştir.

---

⁹ http://www.icomos-ciic.org/CIIC/NOTICIAS_reunionexpertos.htm (erişim tarihi: 15.11.2016)

Toplantıda (UNESCO, 2003a), kültürel rota tanımı yapılmıştır:

Kültürel Rota, fiziki olarak belirlenmiş, tarihi önemi ve işlevselliği ile karakterize edilen kara yolu, deniz yolu veya karma bir yapıda olan bir güzergahtır; fikirlerin, bilgi ve değerlerin çok boyutlu, sürekli ve karşılıklı değişimlerinin yanı sıra, insanların etkileşimli hareketlerini göstermekte ve kültürlerin zaman ve mekanda, hem somut hem de somut olmayan mirasına yansıttığı karşılıklı etkileşimini oluşturur.

Raporda (UNESCO, 2003a) kültürel rotaların Dünya Mirası listesine dahil edilmesindeki kriterler belirlenmiştir:

- a) Olağanüstü evrensel değere sahip olması gerekliliği
- b) Kültürel Yol Kavramı;
  - Mekan ve zamanın sürekliliği ile hareketin dinamikleri ve fikirlerin değişimine dayanır,
  - Rota, kendisini oluşturan unsurlarının üzerinde bir değere sahip olduğu ve kültürel önemini kazandığı bir bütünü ifade eder,
  - Ülkeler veya bölgeler arası karşılıklı etkileşimi ve diyalogu vurgular,
  - Çok boyutlu, farklı yönlerde gelişmekte olan ve dini, ticari, idari veya diğer temel amaçlara katkıda bulunur.
- c) Bir kültürel rotanın tanımlanması mutlaka güzergahın kendisinin önemine tanıklık eden güçlü ve somut unsurlardan oluşan bir koleksiyona dayanmalıdır. Güzergah, doğal bağlamı ve doğrusal, bölgesel, kesişen, ağ örgüsü gibi yapısal biçimi ile önemini belirlemeye ve açıklamaya katkıda bulunacak sembolik ve manevi boyutu dikkate alınarak oluşturulmalıdır.
- d) Her durumda (bölge, ülke vb.) özgünlük testi ve bütünlük koşullarının ölçüsü, maddi yönleri, kültürel rotanın tarihsel anlam ve mesajı ile onun manevi unsurlarını tanımlamaya özen gösterilmelidir. Etkilenen halkların gelişimi için haklı isteklerinin yanı sıra, her bölümün zamansal önemi ve mevcut kullanımını da dikkate alınacaktır.
- e) Bazı bölümlerde, kültürel rotanın maddi izleri açıkça korunmuş olmasa da, kültürel rotanın varlığı ve değeri, var olmayan maddi olmayan yönler aracılığıyla gösterilebilir.
- f) Kültürel bir rotanın korunması/muhafaza edilmesi ve geliştirilmesi için, halkın bilinçlendirilmesi ve ilgili alanların sakinlerinin katılımı, her türlü riske karşı korunmaya adapte edilmiş yönetim araçlarının kurulması, özellikle turizmin olumsuz yansımaları ve ulusal, bölgesel veya uluslararası planlarla

uyumlu olarak ve sürdürülebilir kalkınmayı amaçlayan arazi kullanım politikaları geliştirilmelidir.

g) Tanımlama ve değerlendirme amacıyla, aşağıdaki özellikler dikkate alınabilir:

- İlgili alanlar arasındaki karşılıklı etkileşimin bir sonucu olarak dinamik sosyal, ekonomik, ticari, idari, kültürel ve manevi süreçlerin ifadeleri,
- Tarihsel ve kültürel bağlarla bağlantılı olan alanların ayırt edici ve ortak özellikleri,
- Farklı kültürlerin halkları veya etnik grupları arasındaki hareketlilik ve ilişkilerin ifadeleri,
- Farklı toplulukların geleneksel yaşamında kök salmış özel kültürel özellikler,
- Belirli kültürel ve tarihi alanlardaki farklı topluluklar için ortak değerleri temsil eden törenler, festivaller ve dini kutlamalar gibi kültürel faaliyetlerle ilgili kültürel özellikleri,
- Rotanın anlam ve işlevselliği ile ilgili kültürel özellikleri.

Belirlenen kriterlerle rotaların herkesi kapsayan, ilgilendiren bir ortak miras değeri olması algısının yaratılmasında ve bu değerın oluşmasında yer alan unsurların belirlenmesi açısından da rotaların gelişimine önemli bir destek sağlamıştır.

2005 yılında kültür rotalarının, UNESCO tarafından Dünya Mirası Konvansiyonu kapsamında 4 ana miras kategorisinden biri olarak ilan edilmesi, kültür rotası kavramın tüm dünyada ele alınmasını hızlandıran bir gelişme olmuştur (ÇEKÜL, 2015).

UNESCO'nun girişimi ile Güneydoğu Avrupa'da yapılan üst düzey konferanslar dizisinden¹⁰ biri olan "Güneydoğu Avrupa Kültürel Koridorları, Ortak Geçmiş ve Paylaşılan Miras, Gelecek Ortaklığın Anahtarı"¹¹ bölgesel forumu 2005 yılında Bulgaristan'ın Varna şehrinde gerçekleşmiştir. Forumun sonucu olarak Varna Bildirisi yayınlanmıştır. UNESCO, Avrupa Konseyi ve Güneydoğu Avrupa ülkeleri

---

¹⁰ "Güneydoğu Avrupa Kültürel Koridorları, Ortak Geçmiş ve Paylaşılan Miras, Gelecek Ortaklığın Anahtarı" Forumu (Varna, Bulgaristan, 2005), UNESCO'nun girişimi üzerine "Güneydoğu Avrupa'da İşbirliğini Güçlendirmek" (Paris, Nisan 2002), "Kültürler ve Medeniyet Arasındaki Diyalog Bölgesel Forumu" (Ohrid, Ağustos 2003), "Mostar Köprüsü'nün açılışında Kültür Bakanları Konferansı" (Temmuz 2004) ve "Güneydoğu Avrupa'da Dinler arası ve Etnik-Karşıtı Diyalog Bölgesel Zirvesi" (Tiran, Aralık 2004) üst düzey konferanslarına dahil olmak üzere kurumun katılımıyla düzenlenen bir dizi toplantıya aittir. (https://seecorridors.eu/index.php?w_p=66&w_l=2) (erişim tarihi: 15.11.2016)

¹¹ "Cultural Corridors of South East Europe Common Past And Shared Heritage - a Key to Future Partnership" a Regional Forum", Varna Declaration, 21 May 2015 (https://seecorridors.eu/index.php?w_p=66&w_l=2) (erişim tarihi: 15.11.2016)

ile ortaklaşa düzenlenen Varna Bildirisi¹² uluslararası karşılıklı anlayışın oluşturulması için kültürel çeşitliliğin ortak paydada kullanabilmesinde bir yöntem olan kültür yollarını içeren hukuki bir metin olmuştur.

Bildiride (2005), ortak bir geçmişi olan bölgede kültürler arasında köprüler oluşturulması, karşılıklı anlayışın pekiştirilmesi ve farklılıkların kültürleri zenginleştiren ortak bir paydada dönüştürülmesi için kararlar alınmıştır. Bu kararların gerçekleştirilmesinde kültürel rotaların rol üstlenmesi sağlanmıştır. Kültürel Rotalar için bölgesel işbirliğinin sağlanması ve bölgenin tanıtımına yönelik kararlar alınmıştır. Kültürel Rotalar için eylem ve strateji planlarının hazırlanması gerekli görülmüştür.

Bildiride miras kavramının anıtlar ve çevreleri ile sınırlı olmadığı; toplulukları, siteleri ve kültürel peyzajı, canlı performansları ve ifadeleri kapsadığı belirtilerek miras kavramının sınır ötesi kültürel rotalara ve güzergahlara nüfus ettiği belirtilmiştir. Rotaların somut kültürel ve doğal miras ile birlikte somut olmayan mirası da içererek fikirlerin, inançların etkileşimini desteklediği vurgulanmıştır. Bu bağlamda kültür koridoru kavramının katılımcılar tarafından tam olarak anlaşılabilmesi için kavram ile ilgili önerilerde bulunulmuştur¹³:

- Madrid'deki uzman toplantılarının tavsiyeleri doğrultusunda (24-25 Kasım 1994), Doğu Avrupa'daki kültürel peyzajlarla ilgili toplantı (Eylül - Ekim 1999) ve ICOMOS (İspanya) ve UNESCO tarafından maddi olmayan mirasa ilişkin çalışmaları ile *Koridorlara ve Rotalara daha geniş bir yaklaşım önerisi*,
- Kültürel mirasın tüm yönleriyle entegre bir vizyonunu, korunması gereken tarih ve kimliğin bir taşıyıcısı, sürdürülebilir kalkınma için bir kaynak, hareketlendirici ve kültürlerarası diyalog için bir araç olarak teşvik edilmesi,
- Günümüzdeki alt bölgenin zengin kültürel çeşitliliğini göstermek ve hem benzerlikleri hem de özelliklerini vurgulamak için yaratıcılığın rolünü vurgulanması,

---

¹² “Cultural Corridors of South East Europe Common Past And Shared Heritage - a Key to Future Partnership” a Regional Forum”, Varna Declaration, 21 May 2015 (https://seecorridors.eu/index.php?w_p=66&w_l=2 (erişim tarihi: 15.11.2016))

¹³ https://seecorridors.eu/filebank/file_78.pdf (erişim tarihi: 15.11.2016)

- Kùltürler arası arabuluculuk, buluşmalar, festivaller, müzeler, yorum merkezleri, galeri ve vakıflara ayrılan alanları, halkın alt bölgesinin mirası ve yaratıcılığını keşfetmesini sağlayacak alanlar haline getirmek. Bu amaca ulaşmak için, çoklu ortam imkânlarını geliştirilmesi ve daha metodik bir konuda yazılı ve görsel-işitsel medyanın dahil edilmesi,
- Alt bölgenin daha iyi karşılıklı anlaşılmasına ve sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunabilecek, değişim aracı ve mirasın korunması ve yaratıcı çeşitlilik için bir araç olarak yenilikçi kùltür turizmini teşvik edilmesi.

Bildiride bölgede oluşturulacak kùltürel rotalarla ilgili çalışma ve projelerin UNESCO'nun "Diyalog Yolları" programındaki deneyimlerinden yararlanılması gerekliliği belirtilmiştir.

2007 yılında Avrupa Konseyi, 1998 tarihli Kùltürel Rotalarlar Programı ile ilgili kararını yürürlükten kaldırarak yeni bir düzenleme yapmıştır. Kararda, Avrupa Konseyi'nin amaçları arasına ortak kùltürel mirasın korunması ile birlikte kùltürel çatışmaların engellenmesi ve uzlaşmanın desteklenmesi eklenmiştir. Yeni metinde önemli miktarda insani ve mali kaynak gerektiren işbirliğine entelektüel ve teknik bir destek sağlamak için, temel değerlerin tekrar teyit edilmesini, uygulamanın nitel ve nicel değerlendirmesini, aktörlerin eğitimini ve tutarlı bir iletişim sağlayacak resmi bir operasyonel çerçeve oluşturulması gerektiği belirtilmiştir.

Yeni düzenlemeyle birlikte 3 kategori üzerinden verilen rota sertifikaları "Avrupa Konseyi'nin Ana Kùltür Yolları", "Avrupa Konseyi'nin Kùltür Yolları" ve "Avrupa Konseyi'nin Kùltür Yolları Çerçevesi Dâhilindeki Yollar" yerine "Avrupa Konseyi Kùltür Yolu" olarak tek kategori hazırlanmıştır. Yeni kararda rotalar üzerine farkındalık yaratılması, basın ve medya yoluyla tanıtılması, kùltürel turizm içerisinde turistik faaliyetlerin düzenlenmesi, eğitim ve sanat uygulamalarının desteklenmesine yönelik de eklemeler yapılmıştır.

2008 yılında Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Kùltür Yolları Komitesi (ICOMOS-CIIC), kùltürel mirasın korunmasında bir yöntem olan kùltürel yollar konseptinin amaçlarını, tanımını, türlerini ve yönetimini açıklayan bir bildiri yayınlamıştır. Bildiride rotadaki her öğenin öz değerine saygı duyularak öğelerin tamamı bir bütünün önemli parçaları olarak kabul edilmiştir. Bu anlayışla birlikte

rotaların, kültürel miras değerlerinin günümüz toplumsal anlayışının sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmasında bir kaynak olduğu belirtilmiştir.

Bildiride Kültürel Rotalara yönelik amaçlar aşağıda belirtilmiştir:

- Kültürel Güzergah kategorisine özgü araştırmanın temel ilke ve yöntemleri, daha önce kurulmuş ve üzerinde çalışılan diğer kültürel miras varlıkları kategorileri ile ilgili olarak oluşturması,
- Kültürel Yolların değerlendirilmesi, korunması, yönetimi ile ilgili bilgilerin geliştirilmesi için temel işleyişlerin önerilmesi,
- Kültürel Yolların sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmada kaynak olarak doğru kullanılması için temel ilkeleri ve kriterleri tanımlamak, özgünlüğüne ve bütünlüğüne saygı göstermek, uygun koruma ve tarihsel önemin vurgulanması,
- Kültürel Güzergahlarla ilgili araştırma, koruma ve geliştirme projelerinin yanı sıra bu girişimler için gerekli finansmanın sağlanması için gerekli olan ulusal ve uluslararası işbirliğinin temellerinin oluşturulması.

Bildiride (2008), fiziksel olarak sınırlandırılmış, belirlenmiş bir amaca hizmet etmek için kendi özel dinamik ve tarihi işlevselliğine sahip olarak karakterize edilen herhangi bir ulaşım yolu, karayolu, denizyolu veya başka bir yapıda olan kültürel rotası tanımı aşağıdaki şartları yerine getirmesi gerektiği belirtilmiştir:

- İnsanların etkileşimli hareketlerinin yanı sıra önemli zaman periyotlarında halklar, ülkeler, bölgeler veya kıtalar arasındaki eşyaların, fikirlerin, bilginin ve değerlerin çok boyutlu, sürekli ve karşılıklı etkileşiminden kaynaklanmalı ve bunu yansıtmalıdır,
- Etkilenen kültürlerin mekan ve zamanda, hem somut hem de somut olmayan miraslara yansıyan kültürel etkileşimi teşvik etmiş olmalıdır,
- Varoluşuyla ilişkili tarihi ilişkileri ve kültürel varlıkları dinamik bir sisteme entegre etmiş olmalıdır.

2010 yılında Avrupa Konseyi "Avrupa Konseyi Kültür Güzergahı" belgesinin verilmesine ilişkin kurallar hakkında yeni kararını kabul ederek 2007 tarihli kararı yürürlükten kaldırmıştır. Önceki karardan farklı olarak kriterler sadeleştirilmiştir. Sertifika kriterleri detaylandırılmıştır. "Avrupa Konseyi Kültür Güzergahı"

sertifikalandırma sisteminin belirtilen komitelerce verilmesi ve takibinin yapılacağı kararları yer almaktadır.

2012 yılında Avrupa Konseyi kültürel rotalar yıllık danışma forumu Fransa'da düzenlenmiştir. Kültürel Rotalar Programı'nın 25. yılının vurgusu yapılan foruma Avrupa Konseyi'nin 24 sertifikalı kültür rotası ve yeni aday temsilcileri, UNESCO, sivil toplum kuruluşları, yerel ve bölgesel yetkililer, akademisyenler, uzmanlar ve Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü temsilcileri katılmıştır. Toplantı sonucunda "Colmar Deklerasyonu: Avrupa Kültür Rotaları 25. Yılı" bildirisi yayınlanmıştır. Bildiride sürdürülebilir kültürel miras yönetimi, yeni teknolojilerin kullanımı ve kültürel turizm alanlarında kültürel rotaların etkisini güçlendirmek için uluslararası işbirliğiyle ortak stratejilerin oluşturulması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Kültürel rotaların görünürlüğünün, yaygınlığının artırılması, eğitim ve katılım potansiyellerinin öne çıkarılmasında yaratıcı ve yenilikçi araçlardan yararlanılması desteklenmiştir.

2013 yılında "Avrupa Konseyi Kültürel Rotalar" belgesinin verilmesine ilişkin kuralları revize eden karar ile kültür yollar projesinin amaçları belirtilmiş, kavramın tanımı ile birlikte rota programının faaliyetleri ve kuralları detaylandırılmıştır. Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin ve diğer Avrupa Birliği Devletlerinin yakın gelecekte Kültürel Yollar Üzerine Genişletilmiş Kısmi Anlaşma'na üyesi olması hedeflenmiştir. Bir önceki kararın "Avrupa Konseyi Kültür Rotalar Programı" kültürel miras konusunda farkındalık yaratma başarısı ile rotalar birçok alanda katkıda bulunmuştur:

- Yaşam kalitesinin yükseltilmesinde, Avrupa kültür mirasının, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişme kaynağında,
- Çoğulculuk ve çeşitlilikten oluşan Avrupa kültürünün somut şekilleri olarak kültürel rotaların önemi vurgulanarak Avrupa sınır ötesi güzergahlar aracılığıyla, ortak değerlere dayanan ve kültürlerarası diyalog ve karşılıklı anlayışın oluşumunda,
- Avrupa Konseyi Kültür Yolları olarak 26 kültür güzergahının sertifikalandırılarak, Avrupa kıtasında genişlemesi sağlanmasıyla bu güzergahları uygulayan ağların faaliyetlerinin sürekli olarak artmıştır,
- Kültürel güzergahların birçok örgüt ve yerel topluluğun katıldığı çok sayıda kültürel etkinlik, eğitim değişimi ve turlar gerçekleştirilmesinde,

- Sınır ötesi kültürel işbirliği ve yerel bilgi, beceri ve miras varlıklarını temel alan sürdürülebilir kültür turizminin geliştirilmesi, daha az bilinen bölgeler dahil olmak üzere Avrupa'yı teşvik eden kültürel rotaların önemini kabul ederek benzersiz bir kültürel deneyim sağlamasında bir araç olduğu belirtilmiştir.

Kararın amaçları arasında kültürlerarası ilişkilerin ve diyalogun geliştirilmesi, kültürel miras konusunda kültürel yollar aracılığıyla farkındalığın oluşturulması için eğitim, ağ oluşturma, uluslar arası sürdürülebilir turizmin desteklenmesi yer almaktadır. Kültürel rotaların sembolik önem taşıyan temalarına odaklanarak kültürel işbirliği, sürdürülebilir bölgesel gelişim ve sosyal uyum için kültür yolları potansiyelinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Tema tabanlı alternatif turist güzergahları ve kültürel projeler yoluyla mirasın korunmasına katkıda bulunacağı belirtilmiştir. 2013 yılı kararında diğer kararlardan farklı olarak kültürel yolu ile tanımlar eklenmiştir:

Kültürel Rota: tarihi bir rotaya dayalı bir güzergah veya bir dizi güzergahın geliştirilmesi ve tanıtımını amaçlayan kültürel, eğitim mirası ve turizm işbirliği projesi, ortak Avrupa değerlerinin anlaşılması ve saygı gösterilmesi için kültürel bir konsept, uluslar üstü önemi ve önemi olan şekil veya olgudur.

Kültürel Rota Kuruluşu: Avrupa Konseyi'ne üye devletlerden bir veya birkaçında yasal olarak kayıtlı olan bir organizasyon veya bir grup organizasyon ya da bir kültürel rotanın yönetimi ve işleyişi için hukuki, finansal ve ahlaki sorumluluğa sahip olan ve Avrupa Konseyi ile ilgili rotayı temsil eden bir kamu kurumudur.

"Avrupa Konseyi Kültür Güzergahı" sertifikası: "Avrupa Konseyi Kültür Güzergahı" belgesinin verilmesine ilişkin kuralları gözden geçiren CM / Res (2013) 67'de özetlenen kriterleri karşılayan kültürel güzergahlara verilen belge.

Kültürel rotaların gelişimi kültürel değerlerin keşfedilmesine yönelik bir düşünceyle ortaya çıkmış olup kültürel mirasın korunması disiplininde etkili bir araç olması yönünde gelişimini sürdürmektedir. Rotalar, kültürel mirasın korunmasında birçok miras boyutunu ve karakterini içermekte ve bu miras değerlerinin ortak miras olarak algılanmasına destek olarak, kültürler arası diyalogu yaratmaktadır. Yürünerek tecrübe edilen kültürel rotalar oluşturduğu sistemle miras değerlerinin özümsemesini sağlayarak, bu alanların korunmasında, kalkınmasında ve topluma kazandırılmasında etkili ve çağdaş bir koruma aracı görevini üstlenmektedir.

Çizelge 2.1. Kültürel Rotaların tarihi süreç içinde gelişimi

1960	Avrupa Konseyi	“Avrupa’nın önemli kültürel alanlarında ve bu alanların boş/serbest zaman medeniyetine dahil edilmesi farkındalığının artırılması” çalışmasıyla Avrupa Ortak Mirasının seyahatlerle tekrar keşfi düşüncesi
1964		"L'Europe Continue" adlı Avrupalı çalışma grubunun güzergahlar ile kültürel miras üzerine çalışması; seyahat yoluyla Avrupa kültürüne dair farkındalığı arttırmak
1984	Avrupa Konseyi	Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Kültürel Rotalar Programı oluşturulmuştur.
1987	Avrupa Konseyi	‘Santiago de Compostela’ ilk Avrupa Kültür Rotası ilan edilmiştir.
1988	UNESCO	UNESCO Diyalog Yolları Programı; İpek Yolu Projesi ile başlatılmıştır.
1993	UNESCO	Santiago de Compostela Hac Yolu UNESCO Dünya Mirası ilan edilmiştir.
1994	UNESCO ve ICOMOS	Rotalara dair ilk toplantı: “Kültürel Mirasımızın Bir Parçası: Kültürel Rotalar” doküman yayınlanmıştır. Rotalara dair tanımlama, dünya mirasına dahil edilmesi ve kültürel miras ilişkilerine değinilmiştir.
1997	Avrupa Konseyi	Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü kurulmuştur (The European Institute of Cultural Routes (EICR)). Avrupa Konseyi ve Lüksemburg Dükalığı tarafından Kültürel Rotalar Programının hayata geçirilmesi amacıyla kurulmuştur.
1998	Avrupa Konseyi	Avrupa Konseyi, Bakanlar Kurulu Kararı (98) 4 ile Avrupa Konseyi Kültür Yolları Programı’nın uygulanması için resmi bir çerçeve oluşturulmuştur.
1998	ICOMOS	ICOMOS Kültür Rotaları Uluslararası Komitesi (ICOMOS International Committee of Cultural Routes (CIIC)) kültürel rotalarının oluşturulması, tescil edilmesi, mirasın korunması-geliştirilmesi, sosyal ekonomik etkilerin geliştirilmesi amacıyla kurulmuştur.
2003	UNESCO	Madrid’te Kültürel Yollar üzerine uzmanlar toplantısı ile kültürel rota tanımı yapılmıştır, rotaların dünya mirası listesine dahil edilmesi kriterleri belirlenmiştir.
2005	UNESCO	UNESCO 4 Miras Kategorisi içerisinde Kültür Rotalar yer almıştır.
2005	Avrupa Konseyi	Varna Bildirisi; Türkiye’nin de içinde bulunduğu 10 Balkan ülkesi katılımı ile Kültürel Miras temelinde Kültürel Rota oluşturulması kararı alınmıştır. Güneydoğu Avrupa’da ile kültürel çeşitliliğin, etkileşimin desteklenmesi için Kültür Koridorları Programı oluşturulmuştur.
2007	Avrupa Konseyi	Avrupa Konseyi’nin Kültür Rotaları üzerine 2007 (12) Sayılı Kararı ile önceki karara eklemeler ve düzenlemeler yapılmıştır. Kültürel çatışmaların engellenmesi, uzlaşmanın desteklenmesine dikkat çekilmiştir.
2008	ICOMOS	ICOMOS Kültürel Rotalar Bildirgesi ilk referans kaynak olarak yayınlanmıştır. Bildirgede rota konseptinin amaçları, rota kullanımıyla ilgili esasların belirlenmesi, rotaların değerlendirilmesi, korunması ve yönetimi üzerine açıklamalar yer almaktadır.
2010	Avrupa Konseyi	Avrupa Konseyi’nin Kültür Rotaları üzerine 2010 yılı Kararı kültürel rota sertifika kriterleri detaylandırılmıştır.
2012	UNESCO	"Colmar Deklarasyonu: Avrupa Kültür Rotaları 25. Yılı" bildirisi yayınlanmıştır. Sürdürülebilir kültürel miras yönetimi, yeni teknolojilerin kullanımı ve kültürel turizm alanlarında kültürel rotaların etkisini güçlendirmek için uluslar arası işbirliğiyle ortak stratejilerin oluşturulması kararları alınmıştır.
2013	Avrupa Konseyi	Avrupa Konseyi’nin Kültür Rotaları üzerine kararı ile kültürel rota projesinin amaçları, tanımı, faaliyetleri ve kuralları detaylandırılmıştır.

Kaynak: “Kültürel Mirasın Korunmasında Araç Olarak Kültürel Rota Oluşturma Rehberi” tez çalışması kapsamında oluşturulmuştur.

2.4. Kültürel Rota Sınıflandırılması

Kültürel rotaların sınıflandırılması rotaların hangi amaca hizmet ettiğinin okunması ve algılanmasında önemli rol oynamaktadır. Kültürel Rotalar, mekânsal bir bakış açısından, sınıflandırmalarında ve gelişmelerinde önemli olan farklı biçim ve karakteristiklere sahiptir. Kültürel Rotalar amaçları, hedefleri, kapsamına göre değişim göstermektedir. Kültürel rota tarihi kimliği olan bir miras yolu veya yeniden kurgulanan bir güzergah olabilmektedir. Farklı amaçlara hizmet eden kültür rotalarının sınıflandırılması ile konunun incelenmesi sistematik bir ilerleyişi sağlayacaktır.

ICOMOS Kültürel Rotalar Bildirgesi'nde tasarlanmış rotaların olabileceği gibi farklı amaçlar için kullanılan mevcut tarihi yollardan tamamıyla da yararlanabilen bir güzergah oluşturulabileceği belirtilmiştir:

“Kültürel Yollar” kavramı ile sunulan yenilik, insan hareketliliğini kolaylaştıran, tasarlanan somut ve özgün amacına hizmet eden bağlantılarıyla geliştirilen insan hareketliliği ve etkileşimi olgusunun miras içeriğini ortaya koymaktadır. Kültürel Yol, bu amaca hizmet etmek için özellikle yaratılmış bir yol olabilir ya da tamamen farklı amaçlar için kullanılan mevcut yollardan kısmen yararlanan bir rota olabilir. Ancak bir iletişim veya ulaşım özelliği ötesinde kültür rotasının varlığı ve önemi, uzun bir tarihi dönem boyunca özel bir amaçla kullanılması ve kendine özgü dinamikleriyle farklı kültür grupları arasındaki karşılıklı etkileri yansıtan miras değerleri ve kültür varlıklarının yaratılmasıyla açıklanabilir (ICOMOS, 2008, s. 2).

Kültürel rotaların sınıflandırılması Avrupa Konseyi çalışmalarında temaların belirlenmesine yönelik düzenlemelerde, ICOMOS ve UNESCO kurumlarının çalışmalarında genel hatları üzerinden açıklanmıştır. Bu kurumların çalışmalarında rotaların sınıflandırılmasının detaylı bir analizi yapılmamıştır.

Avrupa Konseyi'nin kültürel rotalarla ilgili aldığı kararlarda¹⁴ kültür rotalarına dair tutarlılığı sağlamak ve temaların seçiminde kavramsal bir çerçeve sağlamak için halk, göç ve geniş uygarlık akımları olmak üzere üç temel tematik alan

---

¹⁴ - Council of Europe Committee of Ministers Resolution (98) 4 on The Cultural Routes of The Council of Europe

- Resolution CM/Res (2007) 12 on the cultural routes of the Council of Europe

- Resolution CM/Res (2010) 52 on the rules for the award of the “Cultural Route of the Council of Europe” certification

oluşturulmuştur. Rotaların bu üç tematik alandan en az birini içermesi, kültürel mirasa örnek teşkil etmesi ve kültürel çeşitliliğe katkıda bulunur nitelikte olması gerekliliği bulunmaktadır.

2003 yılında Madrid’de gerçekleşen Kültürel Rotalar uzmanlar toplantısında kültürel rotaların sınıflandırılması şöyle yapılmıştır:

- *Bölgesel kapsamına göre:* ulusal veya uluslararası.
- *Kültürel kapsamına göre:* belirli bir kültürel bölge veya farklı kültürel alanlarda kültürel değerlerin oluşumunda veya evriminde karşılıklı etkiler süreci paylaşma.
- *İlk amacı veya hala devam eden amacı gereği:* sosyal, ekonomik, ticari, idari, kültürel ve manevi. Bu özellikler aynı zamanda çok boyutlu bir bağlamda da paylaşılabilir.
- *Sürecine göre:* Artık kullanılmayan, ancak geçmişin arkeolojik kanıtlarını sunan, hala kullanımda olan ve doğaları gereği, sosyo-ekonomik, idari, manevi ve kültürel etkileşimlerle gelişmiş ve gelişmeye devam edecektir.
- *Tarihi fiziksel yapısına göre:* karayolu, denizyolu, karma (kara-deniz) ya da diğer yollar.

ICOMOS Kültürel Rotalar Uluslararası Bilimsel Komitesi (CIIC), Kültürel Rotalar Tüzüğünde (2008) kültürel yolların aşağıdaki gibi sınıflandırılmasını yapmıştır:

- *Bölgesel kapsamına göre:* yerel, ulusal, bölgesel, kıtasal veya kıtalar arası
- *Kültürel kapsamına göre:* belirli bir kültür bölgesinde veya kültürel değerlerin oluşumunda ya da evriminde karşılıklı etkilenme sürecini paylaşmış ya da paylaşmaya devam eden farklı coğrafi alanlar
- *Hedefi veya işlevine göre:* sosyal, ekonomik, politik veya kültürel. Bu özellikler çok boyutlu bir bağlamda paylaşılabilir.
- *Sürecine göre:* sosyo-ekonomik, siyasi ve kültürel değişimlerin etkisi altında gelişmeye devam edenlere karşı artık kullanılmayan öğeler
- *Yapısal özelliklerine göre:* doğrusal, dairesel, radyal veya ağ (network)
- *Doğal yapısına göre:* kara, deniz, karma veya diğer fiziksel ortam.

Kültürel Rotalar Tüzüğünde ve 2003 yılındaki uzmanlar toplantısında oluşturulan sınıflandırmalar benzerlik göstermektedir. Rotaların gruplandırılmasında belirlenen kategorilerin açıklaması yapılmamıştır.

Berti (2005), Avrupa Konseyi Kùltür Rotalarını ölçeğine göre bölgesel, doğrusal ve retiküler (archipelago) rotalar olmak üzere üç ana kategoriye ayırmaktadır. Bu kategorilerin açıklamalarına yer vererek detaylandırmıştır:

- *Bölgesel rotalar*, ortak bir temada yer alan ve temayı geliştiren alanların yakınlıklarıyla ile karakterize edilmiştir. Bölgesel rotalarda alanın kùltür ve kimliğiyle bütünleşmiş temalar geliştirilmektedir (Zeytin Rotası, Endüstri Mirası Rotası).
- *Doğrusal rotalar*, tarihsel altyapısı ile tanımlanmaktadır. Seyahat için yüzyıllar boyunca kullanılan güzergahlar günümüzde uzak bölgeler arasında ilişkiler kurmaktadır. Bu tür güzergahlar, tarihi dönemler boyunca, bölgelerle yakın bir ilişki kurarak güzergahı kullananlar tarafından gelişmiştir (Santiago de Compostela, Fenikeliler Rotası).
- *Retiküler (archipelago) rotalar*, farklı ölçekler ve temayla ilişkili olan tek tek öğelerden veya toplu öğelerden oluşmaktadır. Güzergahlar bölgesel süreklilik ile karakterize edilmekte ve "sanal güzergah" olarak da adlandırılabilir. Bu şekilde ağa dayalı rotaların bir kısmı simgesel olarak tanımlanabilmektedir; bölgeleri karakterize eden önemli bir unsur olup kültürel peyzajı oluşturan sembollerin okunmasını sağlamaktadır. Retiküler model yolları farklı unsurlardan oluşabilmektedir; Avrupa Mozart Yolları'nın parçaları gibi bireysel, Avrupa Yahudi Mirası Rotası veya Avrupa Mezarlık Güzergahında olduğu gibi şehirlerin belirli kısımlarını içeren, Tarihi Termal Kentler ile şehri temsil eden.

Karataş (2011) kültürel rotalar üzerine yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında kültürel rotaların sınıflandırılmasını ülkelerin rota çalışmaları üzerinden inceleyerek tema, işlev, bağlam ve içeriklerine göre oluşturmuştur. Sınıflandırma çalışmasında ICOMOS Kültürel Rotalar Uluslararası Bilimler Komitesi Kültürel Rotalar Bildirgesi ile Avrupa Konseyi Kùltür Rotaları Enstitüsü'nün yaptığı tanımlamalardan yararlanmıştır. Rotaları geçmişte belirli bir amaca yönelik kullanılmış rotalar ve günümüzde oluşturulan kültürel miras ve peyzaj rotaları olarak iki ana kategoriye ayırmıştır. Ticaret yolları, hac rotaları gibi miras yollarıyla tarihte rol oynayan kişilerin rotalarını ilk ana kategorinin alt sınıflandırılmasında yer almaktadır. İkinci ana kategorisi olan kültürel miras ve peyzaj rotalarına da tarihi rotalar, tarihi ve doğal rotalar, doğal rotalar olmak üzere 3 alt başlığa ayırmıştır.

ÇEKÜL Vakfı'nın Kültürel Rotaları Planlama Rehberi (2015) çalışmasında sınıflandırma yöntemi Karataş'ın çalışmasına benzerlik göstermektedir. Çalışmada kültürel rota örneklerinin temaları, kapsamaları ve işlevleri incelendiğinde, rotalar tarihsellikleri açısından iki ana gruba ayrılabilir: belirtilmiştir:

- Tarihin bir döneminde belirli bir amaca yönelik kullanılmış güzergahlar;
  - *Ticaret Yolları, Kutsal Yollar, Göç Yolları, Askeri Güzergahlar:* İpek Yolu, Haçlı Yolu, Baharat Yolu
  - *Tarihi Kişiliklerin Güzergahları:* Büyük İskender Yolu, Evliya Çelebi Yolu, St. Paul Yolu
- Kültürel ve doğal mirası kullanarak; turizmin geliştirilmesi, kalkınmanın desteklenmesi ve mirasın korunması gibi amaçlarla günümüzde yaratılan rotalar;
  - *Tarihi Rotalar:* Avrupa Endüstri Mirası Rotası, Gotik Mirası Rotası, Mozart rotası, Transromanica
  - *Tarihi ve Doğal Rotalar:* Hitit Yolu, Don Kişot Rotası, Akdeniz Zeytin Rotası, Likya Yolu
  - *Doğal Rotalar:* Appalachian Manzara Rotası, Avrupa Bisiklet Rotaları, Yenice Ormanları Yürüyüş Parkurları

İncelenen çalışmalar kapsamında kültürel rotaların hizmet ettiği amacını belirtmeye yönelik miras yolları ile yeni kurgulanan rotalar olarak iki ana gruba ayrılarak sınıflandırılması rotaların tema ve kapsamının okunmasında yararlı olacaktır. Bu iki ana grubun içerisinde yer alacak rotaların da amaç ve kapsamlarına göre tekrardan alt gruplara ayrılması detaylı bir rota özelliklerinin okunmasını kolaylaştıracaktır.

Tez çalışması kapsamında incelenen kaynaklar üzerinden kültürel rotaların sınıflandırılması tema, kapsam, içerik ve bağlamına göre kültürel mirasın korunması ana hedefi üzerinden aşağıdaki yapılmıştır:

Çizelge 2.1. Kültürel Rotaların ana temasına göre sınıflandırılması

Ana Konusuna Göre	Tarihi Miras Rotaları	Döneminin ihtiyacına göre oluşturulmuş, günümüzde kültürel çalışmalarla yaşatılan yollar: antik dönem yol güzergahları, ticaret yolları	Santiago Compostela Hac Yolu, İpek Yolu, İnka Yolu
		Tarihi kişiliklerin yolculukları	St. Paul Rotası Büyük İskender Rotası
	Tematik Rotalar	Tarihi: Tarihi ve kültürel miras değerleri üzerinden kurgulanan güzergahlar	Likya Yolu Mozart Rotası
		Tarihi ve Doğal: Tarihi ve kültürel miras değerlerine ek olarak doğal miras öğelerinin içeren rotalar	Likya Yolu
		Doğal: Doğal miras öğelerini içeren, birçok spor faaliyetini içeren rotalar	Akdeniz Zeytin Rotası
		Tematik: Özgün değerler üzerinden oluşturulan rotalar	Don Quijote Rotası; edebiyat, tarihi dönemine ışık tutan tema Köle Rotası; direniş, özgürlük, manevi değerler, barış kültürünün oluşturulması Çikolata Rotası; kültürel kimlik, gastronomi,

Kaynak: “Kültürel Mirasın Korunmasında Araç Olarak Kültürel Rota Oluşturma Rehberi” tez çalışması kapsamında oluşturulmuştur.

Tarihi döneminde belirli amaca yönelik olarak kullanılmış yollar (ticari, askeri, keşif, göç, kutsal/inanç/ritüel yolları), tarihi dönüm noktalarını temsil eden, uzun süreli kullanımıyla zaman ve mekanda sürekliliği sağlayarak, günümüze ulaşmıştır. Tarihi dönemler boyunca kullanılmış olup günümüzde kültürel rota olarak yeniden yaşatılması desteklenen rotalar zaman ve mekan sürekliliğinin izlerini takip edebilme olanağı tanımaktadır. Santiago Compostela Hac Güzergahı bu tip rotaya örnek gösterilebilir. Tarihi dönemlerinde hac yolu olarak niteliğini sürekli olarak korumuş rota boyunca doğal ve kültürel değerlerinin keşfi ile birlikte geçmişin tecrübe

edilmesi sağlanmaktadır. Rota ayrıca toplumun her kesiminin katılımını sağlayan tema düzenlemesiyle kültürel etkileşimi destekleyerek mirasın korunmasında bir araç görevini etkili bir şekilde yürütmektedir.

Tasarlanan rotalar bulunduğu bölgede sahip olduğu değerlerin tek biri üzerinden oluşturulabileceği gibi diğer bir çok özelliği de içerebilmektedir. Kurgulanan rotanın hedeflerine yönelik olarak da farklı tematik rotalar oluşturulabilmektedir. Tarihi yol izleri, sanal bir iz takibi, sahip olduğu değerlere göre tamamen yeniden kurgulanmış tematik rotalar oluşturulmaktadır. Tematik rotalar kültürel mirasın, doğal değerlerin korumaya yönelik olarak, kültürel mirasın tanıtımı, canlandırılması, farkındalığın sağlanması, değerli kişileri anma/onurlandırma üzerine, doğal ve tarihi değerlerin korunduğu sürdürülebilir turizmin geliştirilmesine yönelik (alternatif, kültürel, doğa), yerel halkın kalkınmasının sağlanması gibi birçok farklı tema üzerinden kurgulanmaktadır.

Yeni kurgulanan rotaların sadece tarihi ve doğal değerleri üzerinden koruma önceliğine göre sınıflandırılmasının yapılması bazı tematik rotaların gruplandırılması konusunu tam olarak karşılayamamaktadır. Gastronomi (çikolata rotası, kakao rotası), müzik-edebiyat (Don Quijote Rotası, Mozart Rotası) ve sosyal/manevi değeri olan bu gibi alanlarda farkındalığı sağlayan (köle rotası, Yahudi mirası rotası) bazı tematik rotaların sınıflandırılması bu iki kategoriyi içerebilmekte ama tam olarak oluşturulma nedenine bağlı olarak tematik karşılığını vermemektedir. Rotaların temalarının sınıflandırılması yerine rotanın sahip olduğu değerleri, özgünlüğü ve hedeflerine yönelik olarak rotaya özgün tema açıklaması yapılabilir. Bu bağlamda rotaların temalarına göre sınıflandırmalarına tematik rota başlığı kategorisi eklenerek bu gruptakilerin kendisine has temalarıyla özelliklerinin açıklaması yapılabilir (çizelge 2.3.). Tarihi, tarihi-doğal ve doğal olarak 3'e ayrılan rota gruplandırılmasına tematik rota grubunun da eklenmesiyle tarihi ve doğal rota dışında kalan rotaların sahip olduğu unsurların ayrı bir sınıflandırılması yapılarak bu gruptaki rotaların oluşturulma amacı ve hedeflerinin daha okunur kılınması sağlanacaktır.

Tematik kültürel rotalarla, mekanın sahip olduğu özelliklere bağlı olarak belirlenen değer veya değerler üzerinden tasarlanan güzergah kurguları ile bu alanların tema park oluşumuna doğru dönüşebileceği kaygısı doğabilecektir. Kültürel rota konseptine bağlı olarak çağrışım yapacak tema parkları birbirinden tamamen farklı

ideolojileri olan sistemlerdir. Tema parkları, kültürleri ve toplumları temsil etmek üzere kurgulanmış alanlardır. Böylelikle gerçek olmayan kültürel alanlar oluşturularak bu alanların turistik getirisi sağlanması ana amaçları arasında yer almaktadır. Çelik (2005), tema parkı kapsamında oluşturulan alanların kurgusal bir özgünlük sunan, turistik bir nesne olduğunu belirtmektedir.

Kültürel rotalar sistemi, kültürel miras değerlerinin özgünlüğüne zarar vermeden korunmasına yönelik aldığı kararlar doğrultusunda gerçek olan asıl mekan üzerinde güzergah oluşturulmakta ya da güzergah kurgusu yerine belirlenen miras unsurlarına yönelik sanal bir iz takibi ile bu alanların değerinin anlaşılabilir şekilde tecrübe edilmesini amaçlamakta ve uygulamaktadır. Bu kapsamda ilgili alanların gelişmesini kalkınmasını sağlayacak ekonomik düzenlemeleri de miras değerlerine zarar vermeyecek şekilde kısıtlayıcı bir çerçeveye oturtmanın gerekliliğini savunmaktadır.

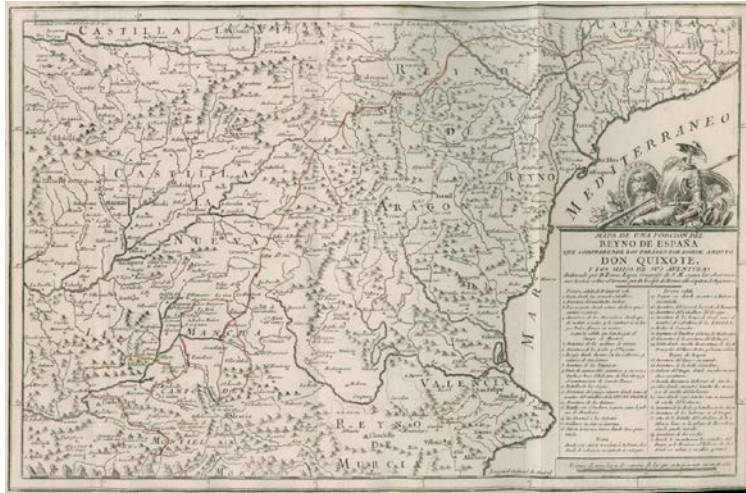
Gök ve Bingöl'e (2017) göre tarih ve kültür temalı parkların amacı ziyaretçilere o dönemi yaşıyor hissi uyandırmaktır. Bu parklar genellikle tema edindikleri medeniyetlerin yaşadığı alanlarda kurulmuşlardır. Alanda bulunan yapılar restore edilmiş, mevcut kalıntılar değerlendirilmiş ve parkın bir bölümünü oluşturmuştur. Mimari ve peyzajlarında da o dönemin mimarisi ve peyzajı kopya edilmiştir.

Ticari bir faaliyet olarak görülen tema parkları kitlesel turizmle birlikte cazibe merkezi halini alarak yerel değerlere zarar vermekte ve yerli halkın yaşamına değer vermeyen bir düzen yaratmaktadır. Kurgusal bir gerçeklik sunan tema parkları oluşturuldukları büyük alanlarda kitlesel turizm sistemiyle mekandan tam fayda sağlanması hedeflerken, kültürel rotalar sürdürülebilir kalkınma yöntemlerini desteklemekte, kültürel turizmin ve eko-turizm anlayışını sürece dahil etmektedir. Kültürel rotalarla alanın sahip olmadığı bir özellik üzerinden bir tema atfedilmemekte, sahip olduğu değerleri ve özellikleri ön plana çıkaran tema kurgusu oluşturulmaktadır. Bu değerlerle oluşturulan rota teması, kavramsal bir altyapı oluşturularak miras alanının özümsemekle tecrübe edilmesiyle sakin ve duyarlı bir ekonomik gelişme olanaklarını sağlamaktadır. Rotalar oluşturulacak yerel ekonomik kalkınma ile yerelin desteklenerek ve yerel olanın korunması gerekli olan değerler arasında olması gerektiği bilincini yerleştirerek bu alanlarda sürdürülebilirliği hedeflemektedir.

Tarihi ve doğa temalı rota içeriğinden farklı olan tematik rotalara Don Quijote Güzergahı ve Avrupa Çikolata Yolu örnek verilebilir. Don Quijote kültürel rotası edebiyat ana temasıyla tarihi dönemine ışık tutan bir rota iken çikolata kültürel rotası gastronomi ana temasıyla bu alandaki kültürel kimliğin okumasını olanak sağlayan güzergahlar kurgusudur.

Don Quijote Rotası

2007 yılından itibaren Avrupa Konseyi Kültür Güzergahı olan Don Quijote Güzergahı¹⁵, 2005 yılında La Mancha'lı Asilzade Don Quijote I romanının yayınlanmasının 400. yıldönümüyle Castilla La Mancha'daki kültürel ve edebî değerlerin keşfedilmesini sağlamada bir fırsat yaratmıştır. Castilla-La Mancha Özerk Hükümetince sürdürülebilir bir kalkınma yaklaşımıyla oluşturulan rota, somut ve somut olmayan değerlerle ve peyzaj mirasının değerlendirilmesini amaçlamaktadır; aynı zamanda toplumlarımız için temel olan özgürlük, adalet ve demokrasi değerlerini simgeleyen, efsanevi figür Don Quijote'ye dayanan bir Avrupa projesinin parçası olmuştur. Projede Cervantes'in Avrupa edebiyatı ve sanatı üzerine etkisinin aktarılması amaçlanmaktadır. Eser Mancha'da kültürel peyzajın yorumlanması için anahtar olmakta ve aynı zamanda İspanya'nın 17. yüzyılda sosyal ve siyasi tarihini yansıtmaktadır.

Şekil 2.5. Don Quijote romanının 1780'de İspanya'da basılmış bir baskısında yer alan rota¹⁶

Kaynak: <http://dcc.newberry.org/items/map-of-don-quixotes-route-through-spain>

¹⁵ <http://culture-routes.net/news/route-don-quixote-recognized-cultural-route-council-europe> (erişim: 15.01.2017)

¹⁶ Cervantes, M., 1780, El ingenioso hidalgo Don Quixote de la Mancha, Don Joaquin Ibarra, Spain.

Rota, Cervantes'in başyapıtında vurgulanan en önemli sitleri birleştiren 10 güzergah ve 56 aşamaya bölünmekte ve 148 İspanyol kasabasını içermektedir¹⁷.

Çikolata Rotası

İlk olarak Avrupa'da üretilen çikolata üzerine bölgenin kültürel kimliğini yansıtan gastronomi temalarıyla Çikolata Rotası oluşturulmuştur. Güzergah, geleneksel çikolata işçiliğinin yerlerini, çikolata ile bağlantılı turizmi teşviki ile ilgili ülkelerle oluşturulan sistemle sosyal sürdürülebilirlik sağlayarak tüm bu bileşenleri birbirine bağlamıştır¹⁸.

Şekil 2.6. Çikolata Rotası

Kaynak: <http://www.thechocolateway.eu/the-chocolate-way/mission/>

Çikolata geleneğinin ve tarihinin korunması amacıyla oluşturulan rota, kakao, çikolata ve çikolatadan yapılmış olan ürünlerin zengin tarihini ve kültürünü tanımlamakla birlikte tüm bu değerleri desteklemektedir. Çikolata Rotası Derneği ile çikolata yapımında geleneksel teknikleri koruma, geliştirme ve bakımı için en iyi uygulamaları ve kuralları tanımlayarak sürdürülebilir bir şekilde uygulanması sağlanmaktadır. Çikolata Rotası ile birlikte bilimsel, kültürel, sanatsal, sosyal, ekonomik ve turistik mekanların dahil edilmesiyle ilgili alanların peyzajları, kültürleri ve mirasları desteklenmektedir. Avrupa Kültürel Rotalarına bağlı olan "Çikolata Rotası" platformunda lise, üniversite ve araştırma merkezlerini içeren eğitim kursları ve kültür alışverişi konularına katılmakta, ticaret fuarları, sergilerini

¹⁷ <http://www.donquijote.org/culture/spain/places/routes/don-quixote-route>

¹⁸ <http://culture-routes.net/projects/cultural-routes-candidates/chocolate-way>

organize etmekte ve katılmaktadır. Çikolata Rotası Derneği üreticilerin çalışmalarını geliştirmek, korumak ve tüketicileri daha fazla sorumlu kılmak için önemli etik ilkeleri tanımlamakta ve uygulamaktadır. Bu ilkeler, derneğin oluşturduğu manifestoda belirtilmiştir¹⁹:

1. Çiftçilere kakao için uygun bir fiyat ödenmesi gerektiğinin kabul edilmesi
2. İşçi sömürüsüne ve özellikle de kakao çiftliklerindeki çocuk emeğine karşı mücadeleyi desteklemek ve kakao üreten ülkelerdeki çocuklar için daha iyi eğitim sağlamak
3. Çiftçi kooperatiflerinin oluşturulması ve çiftçilerin pazardaki konumlarını iyileştiren diğer işbirliklerinin desteklenmesi
4. Çevreyle sürdürülebilir kakao üretimini temin etmeye yardımcı olan geliştirilmiş çiftçilik yöntemlerini tanıtan ve aktaran araştırma projelerinin desteklenmesi
5. Avrupa'ya kakao tedarik eden çiftçiler ile Avrupalı çikolata üreticileri arasında şeffaflık ve sosyal - çevresel sorumluluğa dayalı işbirliğinin teşvik edilmesi
6. Kakao ve çikolata üretimine etik açıdan sorumlu bir yaklaşım sergileyen kaliteli çikolata üreticilerinin tanıtılması
7. Çikolata ve diğer kakao ürünlerinin Avrupalı tüketicilerin bilinçli tüketiminin teşvik edilmesi
8. Kakaolu ve çikolatanın sağlığa yararları ve besin değeri hakkında bilgi yayma
9. Kakaolu ve çikolata pazarındaki katılımcı ülkelerin tarihi ve kültürel mirasını paylaşan girişimlerinin desteklenmesi
10. Kadın ayrımcılığına karşı alınan tüm önlemlerin desteklenmesi, kakao ve çikolata üzerindeki çalışma koşullarını koruyan refah politikalarının desteklenmesi.

Çikolata Rotasının yönetimi²⁰ ile çikolata teması, disiplinler arası analiz yoluyla kültürel diyalogun teşvik edilmesini desteklemektedir. Rotanın çalışmaları şu şekildedir:

- Kakao kültürü yayılımının ve yollarının tarihi antropolojik incelemesi

---

¹⁹ <http://www.thechocolateway.eu/the-chocolate-way/mission/>

²⁰ <http://www.thechocolateway.eu/the-chocolate-way/directives/cooperation-terms-research-development/>

- Dernek Avrupa bölgelerinin geleneksel mirasıyla ilişkili tarihi tarifler, kullanım biçimleri ve tüketim biçimleri, çikolatanın işlenmesi ve tüketilmesi için tarihi eserler ile ilgili tarihi antropolojik çalışma
- Fitoterapi tıbbi olarak çikolata ile ilgili deneysel çalışmalar ve bazı özelliklerin geliştirilmesi.
- Çikolatanın kullanımı ve tüketilmesi için yeni formlar önerme konusunda daha yenilikçi tasarımın uygulanması,
- Kalkınma işbirliği eylemleri.

Gastronomi temasıyla oluşturulan rotanın kakao ve çikolata üretimine dahil olan aktörlerin haklarını koruyan bir sistem geliştirilmesine olanak sağlaması, kültürel rota sisteminin yereli ve özgün değerleri koruyan, kültürler arası diyalogu teşvik eden yapısına iyi bir örnek olmaktadır.

2.4.1. Kültürel Rota Kimlik Kartı

Birçok farklı temalarla, alanı korumaya, geliştirmeye yönelik farklı amaçlarla ve farklı yöntemlerle oluşturulan rotalar, ilgili kurumların rotalara dair projeleriyle bulunduğu bölgeyi farklı boyutlarda etkilemektedir. Bu etkilerin gösterilmesinde rotalar için oluşturulacak kimlik kartı ile tema açıklaması, mirasın korunmasına dair belirlenen hedeflerin, rota fiziksel bilgilerinin kolay okunması sağlanabilir ve kültürel rotaların hepsini kapsayan bütüncül bir yaklaşımla haritalandırma çalışmasına katkı sağlayan bir altlık oluşturulabilir.

Kimlik kartlarıyla kültürel rotaların temaları, amaçları, hedefleri ve fiziksel özellikleri tespit edilmiştir. Böylece kültürel mirasın korunmasında kültürel rotaların katkısının kimlik kartları aracılığıyla okunması hedeflenmiştir.

Dünyada ve Türkiye’de yer alan kültürel rotalar ele alınarak rotaların amaçları ve hedefleri hakkında bilgiler verilerek değerlendirilmiştir. İlgili kurumların oluşturduğu kültürel rota projeleri üzerinden, 73 adet kültürel rotanın temalarını, amaçlarını, hedeflerini ve fiziksel özelliklerini içeren kültürel rota kimlik kartı oluşturularak kültürel mirasın korunmasındaki etkilerine değinilmiştir.

Kimlik kartının içeriği Şu Şekilde hazırlanmıştır:

- *Rota Adı ve Yılı*
- *Tema:* miras yolu veya yeniden kurgulanmış olan güzergah için belirlenen temanın açıklaması
- *Hedef:* oluşturulan rotanın bulunduğu bölgeye katkısı için belirlenen hedeflerin açıklaması; kültürel mirasın korunması, doğal mirasın korunması, kültürel etkileşim, manevi, eko-turizm...
- *Yapısal Özelliği:* rotanın belirli bir iz takibiyle güzergah olarak mı yoksa belirlenen değerler üzerinden sanal iz takibi olduğunun belirtilmesi
- *Kapsam:* rotanın belirli bir kültürü ya da kültürler arası değerlerinin olduğunun belirtilmesi, farklı bir kültürel öğe ise açıklanması
- *Konumu:* rotanın bulunduğu alanın belirtilmesi
- *Rota Uzunluğu:* güzergahın uzunluğu hakkında bilgilendirme varsa alt rotaların bilgilendirilmesi
- *İlgili Kurum*
- *Resmi İnterneti Sitesi*

Kültürel rota kimlik kartı çizelgesi Ek A'da yer almaktadır.

2.5. Kültürel Rota Planlaması

Kültürel rotalar, alanın özgün kimliği ve tarihi önemi, sosyal ve doğal çevre, kültürel değerler gibi birçok farklı konuları içermektedir. Birçok dinamiği barındıran rotalar üzerinden kültürel mirasın yorumlanmasına yönelik bir çerçeve hazırlamak ve güzergahların planlaması için yönetime dayalı bir ilerleyiş gerekmektedir.

Ersoy (2007), planlamanın tanımını geleceğe yönelik olarak, istenilen hedeflere ulaşmak amacıyla, sistemli eylem programları hazırlama süreci olarak betimlemiştir. Kültürel rotaların planlanmasında belirlenen temaya uygun hedeflerin tam anlamıyla uygulanabilirliği sistemli bir yol izlenmesiyle mümkündür.

Plan onu oluşturan iki unsur tanımlanmaktadır; bunlar, a) ulaşmayı hedeflediğiniz amaç, yani proje ve b) bu amaca ulaşmak için gerekli olan düzenlemeler, yani araçlardır. Bir planın hem hedeflenen amacı hem de bu amaca hangi yolları izleyerek, hangi araçlarla ulaşılacağı belirlenmiş olması gerekmektedir (Bettleheim, 1967; akt: Ersoy, 2007). Kültürel Rotaların planlaması ile güzergah için belirlenen tema, amaç, hedef ve stratejilerin etkili biçimde uygulanması sağlanmalıdır.

Kültürel mirasın korunmasında bir yöntem olan kültürel rotaların planlamasının yaklaşımında koruma öncelikli planlama anlayışı benimsenmelidir. Planlama ile kültürel mirasın, doğal kaynakların ve sosyal kimliğin korunması sağlanıp sosyal ve ekonomik kalkınmayı destekleyen bir yöntem izlenmesi gerekmektedir. Kültürel, doğal ve sosyal değerlerin korunmasına dair uluslararası tüzükler ve anlaşmalar ışığında rota tasarımına koruma ilkeleri oluşturulmalıdır. ICOMOS Kültürel Rotalar Tüzüğü'nde rotaların planlaması sürecinin yönetimi üzerine değinilmiştir:

“Kültürel Yol kavramı, araştırması, değerlendirmesi, korunması, muhafaza edilmesi, kullanımı ve yönetimi için özel bir metodoloji gerektirir. Genişliği ve bir bütün olarak değeri ile birlikte bölgesel boyutları göz önüne alındığında, bu metodoloji eşgüdümlü ve bütünsel olarak yönetilen bir sistem kurulmasını gerektirir.

Güzerghayı bir bütün olarak ve kendi bölümleri ile birlikte tanımlamakla birlikte, onu oluşturan varlıkların bir envanteri ve bunların muhafazası için stratejik bir planın hazırlanmasını kolaylaştıracak olan koruma analizi ile başlamak zorunludur . Bu plan, mutlaka, rotaya ilişkin farkındalığı arttırmak ve kamu ve özel kuruluşlar arasında kendisine ilgi yaratmak için alınacak tedbirleri içermelidir. Aynı zamanda,

tüm unsurların bir bütün olarak rota değerinin ve öneminin korunması, kullanılması ve yönetimi için koordine edilmiş tedbirlerin ve belirli yasal araçların oluşturulmasını gerektirir.” (ICOMOS, 2008, s. 6).

Kültürel Rotaların tasarımının ilk aşamasında, rotayla bağlantılı olabilecek unsurların belirlenmesi gereklidir. Bu bağlamda teorik araştırma ile rota oluşturulacak alanın tarihi, coğrafi, ekonomik ve sosyal özellikleri elde edilerek sentezi yapılmalıdır. Alana dair elde edilen bilgiler doğrultusunda arazi çalışmasıyla rota için seçilen tema üzerinden amaç, hedef ve stratejilere uygun olarak rota tasarımı gerçekleştirilmedi.

ICOMOS Kültürel Rotalar Tüzüğü (2008) rota planlamasını 6 başlık üzerinden açıklamıştır:

1. *Araştırma*: çok disiplinli birkaç araştırma ekibi kurulması ve ekipler arası işbirliğinin sağlanması önerilmektedir. Veri toplanmasında ortak metodolojik araçlar (önceden standartlaştırılmış) kullanılmalıdır.
2. *Finansman*: ilgili kurum ve bağışlar yardımıyla fon sağlanmalıdır.
3. *Koruma – Değerlendirme – Muhafaza Etme*: rotanın sahip olduğu miras değerlerinin detaylı envanterlerinin hazırlanması, özgünlük ve bütünselliğinin değerlendirilmesi, bu konulara yönelik stratejilerin belirlenmesi ve yasal önlemlerin alınması sağlanmalıdır.
4. *Sürdürülebilir Kullanım – Turistik Aktivitelerle İlişkisi*: turizm rotaları ile kültürel rotalar arasındaki ayrımın belirlenmesi gereklidir. Kültürel Rotanın korunması ve geliştirilmesi, ziyaretçilere aktarılacak önemli unsur olan kültürel yolun tarihi değerinin anlamını, özgünlüğünü ve bütünlüğünü tehlikeye atmayan tamamlayıcı bir altyapı gerekli şartlara uyumlu bir şekilde bütünleştirilmelidir. Turizmin olumsuz etkilerini önlemeye yönelik kontrol ve izleme önlemleri akılcı bir şekilde yönetilmelidir. Turizm amaçlı kültür rotasının geliştirilmesi yerel topluluğa ve yerel-bölgesel turizm şirketlerine katılım önceliğini vermeyi garanti etmelidir.
5. *Yönetim*: koruma, bölgesel örgütlenme, sürdürülebilir kalkınma ve turizm ile ilgili politikaların birleşimini garanti eden ulusal ve uluslararası ölçekte koordinasyon sağlanmalıdır.
6. *Halkın Katılımı*: Kültürel Rotanın korunması, tanıtımı ve yönetimi, toplumsal farkındalığın teşvikini ve rotadaki bölge sakinlerinin katılımını sağlamalıdır.

Kültürel rota oluşturulması planlanan alanın, sahip olduğu mirasın yeniden keşfedilmesi, peyzajın doğru bir şekilde okunması yoluyla mümkün olmaktadır. Mekanın okunması alana dair araştırma ve analiz çalışmaları ile sahip olduğu tüm öge ve unsurlarla rotanın özgünlüğüne katkısı sağlanmalıdır.

Kültür rotaları, en temelde tekil bir anıt, tarihi bir alan veya doğal bir peyzaj alanından daha kapsamlı bir fiziksel karakter ve anlamı temsil etmektedir. Rota, birden fazla tarihi ve doğal alanın birlikteliğinden oluşan ve bu birliktelik sayesinde yeni bir anlam kazanan bir sistemdir. Bu açıdan bakıldığında bir kültür rotasının, bölgesel ölçekteki bütünselliği de ortaya çıkardığı söylenebilir. Koruma, sunum ve tanıtım çalışmalarında genellikle atlanan ilke olarak bütüncül yaklaşımın, kültür rotaları sayesinde elde edilmesi mümkündür (ÇEKÜL, 2015). Rota ile alanın sahip olduğu tüm kültürel değerler birbirini tamamlayan unsurlardır. Rota planlaması bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak tüm değerlerin birbirini destekler nitelikte tasarımı yapılmalıdır.

Berti (2015) peyzajın, kültürel güzergahların ortak bir zemini olarak görülebileceğini ve peyzajın palimpsest üzerine tasarlanan ve günümüzde dahi görülebilen, görsel, sosyal, kültürel ve ekonomik bir ilişki sistemi olarak düşünülebileceğini belirtmiştir. Peyzajın sahip olduğu değerlerinin fark edilmesi, görünürlüğünün sağlanması ve korunmasında kültürel rotalar rol üstlenmektedir. Kültürel rotaların üstlendiği bu rolde sürdürülebilir kararlar alınabilmesi için detaylı mekan analiziyle alanın kimliğine göre tasarım yapılmalıdır.

Alanın okunmasına dair olarak birçok standartlaştırılmış analiz yöntemleri bulunmaktadır. Alanın özelliğine göre standartlaşmış belirli analiz yöntemleri seçilmelidir. Kevin Lynch'in imaj analiziyle alanın okunması, mekansal unsurların belirlenmesi rota tasarımında etkili bir yöntem olabilecektir. Kültürel rotalarda mekansal analiz yöntemi olarak SWOT analizi yöntemi kullanılabilir. SWOT analizi, fırsatlar ve tehditler bağlamında, zayıf yanların nasıl azaltılabileceği/ortadan kaldırılabileceği, güçlü yanların ise nasıl güçlendirilebileceği üzerine strateji oluşturmak için bir altlık oluşturmaktadır. Söz konusu güçlü/zayıf yanlar ile fırsat/theditler; ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel, teknolojik, yasal vb. alanların tümüne ilişkindir (Gedikli, 2007).

Toplumların kültürel, siyasi, ekonomik, toplumsal durumlarının ve dil etkileşimlerinin bölge adları üzerindeki etkisi oldukça büyük olmaktadır. Somut bir kaynak olarak geçmişimize ışık tutan yer adları, tarihten, kültürden, farklı ulusların dillerinden ve yaşam biçimlerinden izler taşımaktadır (Aktay, 2015). Bir güzergah mirasının bir parçası olarak yer adlarına odaklanan toponimi analizi, geçmiş olayların yeniden inşasında ve temaların geliştirilmesinde de yararlı olabileceği düşünülmektedir. Yer adı bilimi olarak adlandırılan toponimi ile yer isimleri üzerinden kültürel izlerin okuması yapılabilir.

Kültürel rota oluşturulacak alanın sahip olduğu özgün değerlerinin ve potansiyellerinin içeriğine göre analiz yöntemleri konunun ilgili uzmanları tarafından detaylıca yapılmalıdır. Bu noktada disiplinler arası bir araştırma ve planlama ortamının oluşturulması ve çok aktörlü bir sürecin yaratılması gerekmektedir.

Kültürel rotaların oluşturulmasında konuyla ilgili uzmanların katılımı, bilime dayalı bir ilerleyişle sürece dahil olacak miras unsurlarının anlamlandırılması ve aslına uygun şekilde rota sistemine dahil olarak koruma altına alınmasının sağlanmasında önemlidir. Bu bağlamda akademisyenler, sivil toplum örgütleri ve araştırmacılar ile kapsamlı bir şekilde rotanın planlaması yapılmalıdır.

Kültürel rotaların planlamasında çok aktörlü bir süreç ile birlikte katılıma açık bir ortamı oluşturulmalıdır. Kültürel rotaların planlanması ve uygulanmasında Avrupa Konseyi, UNESCO, ICOMOS ve konuyla ilgili diğer uluslararası kurumlar etkili bir şekilde rol almaktadır. Resmi kurumların ve uzmanların katılımıyla birlikte yerel yönetimlerle yerel halkın katılımı planlama sürecine dahil edilmelidir. Yerel kalkınmanın desteklenmesi ve alanın özgün kimliğinin korunması halkın desteği ile sağlanabilecektir.

Kültürel Rotalar kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunurken, alanın sahip olduğu diğer değerlerin de korunmasına katkı sağlamaktadır. Doğal, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında bir araç olan kültürel rotaların katkıları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (ÇEKÜL, 2015):

- Doğal ve kültürel mirası bütüncül şekilde korumak, yorumlamak ve sunmak
- Tekil miras alanlarından öteye geçerek bölgesel kimliğin algılanmasını sağlamak
- Kırsal kesimin özgün değerlerini canlandırmak ve tanıtmak

- Geleneksel üretim, yerel mimari gibi kaybolmaya yüz tutmuş değerlerin ekonomik potansiyelini harekete geçirecek projeleri geliştirmek
- Kitle turizmi ve her şey dâhil turizm tiplerine alternatif yeni turizm alanlarını geliştirmek
- Sahil şeridi, hassas arkeolojik alanlar ve tarihi kent merkezleri gibi turizm aktivitelerinin yoğunlaştığı noktalardaki baskıyı hafifletmek
- Hizmet sektörüne küçük ölçekli yatırım alanları yaratarak, bölgesel kalkınmayı desteklemek
- Yerel paydaşlar arasında yatay işbirliği zeminleri oluşturmak
- Yerel kesimde koruma bilincini geliştirmek, farkındalık yaratmak
- Alanı/bölgeyi deneyimleyecekler için nitelikli ve geliştirici bir seyahat deneyimi sunmak

Kültürel Rotaların ana hedefi olan kültürel mirasın korunması, muhafaza edilmesi ve görünürlülüğünün arttırılmasına yönelik olan planlama anlayışıyla söz konusu olan alana sağlayacağı birçok ekonomik katkının da eklenmesiyle sürdürülebilir bir gelişme sağlanacaktır. Bu sürdürülebilir gelişmenin sağlanması için kontrollü bir kalkınma modelinin oluşturulması, koruma ve kullanma dengesinin sağlanarak ekonomik getiri sağlayacak düzenlemeler olan kültürel turizm ve eko-turizm desteklenmelidir. Bu turizm faaliyetlerinin bulunduğu alana zarar vermemesi ve kitlesel turistik faaliyetlere dönüşmemesini sağlayacak kültürel rota planlaması yapılmalıdır. Kültürel rotaların temel hedeflerinden olan yürüyerek kültürel mirasın keşfini sağlayan kurgusu bu alanlara olacak kullanım yoğunluğunu kontrol altına alan önemli bir unsurdur. Oluşturulacak rotalar için belirlenen ekonomik kalkınma modellerinin alana zararı en aza indirmesi için planlama sürecine ziyaretçi yönetimi de eklenmelidir. Ziyaretçi yönetim planına, rotanın kullanımına bağlı olarak belirlenen potansiyellerin geliştirilmesi ya da oluşabilecek sorunların çözümünü içeren izleme-takip sistemi de eklenmelidir.

Kültürel rotaların planlamasında değinilmesi gereken önemli konulardan biri de tasarım sürecine resmi dayanaklar üzerinden ilerleyiş sağlanması gerekliliğidir. Rota planlaması sürecine Avrupa Konseyi, UNESCO, ICOMOS, ulusal resmi kararlar ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının tüzük, sözleşme, bildirimleri ve akademik çalışmaları dikkate alınmalı ve bu çalışmalar ışığında bilimsel değerlere bağlı bir planlama sistemi oluşturulmalıdır.

Kültürel Rotaların uygulamaya geçebilmesi için finansman sağlanması gerekmektedir. Rotaya dair fon sağlanmasında rotanın sahip olduğu miras unsurlarını ilgilendiren kurum ve kuruluşların desteği alınarak bu alanların gelişimi desteklenmelidir. Avrupa Konseyi Kültür Programında birçok farklı finansman kaynağına erişimin olduğu belirtilmektedir²¹: devlet teşvikleri, yerel finansman, devlet finansmanı, federal hükümetin finansmanı, uluslararası mali destekler, Avrupa Birliği destekleri, kurumsal gelirler ve kurumsal kaynaklar.

---

²¹ European Cultrure Routes: a pratical guide, 2013.

2.6. Avrupa ve Dünya Kültürel Rotaları

Kültürel rotalar, temaları üzerinden sınırları belirlenmiş bir bölgede miras unsurların korunarak keşfi ya da korumaya yönelik olarak oluşturulan büyük bir ağ ile belli bir olguya dair bilinçlendirmenin sağlanması üzerine koruma kültürünün gelişmesini sağlamaktadır. Tarihi miras yollarıyla birlikte tematik rotalar üzerinden ve belirli bir olguya dair mekanla ilişkilendirilen dönemi okumaya yönelik olan kültürel rota çalışmaları Avrupa bölgesinde başlamış olup sonrasında dünyaca kabul edilen kültürel mirasın korunmasında çağdaş bir araç olmuştur. Bu bölümde kültürel rotalarla ilgili kurumlar tarafından uygulanan kültürel rotalara değinilerek, rotaların oluşturma amaçlarına değinilecektir. Ayrıca aktarılacak olan kültürel rotalar tez kapsamında oluşturulan kimlik kartı aracılığıyla da temaları, amaç hedefleri ve katkıları ek A'da incelenebilir.

2.6.1. UNESCO Diyalog Yolları Programı

1988 yılında İpek Yolu projesiyle Diyalog Yolları (Routes of Dialogue) Programı başlatılmış olup bireysel yolculukların veya toplulukların fikirlerini ve geleneklerini bütün kıta ve okyanuslara ilettikleri karşılaşmalar UNESCO projesinde yer almıştır²²:

- UNESCO İpek Yolları Platformu²³: Tarihi İpek Yolları, dünyanın birçok bölgesini tarih öncesi zamanlardan günümüze kadar birçok farklı kültür, din ve dilin insanların bir araya geldiği, fikir alışverişinde bulunduğu ve birbirlerini etkilediği kara ve deniz ticaret yolları ağıdır. İpek Yolları, uygarlıkları birbirine bağlayan ve binlerce yıldır dünya genelinde insanlar ve kültürleri birbirlerine bağlayarak sadece mal alışverişine değil, bugün dünyamızı şekillendiren fikirlerin ve kültürlerin etkileşimine izin vermiştir. UNESCO İpek Yolu Platformu, bu kalıcı mirasın ışığı altında, tarihi ağları dijital ortamda canlandırmakta ve genişletmekte; çevredeki çeşitli ve çoğunlukla birbiriyle ilişkili kültürlerin karşılıklı anlayışını arttırmak için insanları bir araya getirerek İpek Yolları ile devam eden bir diyalog içinde

---

²² <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/dialogue/routes-of-dialogue/browse/1/>

²³ <https://en.unesco.org/silkroad/unesco-silk-road-online-platform>

buluşturmaktadır. Güzergahların çeşitli yönleri, İpek Yolları boyunca festivaller ve yaratıcı endüstrilerden, dünya kültür mirasına, müzelere, su altındaki mirasa ve daha birçok alana kadar uzanan konuları kapsayan bir dizi tema aracılığıyla incelenmektedir.

Şekil 2.7. UNESCO İpek ve Baharat Yolu Rotası

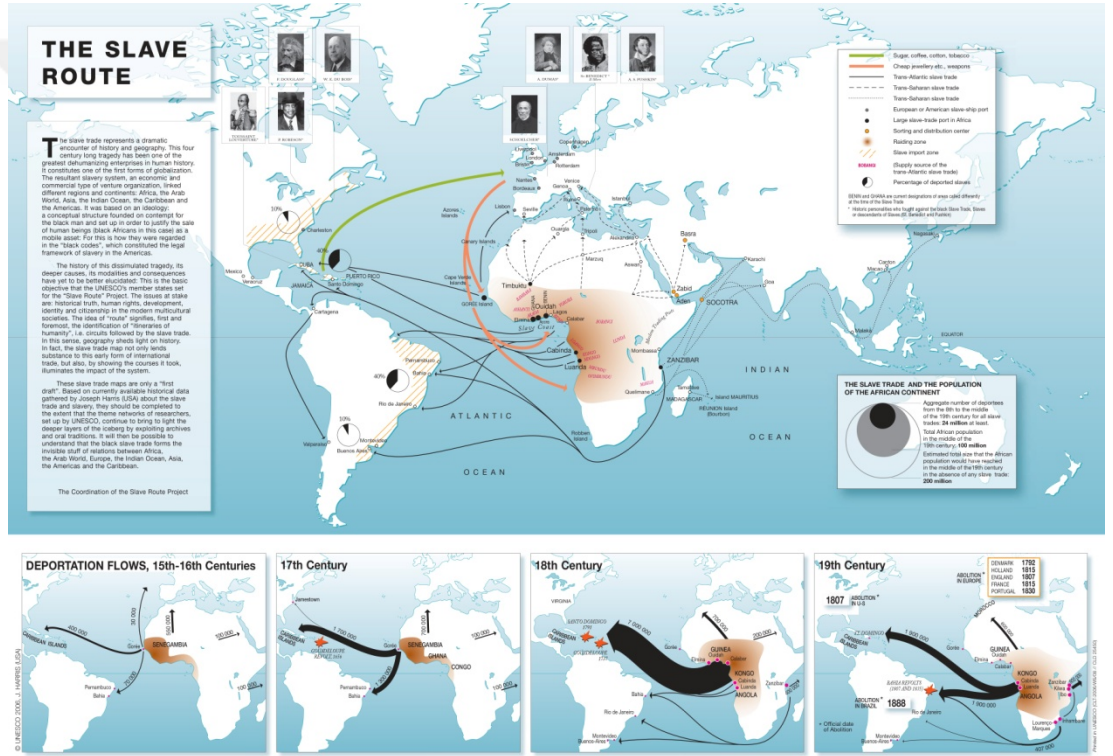
Kaynak: <https://en.unesco.org/silkroad/about-silk-road>

- Köle Rotası: Kişinin kendi geçmişini, köklerini ve kültürel mirasını tanıma ve bunlara erişme hakkı dünyadaki insanlar tarafından gittikçe artan bir iddia kazanmaktadır. Köle ticaretinin ve köleliğin trajedisi, insanlığın yapmış olduğu dehşetlerin en kötü kayıtlarını tutmaktadır. İnsanlığa karşı suçun en uzun süren ve sonucusu böyle tanınmış bir suçtur²⁴. Proje, uluslararası bir bilimsel komitenin rehberliğinde, ihmal edilen bölgelerdeki yeni araştırmaları teşvik etmek, bu tarihin öğretilmesi için yeni yaklaşımlar tanımlamak, sitlerin ve güzergahların tanımlanması, korunması ve geliştirilmesi için yeni kılavuzlar geliştirmek üzere faaliyetlerini sürdürmektedir. Köle ticareti ve kölelik ile ilgili anıları, Afrika kökenli insanların çağdaş toplumların inşasına katkılarını ve bu tarihle ilgili yazılı arşivleri ve soyut mirasını korumayı amaçlamaktadır²⁵. 1994'te Ouidah, Benin'de Haiti'den gelen bir öneri üzerine

"Köle Yolu Projesi: Direniş, Özgürlük, Miras" programının hedefleri şunlardır²⁴:

- Dünyadaki (Afrika, Avrupa, Amerika, Karayipler, Hint Okyanusu, Ortadoğu ve Asya) köleliğin nedenleri, çalışma şekilleri, kaza ve sonuçlarının daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunma,
- Bu tarihten kaynaklanan küresel dönüşümleri ve kültürel etkileşimleri vurgulama,
- Kültürel çoğulculuk, kültürlerarası diyalog, yeni kimliklerin ve vatandaşlıkların oluşturulması üzerine düşünciyi teşvik ederek barış kültürüne katkıda bulunma.

Şekil 2.8. UNESCO Köle Rotası

Kaynak: <http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/MapSlaveRoute.pdf>

- Kafkasya Projesi²⁵: Avrupa ve Asya'yı bir çok uygarlık ve kültür yolundan geçerek bağlayan Kafkas bölgesi, çeşitli tarihsel köken, gelenek ve dinlerle karakterize kültürel olarak çeşitlendirilmiş bir bölgeye bir örnektir.

²⁴ <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/slave-route/>

²⁵ <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/dialogue/routes-of-dialogue/caucasus-project/>

Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan tarafından belirlenen karar, Kafkasya bölgesinde ulusal, bölgesel ve bölgelerarası düzeyde örgütün faaliyetlerinin tüm alanlarını kapsayan geniş bir proje geliştirmeyi önermektedir.

- Orta Asya'da Kültürlerarası Diyalog²⁶: Proje, Orta Asya'da dinler arası diyalogun da dahil olduğu kültürel çoğulculuk ve kültürlerarası diyalogu teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, geçiş döneminde veya çatışma sonrası durumda olan ülkeler arasında, bölgedeki sosyal uyum, dayanışma ve barışı güçlendirmek amacıyla kültürler arası işbirliğini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.
- Afrika Demir Yolları²⁷: Projeyi başlatmak için düzenlenen konferansta (Abuja, Şubat 1995) üç temel kavram üzerinde durulmuştur: gelenek, modernlik ve kıtanın gelişimi. Irons Roads in Africa projesi, kalkınmanın zorluklarını üstesinden gelenebilmesi için Afrika'nın teknoloji kültürüne ışık tutmayı amaçlamaktadır; Afrikalılar geçmişi hakkında daha fazla bilgi sahibi olması ve böylece geleceğini daha iyi hazırlaması.
- Endülüs Güzergahları: UNESCO'nun Kasım 1995 tarihli 28. oturumunda genel konferans tarafından onaylanan "Andalus Güzergahları" projesi, ortaçağ İspanya'sında kademeli olarak gelişen süreçleri, mekanizmaları, diyalog mirasını vurgulamayı ve incelemeyi amaçlamaktadır. İslami, Hristiyan ve Yahudi kültürlerini ve dinlerini kuşkusuz bölünmeler ve şiddetle belirlenmiş karmaşık bir tarihsel ortamda al-Andalus'da yaklaşık sekiz yüzyıl boyunca birlikte yaşamakta; ancak hiçbir şekilde olağanüstü doğasını zayıflatmamaktadır. Al-Andalus, diyalog ve iletişim için mükemmel bir ortam sağlamıştır (Mayor, 1995).

Diyalog Yolları Programı dahilinde ICOMOS ve UNESCO tarafından oluşturulan Dünya Kültür Yolları, kültürel mirasın tanımlanması ve yönetiminde bir kavram olarak kabul edilmektedir. Program, hareket dinamikleri ve değişim fikrine, hem maddi hem de maddi olmayan boyutlara, mekan ve zaman sürekliliğinde karşılıklı kültür anlayışına dayanmaktadır. Dünya Kültürel Yolları'yla çok kültürlü modern toplumlar arasındaki değişim, dinamikler ve kültürlerarası diyalog için ulus ötesi ve

---

²⁶<http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/dialogue/routes-of-dialogue/intercultural-dialogue-in-central-asia/>

²⁷http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=3369&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

kıtalararası mekanları temsil edilmektedir. İki kurumun da desteklediği kültürel yollar şunlardır: İnkâ Yolu, Tütsü Yolları, Kii Dağı Kutsal Yerleri ve Hac Yolları, Doğu ve Batı arasındaki Saint Francis Xavier Kültürel Yolu, İpek Yolu, Köle Yolu, Baharat Yolu, Bozkır Rotası.

UNESCO Diyalog Yolları Programı dışında kültür rotaları ilgili diğer projeleri de desteklemektedir. Avrupa Konseyi, ICOMOS ve diğer birçok kurumla işbirliği yaparak kültürel rotaların oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.

2.6.1.1. İnkâ Yolu

2014 yılında Dünya Mirası listesine giren Qhapaq Ñan olarak bilinen İnkâ Yolu Kolombiya, Ekvador, Peru, Bolivya, Arjantin ve Şili'nin ortak bir kültürel mirasıdır.

İnkâ Yolu, 6 Güney Amerika ülkesini içeren, yolun işleyişini yeniden canlandırmayı öneren koruma projesinde yer almaktadır. Zamanla tahrip olmuş ve insan faaliyetlerine bağlı olarak yolun bir çok bölümü kaybolmuş olup İnkâlar'ın egemenlik kurmak için inşa etmiş olduğu Qhapaq Ñan hala sağlam durumda bulunmakadır²⁸.

²⁸ https://www.seecorridors.eu/?w_p=21&w_l=2&w_c=13

Şekil 2.9. İnkâ Yolu

Kaynak: <http://whc.unesco.org/en/qhapaqnan/>

İnkâ Yolu, İnkâ İmparatorluğu'nun politik ve ekonomik gücünün omurgasını oluşturmuştur. 23.000 km uzunluğundaki yolların tümü, İnkâ-Anda kültürünün 2000 yılı aşkın bir süredir inşa ettiği çeşitli üretim, idari ve tören merkezleriyle bağlantı kurmuştur²⁹.

İnkâların tarihi miras yolunun canlandırılmasıyla kültürel mirasının korunarak geçmiş izlerin okunması sağlanmaktadır. Bölgede detaylı ziyaretçi yönetim planı ve eko-turizm faaliyetleri ile koruma ve kullanım dengesi sağlanmıştır.

2.6.2. Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü “Kültürel Rotalar Programı”

1997 yılında kurulan Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü (The European Institute of Cultural Routes (EICR)) Kültürel Rotalar Programı'nın yönetimini ve uygulanmasını sağlamaktadır. Enstitünün Avrupa belleğini, tarihini, mirasını güzergahlar aracılığıyla aktaran ve günümüz Avrupa'sının çeşitliliğinin yorumlanmasına katkıda bulunan farklı rota temaları bulunmaktadır. 2017 yılında Avrupa Konseyi'nin 31 Kültür Rotası bulunmaktadır³⁰. Oluşturulan rotalarla miras değerlerinin korunması amacı üzerinden kültürel turizm ve eko-turizm faaliyetlerinin desteklenmesiyle kültürler arası diyalog ortamının yaratılması sağlanmaktadır. Rotalara dair korunması amaçlanan miras değerlerinin bilgisini içeren tablo aşağıda yer almaktadır.

---

²⁹ <http://whc.unesco.org/en/qhapaqnan/>

³⁰ <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/by-theme>

Çizelge 2.2. Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotalar Listesi

Rota Adı	Korunması amaçlanan Miras Değerleri	Yıl
Santiago Compostela Hac Rotası	Miras Yolu; Kültürel ve Doğal Miras	1987
Hansa	Eski Ticaret Ağı Kültürel Mirası	1991
Viking Rotası	Kültürel Miras	1993
Francigena Rotası	Miras Yolu; Kültürel ve Doğal Miras	1994
Endülüs El Legado Yolları	Miras Yolu; Kültürel Miras	1997
Avrupa Mozart Yolu	Önemli Kişi; Müzik, Kültürel Miras	2004
Fenike Rotası	Kültürel Miras	2003
Pyrenean Demir Rotası	Kültürel Miras, Endüstri Mirası	2004
Yahudi Mirası Rotası	Kültürel Miras, Manevi Değerler	2004
San Martin Rotası	Miras Yolu; Dini Figür	2005
Avrupa Cluniac	Kültürel Miras	2005
Zeytin Ağacı Rotası	Kültürel ve Doğal Miras	2005
Regia Yolu	Miras Yolu, Kültürel Miras	2005
Transromanica - Avrupa Mirasının Romanesk Yolları	Kültürel Miras	2007
Iter Vitis Rotası	Kültürel ve Doğal Miras; Şarap	2009
Cistercian Abbeys'in Avrupa Güzergahı	Kültürel Miras	2010
Mezarlık Rotası	Kültürel Miras ve İnanç	2010
Tarih Öncesi Kaya Sanatı Rotası	Kültürel Miras ve Sanat	2010
Avrupa Tarihi Termal Kentler Rotası	Doğal ve Kültürel Miras	2010
Saint Olav Yolları Rotası	Miras Yolu; Dini Figür, Kültürel Miras	2010
Avrupa Seramik Rotası	Kültürel Miras, Sanat	2012
Megalitik Kültürün Avrupa Güzergahı	Kültürel ve Doğal Miras	2013
Huguenot ve Waldensian Yolu	Miras Yolu; Kültürel ve Doğal Miras	2013
Atrium, 20. yüzyılın Totaliter Rejimleri Mimarisi Üzerine	Kültürel Miras, Mimari, Kentsel Tasarım; Kültürel ve Doğal Miras, Sanat	2014
Réseau Art Nouveau Ağı	Sanat, Kültürel Miras	2014
Habsburg Yolu: farklı gözle Avrupa'ya bakın - Habsburgların izinde	Kültürel Miras	2014
Roma İmparatorları ve Tuna Şarap Rotaları	Kültürel Miras; Şarap	2015
Robert Louis Stevenson'un İzinde	Önemli Kişi, Edebiyat ve Gezgin, Kültürel, Sanat	2015
Napolyon Rotası	Miras Yolu; Kültürel Miras, Sanat	2015
İmparator Charles V'in Avrupa Güzergahları	Miras Yolu; Kültürel ve Doğal Miras	2015
Büyük Bölgenin Güçlendirilmiş Kentleri Yolu	Kültürel Miras ve Mimari Miras	2016

Kaynak: “Kültürel Mirasın Korunmasında Araç Olarak Kültürel Rota Oluşturma Rehberi” tez çalışması kapsamında oluşturulmuştur.

2.6.3. ICOMOS Kùltür Rotaları Uluslararası Komitesi (CIIC)

Komitenin çalışmaları ICOMOS üyesi ÷lkelerin ortak çalışmaları ile yürüt÷lmektedir. ICOMOS üyesi ÷lkeler, UNESCO ve diğer ilgili kurumların katılımıyla kùltürel rotalar çalışmaları sadece Avrupa odaklı olmayıp dünya geneline yayılmıştır. Kurumun rotalar üzerine çalışmaları aşağıda sıralanmıştır:

- Akdeniz Bölgesi Zeytin Güzergahları
- Akdeniz şarap ve Üzüm Rotaları
- İpek Yolu Projesi
- Kanada Chilkoot Yolu
- Malta Hac Yolları
- Maden Kùltürel Rotaları
- Avustralya Yolları ve Yolculuklarında Miras
- Güney Afrika'daki Kùltürel Rotaların Tanımlanması
- Transatlantik Köle Ticareti ile ilgili Karayip Anıtları ve Siteleri
- Kuzey İspanya'daki kıtalar arası yollar
- Kakao Rotası
- Goa: Kùltür ve Yaşam Rotaları

Bu kùltürel rotalarla kùltürel ve doğal mirasın korunması ve bu alanlara oluşturulan çekim gücüyle hem ekonomik hem de sosyal kalkınmanın sağlanması amaçlanmaktadır.

2.6.4. Güneydoğu Avrupa Kùltür Koridorları

Proje UNESCO, Avrupa Konseyi ve ICOMOS kurumlarının katılımıyla programa dahil ÷lkelerin ilgili kurumları tarafından oluşturulmuştur. 2005 yılında gerçekeşen Varna Bildirgesi ile birlikte bölgedeki çalışmaların başlatılması sağlanmıştır. Projeye ait 9 kùltür koridoru bulunmaktadır³¹:

- Danube (Tuna) Yolu: Tuna Nehri, büyük Avrupa Tuna nehri boyunca bir su kùltür koridorudur. Schwarzwald'dan (Almanya) ayrılan nehir, Karadeniz'e akması için Hırvatistan, Sırbistan ve Karadağ, Bulgaristan ve Romanya'dan

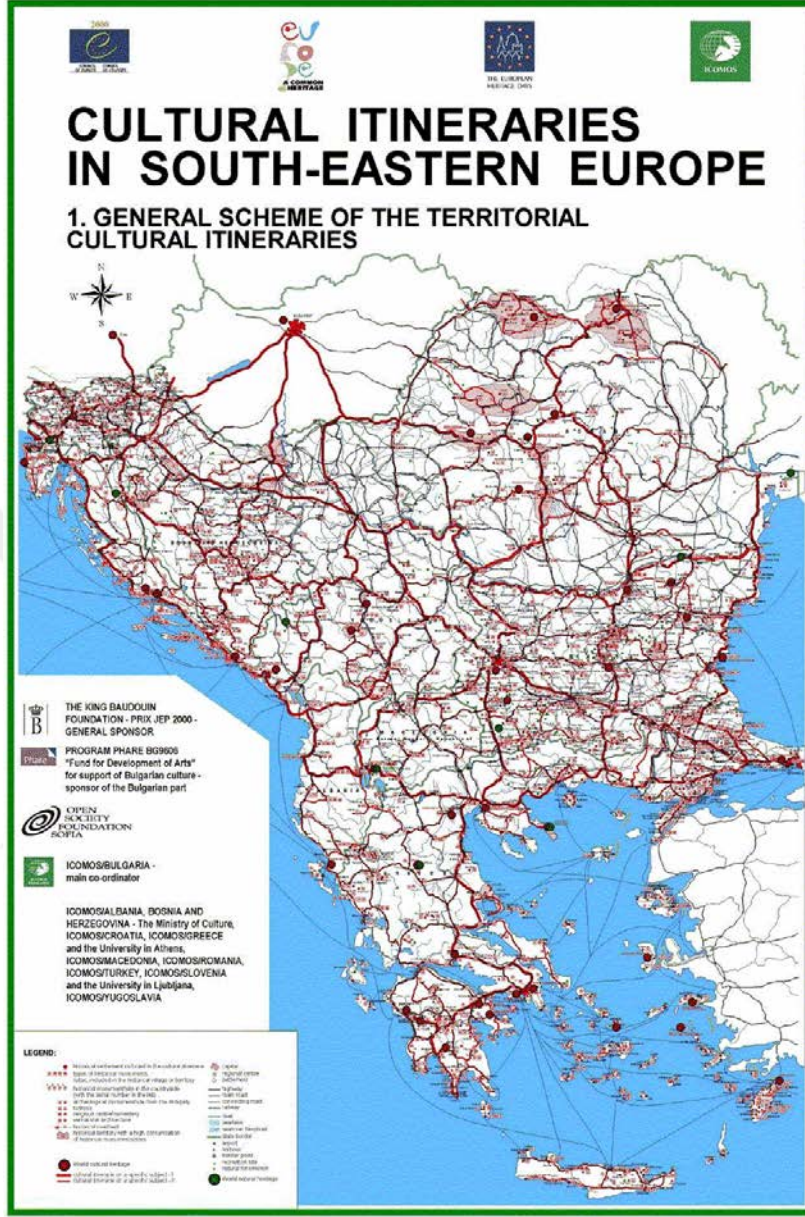
---

³¹ https://www.seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2

geçmektedir. Tuna Yolu boyunca kültürel ve doğal miras korunması, keşfedilmesi sağlanmıştır.

- Diagonal Yol: Antik dönemden günümüze kadar varlığını koruyan Avrupa ve Asya kıtasını birbirine bağlayan doğu batı arasında önemli bir tarihi geçmişi olan bir rotadır. Rota, Slovenya'dan başlamakta olup Uzak Doğu'ya yönelen Hırvatistan, Bosna Hersek, Sırbistan ve Karadağ, Bulgaristan ve Türkiye üzerinden sırasıyla geçmektedir.
- Doğu Trans-Balkan Yolu: Koridor Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'dan geçmektedir ve Baltık Denizini Ege ve Akdeniz'e bağlamaktadır. Koridor mimari mirası, kültürel değerleri ve inanç ritüellerine dair öğeleri barındırmaktadır.
- Sofya-Ohrid Yolu: Koridor, Bulgaristan ve Makedonya'dan geçerek Sırbistan ve Karadağ'daki Metohia dini kültür alanlarını birleştiren dini bir eksendir. Rota, Sofya Kutsal Dağı manastırlarını ve kiliselerini birleştiren Metohia ve Ohri Gölü çevresindeki kiliseleri birbirine bağlayan yönüyle, inanç ve sanat, dini yapı ile ilgili mimari teknikler ve beceriler, duvar resmi, oymacılığı ön plana çıkarmaktadır.
- Adriyatik Yolu: Adriyatik Denizi'nin batı sahillerinden geçmektedir. Koridor Ege, Roma, Bizans, Dalmaçya ve Batı Avrupa medeniyetleri arasındaki uluslararası etkileşimi yansıtmaktadır.
- Anadolu Yolu: Marmara, Ege ve Akdeniz'in üç yakasına uzanan bir kültür koridorudur. Tarihi İstanbul kentinden başlayıp ve Yunan adaları ile Türkiye'nin batı ve güney sahillerini kapsamaktadır. Bu bölgedeki uygarlıkların izini sürerek kültürel mirasın görünürlüğünü sağlamaktadır.
- Egnatia Yolu: Roma İmparatorluğu döneminde (M.Ö.146) İstanbul ile Roma ve doğu ile batı arasındaki bağlantıyı sağlayan bir rotadır. Koridor Adriyatik kıyıları, Arnavutluk, Makedonya, Yunanistan ve Türkiye'den geçmektedir. Karadeniz ve Ege Denizini Adriyatik sahiline bağlamaktadır.
- Pontika Yolu: Karadeniz'in batı ve güney kıyıları boyunca uzanan kültür yoludur. Tuna'nın pitoresk deltası boyunca uzanan rota ve Kafkas dağ eteklerine ulaşarak Romanya, Bulgaristan ve Türkiye'den geçmektedir.
- Batı Trans Balkan Yolu: Rota, Güneydoğu Avrupa'yı kuzey-güney doğrultusunda geçmektedir. Antik Yunan kültürünün kuzey bölgesine

yayılmasını sağlayan tarihi bir yoldur. Romanya, Yunanistan ve Bulgaristan'dan geçmektedir.

Şekil 2.10. Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları

Kaynak: https://seecorridors.eu/?w_p=108&w_l=2

2.7. Türkiye Kültürel Rotaları

Türkiye’de kültürel rotalar ilk olarak 1999 yılında Likya Yolu ile başlamıştır. Turizm rotalarından farklı olarak geliştirilen Türkiye’deki ilk kültürel rotanın ana hedefi antik Likya Uygarlıklarının kültürel değerlerinin keşfedilmesi ve korunmasıyla birlikte doğal miras değerlerinin de güzergah sistemine eklenerek yerelin kalkınmasını önermektedir. Yürünerek kültürel mirasın özümsemesi üzerine kurgulanan bu tip güzergahlar Türkiye Kültürel Rotalar Derneği çalışmalarıyla oluşturulmuştur. Derneğin kültürel rotalara dair çalışmaları devam etmektedir. Kültürel rotalara dair çalışmaları olan uluslararası kurumların oluşturduğu rotalara Türkiye de sahip olduğu tarihi miras değerleriyle dahil olmaktadır. Türkiye’de resmi kurumlar tarafından uygulamaya koyulan kültürel rota bulunmamaktadır.

Aktarılabak olan kültürel rotalar tez kapsamında oluşturulan kimlik kartı aracılığıyla da temaları, amaç hedefleri ve katkıları ek A’da incelenebilir.

2.7.1. Türkiye Kültür Rotaları Derneği Kültürel Rotaları

2012 yılında Türkiye Kültür Rotaları Derneği, Türkiye’nin mevcut kültür rotalarını korumak, yeni rota oluşumlarının tanıtımını yapmak ve bunların gelişimi için en iyi standartları oluşturmak adına kurulmuştur³². Dernek, kültür rotasını tarihi, kültürel veya doğal bir temayı içeren sürdürülebilir tek bir rota halinde ya da rotaların birleşimi olarak tanımlamaktadır. Dernek ilgili makamlarla çalışarak kültürel rotalar aracılığıyla kültürel miras alanlarının koruma altına alınmasına katkıda bulunarak bu konuda kampanyaları desteklemektedir. Derneğin öncelikli amaçları rotaların korunması ve tanıtılmasına yöneliktir. Dernek, Avrupa Kültür Rotaları Enstitüsü ile işbirliği yapmaktadır. Derneğin 17 kültürel rota çalışması bulunmaktadır:

- *Likya Yolu*: Türkiye’nin ilk uzun mesafeli yürüyüş rotasıdır. Rota, 1999 yılında Türkiye’nin antik Likya Uygarlığına ait bazı eski yollarını tanımlamak ve korumak için yapılmıştır.
- *Aziz Paul Yolu*: Rota, 2008 yılında turizmi kırsal kesime taşımak ve Aziz Paul’un Küçük Asya’daki ilk seyahatinde geçtiği yerler üzerinden

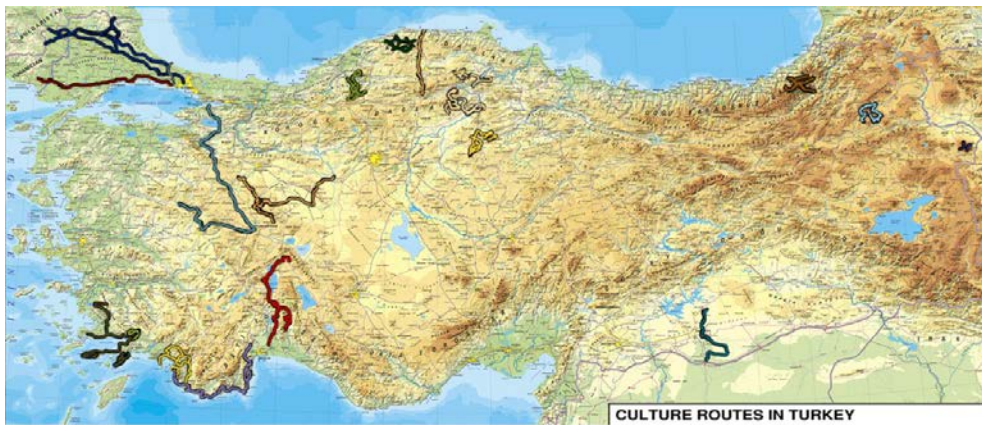
---

³² <http://cultureroutesinturkey.com/tr/dernek-hakkinda/gonulluluk/#>

yürüyüşçülere kırsala dair bir fikir vermek amacıyla açılmıştır. Türkiye'nin ikinci uzun mesafeli yürüyüş rotasıdır.

- *Evliya Çelebi Yolu*: Evliya Çelebi'nin doğumunun 400. yılı olan ve UNESCO'nun da Evliya Çelebi'nin yaşamı ve yapıtlarını kutlama yılı olarak ilan ettiği 2011 yılında açılmıştır. Evliya Çelebi'nin 1671 yılında çıkmış olduğu Hac yolculuğunun ilk bölümlerini takip etmektedir.
- *Karia Yolu*: İsmi antik çağda bu bölgede yaşamış Karia medeniyetinden alan yürüyüş rotası kendine özgü mimarisi ile çok sayıdaki köyden, el değmemiş koylardan, zeytin ve badem ağaçları ile dolu tepelerden ve irili ufaklı, kimisi sadece yürüyerek ulaşılabilen antik kentlerden geçmektedir
- *Kaçkarlar*: 30 günlük doğa yürüyüşü parkurudur.
- *Frig Yolu*: Frigya'daki antik yerleşim yerlerini birbirine bağlayan antik yollar Frig Yolu'nun ana temasını oluşturmaktadır. Ana temanın yanı sıra Frig Yolu, Frigya'nın atmosferini doğaseverlere bir bütün olarak sunmak ve yürüyüşü keyifli kılmak için bölgenin doğal, tarihi, jeolojik, kültürel vb. gibi diğer öne çıkan bileşenlerini de içerecek şekilde tasarlanarak hayata geçirilmiştir.
- *Sultanlar Yolu*: Kanuni Sultan Süleyman'ın ayak izlerini takip eden bir uluslararası uzun menzilli doğa ve tarih yürüyüş parkurudur. Parkur Birinci ve İkinci Viyana sefer güzergâhlarını takip ederek Viyana'dan İstanbul'a kadar uzanmaktadır.
- *Hz. İbrahim Yolu*: Uluslararası bir rotadır. Orta Doğu'da kültür izini takip eden bir yürüyüş kültür turizm rotasıdır. Rota, bir grup kutsal ve tarihi yeri, son derece ilginç tek bir güzergahta buluşturmaktadır. Rotanın Türkiye bölümü, Şanlıurfa bölgesindeki Hz. İbrahim mirasını anmak ve kutlamak için oluşturulmuştur.
- *Via Egnatia*: Uluslararası bir rotadır. Via Egnatia, İtalya'daki Via Appia ile birlikte Roma ile Bizans, bugünün İstanbul'u arasındaki tarihi bir yoldur. Günümüze kadar çok amaçlı bir trans-Balkan karayolu ve bölge için gerçek bir anayol olarak kullanılmıştır. Yol Arnavutluk, Makedonya, Yunan ve Türk Trakya'sından geçmektedir. Yolun en iyi durumda olan (hala kullanılan) kısmı Arnavutluk'ta bulunmaktadır.

- *Hitit Yolu*: 1988 yılında milli park ilan edilen Boğazkale ilçesindeki Hitit kenti Hattuşa ve Alacahöyük kalıntılarını kapsayan 2634 hektarlık alan, Hitit Yolu'nun temel noktasıdır.
- *Gastronomi Yolu*: Kızılırmak Havzası Çorum Gastronomi ve Yürüyüş Rotası projesi Türkiye'de gerçekleştirilen ilk projedir. Kızılırmak havzası boyunca uzanan yerleşim birimlerinin kültürel, tarihsel ve doğal güzelliklerinin değerlendirilerek geleneksel ve özgün yemek kültürüyle harmanlandığı bir eko-turizm çalışmasıdır
- *Ağrı Dağı*: Türkiye'nin ve Avrupa'nın en yüksek zirvesi olan Ağrı Dağı bölgesi 2004 yılında milli park ilan edilmiştir. Kutsal kitaplara konu olan Nuh'un Gemisi efsanesinde geçen ve ünlü gezgin Marco Polo'nun azameti karşısında 'hiçbir zaman çıkılamayacak' diye nitelendirdiği Ağrı Dağı, doğal ve kültürel değerleri ile oluşturulan bir rotadır.
- *Küre Dağları Milli Parkı*: Küre Dağları Mili Park Müdürlüğü'nün ekoturizm projesi kapsamında yapılan yürüyüş rotaları hazırlanmıştır.
- *İstiklal Yolu*: Türkiye Kurtuluş Savaşı'nda İnebolu ile Kastamonu arasında eski kağnı yolunun kullanıldığı tarihten izler taşıyan patikalarla, 7 günlük yürüyüş planıdır.
- *Sarıkamış Parkuru*: Birçok eski uygarlığın izlerine rastlanan bölgede tarihi, kültürel özellikleri ve doğal özelliklerine dayalı bir rota oluşturulmuştur.
- *Yenice Orman Yolu*: Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) tarafından 1999'da "korunması gereken 100 sıcak nokta"dan biri ilan edilen Yenice Ormanları 2009 yılında doğal yürüyüş güzergahları oluşturulmuştur.

Şekil 2.11. Türkiye Kültür Rotaları Derneği Kültürel Rotaları

Kaynak: <http://cultureroutesinturkey.com/wp-content/uploads/2015/03/KRD-map-header2.jpg>

zeytin ve üzüm yetiştiriciliğiyle birlikte önemli zeytin, zeytinyağı ve şarap üretimi potansiyeline sahiptir. Bu potansiyel koridorun geliştirilmesinde ana tema olarak kullanılacaktır. Bölgede, mevcut konaklama kapasitesi termal, kültür ve eko-turizme yönelik yapılacak planlama ve uygulamalarla artırılacaktır.

- *Kış Koridoru:* Kış Turizmin geliştirilmesi amacıyla çalışmaları sürdürülen “Kış Turizm Master Planı” kapsamında Erzincan, Erzurum, Ağrı, Kars ve Ardahan illerini kapsayan bölgedeki mevcut ve potansiyel kış turizm merkezleri dikkate alınarak oluşturulan koridor boyunca yer alan, doğal, kültürel ve tarihi çekim kaynakları yakın çevredeki diğer değerlerle ilişkilendirilecek ve bölgenin kış turizmine hizmet verebilecek turizm çeşitliliği sağlanacaktır. Erzurum, Erzincan, Kars, Ağrı ve Ardahan illerindeki Erzurum Konaklı ve Gez Bölgeleri ile Ilıca Termal Merkezlerinde yeni konaklama alanları oluşturulacaktır. Kars şehir merkezi ve Sarıkamış’ta mevcut kent dokusu da konaklama üniteleri şeklinde değerlendirilerek, kış, kültür, termal ve şehir turizmi konaklama birimleri ile bölgede mevcut konaklama kapasitesinin niteliği artırılarak konaklama kapasitesi geliştirilecektir.
- *İnanç Turizmi Koridoru:* İnanç Turizmi Koridoru olarak adlandırılan koridor, Tarsus’tan başlayarak Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin yörelerini kapsamaktadır. Bu koridor üzerinde Tarsus’tan Mardin’e kadar uzanan bölünmüş yol yapımı inanç aksını güçlendireceği gibi kısa ve orta vadede turistlerin bu bölgeye varışlarını ve tercihlerini etkileyecektir. Ayrıca, Şanlıurfa’ya kadar ulaşan demiryolu bağlantısının Mardin’e oradan bir koldan Diyarbakır’a diğer bir koldan ise Siirt’te bağlanması İnanç Aksında ulaşımın çeşitlenmesi açısından önemlidir. Tarihi yapıların restore edilerek pansiyonculuğun ve küçük otellerin desteklenmesi, sağlanacaktır. Bölgede, mevcut konaklama kapasitesi kültür ve eko-turizme yönelik yapılacak planlama ve uygulamalarla artırılacaktır.
- *İpek Yolu Turizm Koridoru:* Tarihi İpek Yolu güzergâhının Anadolu’daki parçalarından biri olan ve İstanbul üzerinden Avrupa’ya ulaşan bölümü üzerinde bulunan Ayaş-Sapanca Koridoru, Adapazarı, Bolu ve Ankara illeri, Sapanca, Geyve, Taraklı, Göynük, Mudurnu, Beypazarı; Güdül ve Ayaş

ilçelerini kapsamaktadır. Koridor boyunca yer alan yerleşmeler doğa turizmi-eko turizm ağırlıklı olarak geliştirilecek ve bölgede yer alan kış turizmiyle de entegrasyonu sağlanacaktır. Bölgede, Selçuklu Devleti ve Osmanlı İmparatorluğuna ait eserler ve çok sayıda sivil mimarlık örnekleri bulunmakta olup, tarihi açıdan zengin bir dokuya sahiptir. Bölge tarihte olduğu gibi günümüzde de kültür ve ticaret konusunda Türkiye'nin en önemli iki kenti olan Ankara-İstanbul güzergahında bulunduğu için önemli bir potansiyele sahiptir. Ayrıca bölge doğal güzellikleri açısından da zengin bir yapıya sahip olduğundan, bölgenin pansiyonculuğun ağırlıkta olacağı kültür ve eko-turizm odaklı geliştirilmesi sağlanacaktır. Bölgede, diğer turizm türleri ile entegrasyon sağlanarak sivil mimarlık örneği olan yapıların restorasyonunun yap işlet devret ve ya uzun süreli kiralama yöntemi ile konaklama tesislerine dönüştürülmesi ve yapılacak yeni yatırımlar ile nitelikli tesis sayısının ve yatak kapasitesinin artırılması hedeflenmektedir.

- *Batı Karadeniz Kıyı Koridoru:* Batı Karadeniz Kıyı Koridorunun Şile-Sinop arasında uzanan takriben 500 km özellikle Ankara ve İstanbul gibi metropollere hizmet edecek bir iç turizm gelişim koridoru olarak geliştirilmesi öngörülmektedir. Bölge kültür, kıyı ve doğa turizmi çerçevesinde geliştirilecektir. Bu koridordaki, Şile, Akçakoca, Amasra, Cide, Çaylıoğlu ve Sinop yerleşmelerinde yer alan balıkçı barınaklarının yatları kabul edebilecek şekilde yenilenerek marina/balıkçı köyü kavramı çerçevesinde turizm gelişimi sağlanacaktır. Koridor boyunca yer alan orman içi dinlenme tesisleri gibi eko-turizmin gelişmesinde odak noktası olabilecek koruma alanlarında oto karavan ve çadırli kampingi olanaklı kılan düzenlemeler yapılacak ve planlama çalışmaları ile butik otel, pansiyonculuk, kırsal turizm tesisleri geliştirilecektir. Bölgede, mevcut konaklama kapasitesi, kültür ve eko-turizme yönelik yapılacak planlama ve uygulamalarla artırılabilecektir.
- *Yayla Koridoru:* Orta Karadeniz'de bulunan Samsun ilinden Hopa'ya kadar uzanan bu koridor ülkemizde yayla ve doğa turizminde öne çıkan merkezleri barındırmaktadır. Doğa ve kültür turizmi, Karadeniz Bölgesi'nin en önemli turizm faaliyeti ve potansiyelidir. Bu nedenle, Karadeniz Bölgesi'nde yayla, kıyı, kültür ve sağlık turizmi ana temaları çerçevesinde yeni bir turizm

gelişim senaryosuna yönelik uygulamalar yapılacaktır. Ayrıca bölgede yer alan yaylaların diğer turizm türleri ile bütünleştirilmesiyle bölge ulusal ve uluslararası ölçekte doğa turizmi temelinde yayla koridoru varış noktası olarak öne çıkarılacaktır. Yayla Koridoru kapsamında turizmin çeşitlendirilmesi için bu yörelerde kamp, golf, kayak, mağaracılık, yamaç paraşütü, rafting, binicilik, balon, balık avlama, foto-safari ve bungee jumping gibi macera sporlarına yönelik planlama çalışmaları yapılacaktır. Bölgede, mevcut konaklama kapasitesi kültür ve eko-turizme yönelik yapılacak planlama ve uygulamalarla artırılabilecektir. Bölgede oto karavan ve kampçılığın gelişmesi için planlama ve uygulama çalışmaları yapılacaktır.

- *Trakya Kültür Koridoru:* Trakya Kültür Koridoru, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerini kapsamaktadır. Marmara bölgesinin Avrupa yakasında yer alan bu koridor, kuzeyde Karadeniz, güneyde Ege Denizine kadar uzanan çanaktır. Koridor boyunca hizmet veren butik oteller ve özel belgeli konaklama tesislerinin yanı sıra kamp yapılabilecek işletmelerde mevcuttur. Mevcut yatak kapasitesine yeni yatak sayıları eklenirken gerçekleştirilmesi öngörülen turizm çeşitliliği dikkate alınacaktır. Bölgenin önemli mimar özelliklerinden biri olan Edirne evleri turizme yönelik olarak butik otel veya pansiyon gibi konaklama tesisleri olarak değerlendirilecektir. Bölgede, mevcut konaklama kapasitesi kültür ve eko-turizme yönelik yapılacak planlama ve uygulamalarla artırılabilecektir.

Koridorlarda belli temalar çerçevesinde turizmin gelişimi planlaması yapılarak geniş alanların turizm gelişimine açılacağı, alternatif turizm türleri ile alanın yakın çevresindeki kültürel ve doğal değerlerle ilişkilendirileceği raporda belirtilmiştir.

Kültürel Rotaların ana hedefi kültürel mirasın korunması olup bu konuda farkındalığın yaratılması ve getirileri doğrultusunda kültürel turizm desteklenmektedir. Turizm Koridorları projesinde oluşturulan rotalarla ana hedef turizmin geliştirilmesi olup kültürel boyut arka planda kalmıştır. Çalışmada bölgesel ölçekte turizm faaliyetlerinin arttırılması ve alternatif turizmin geliştirilmesi desteklenerek ulaşımın çeşitlendirilmesi, butik otel ve pansiyonculuğun geliştirilmesine değinilmiş, rotaların içerdiği kültürel ve doğal mirasa yönelik koruma, geliştirmeye yönelik detaylı bir stratejiye yer verilmemiştir.

2.7.3. ÇEKÜL Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları

2012 yılında Türkiye Belediyeler Birliği'nin desteği ile Tarihi Kentler Birliği adına, ÇEKÜL Vakfı'nın yürütücülüğünde ve Kentsel Stratejinin gönüllü danışmanlığında "Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları" programı oluşturulmuştur.

Kültür öncelikli bölgesel yol haritalarının hazırlanmasıyla Anadolu'nun ortak değerlere sahip coğrafyalarında idari sınırların ötesine geçen bir bakışla doğa ve kültür öncelikli planlama ilkeleri araştırılıp, bu süreçte ele alınan bir bölgenin geçmişinden başlayıp, bugününü değerlendirmek ve geleceğine dair bir çerçeve çizmek temel hedeflerle rotalar oluşturulmuştur (ÇEKÜL, 2015). Program, sahip olunan kültürel ve doğal miras değerlerine yönelik olarak yerel yönetimlerde doğa ve kültürel odaklı bakış açısını oluşturma amacıyla rehber çalışmaları hazırlamıştır.

Şekil 2.13. ÇEKÜL Vakfı Kültür Öncelikli Bölgesel Yol Haritaları Programı

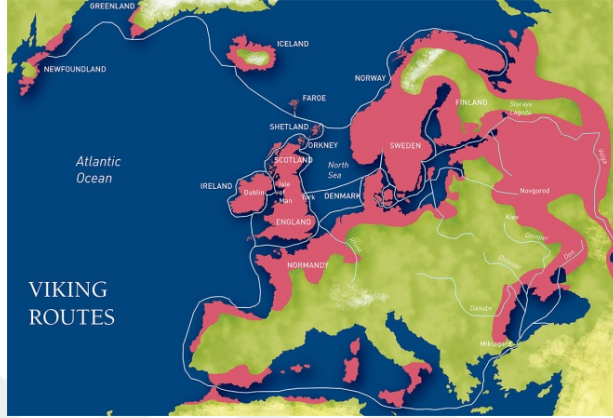
Kaynak: ÇEKÜL, 2015, Kültür Rotaları Planlama Rehberi, ÇEKÜL Vakfı - Tarihi Kentler Birliği Yayınları,
Kılavuz Kitapçıklar Dizisi 3, İstanbul.

2.7.4. Avrupa Konseyi Kültür Yolları Programı

Avrupa Konseyi'nin Kültür Yolları Programı rotalarından 5 rota Türkiye'yi içermektedir³³:

- Viking Rotası (1993): Rota, Viking dünyasında izlenebilir ve tanımlanabilir doğrusal olmayan bir yolculuk olarak düzenlemiştir. Rota, Viking kökenli hikaye, fikir ve seyahat alışverişini teşvik etmektedir.

Şekil 2.14. Viking Rotası

Kaynak: <http://www.destinationviking.com/routes/viking-routes>

- Fenikeliler Rotası (2003): Fenikeliler Yolu, Fenikelilerin milattan önce 12. yüzyıldan beri kullandıkları Akdeniz'de ana ticari ve kültürel iletişim yolları olarak kullandıkları büyük denizcilik seyir ağları olarak tanımlanmıştır. Bu rotalar, Akdeniz kültürünün ayrılmaz ve temel bir parçası olmuştur. Rota 3 kıtada ve 80'den fazla Fenike kökenli yerleşimden geçmektedir. Rota Akdeniz kültürünü teşvik etmeyi ve Akdeniz ülkeleri arasındaki tarihi bağları güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 18 Akdeniz ülkesini kapsamaktadır.
- Avrupa Yahudi Mirası Rotası (2004): Yahudi mirası Avrupa tarihinin ve kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Göç, zulüm ve güvensizlik öyküsü ile aynı zamanda değişimler, hümanizm ve karşılıklı zenginleşme bolluğu ile çoğu Avrupa'da kök salmaktadır. Avrupa Yahudi Mirası Yolunun ana hedefleri arasında Yahudi mirasını korumak, teşvik etmek ve yaşatmak, bu alanların etrafında kültürel yollar, turizm ve sosyal kalkınma kurmak ve

³³Council of Europe, 2015, The Council of Europe's 29 Cultural Routes. (<http://www.culture-routes.net/fr/content/turkey-0#overlay-context=fr/content/countries-crossed-cultural-routes-council-europe>.)

Yahudiler tarafından Avrupa'ya getirilen kültür zenginliğinin farkında olunması yer almaktadır. Türkiye'deki Yahudi mirasını temsil eden değerler arasında sinagoglar, hastaneler, mezarlıklar ile Türkiye Yahudi Müzesi, Schneidertempel Sanat Galerisi, Ulus Musevi Lisesi, İzmir Asansor ve Karaköy Kamondo Merdivenleri yer almaktadır³⁴. Belirtilen Yahudi kültürel varlıklarına dair bir güzergah bulunmamakta, sanal iz takibi yapılmaktadır. Avrupa Yahudi mirası başlıca şunları içermektedir:

- Arkeolojik alanlar, eski sinagoglar ve mezarlıklar, ritüel banyolar, Yahudi mahalleleri, anıtlar ve anılar,
  - Arşivler ve kütüphaneler,
  - Yahudi hayatını, dini ve günlük eserlerini incelemek, korumak ve tanıtmak için uzmanlaşmış müzeler.
- Zeytin Ağacı Rotası (2005): Zeytin Ağacı Rotası, kültürler arası keşif yollarının ve diyalogun, evrensel bir barış ve diyalog sembolü olan zeytin ağacı temasına dayanan yollar olarak tanımlanmıştır. Zeytinyağı üreten bölgelerin yararına bu değerli ağaçların tarihini arttırmaya yönelik çeşitli kültürel etkinlikler ve etkinlikler de içermektedir. 1998 yılında Avrupa Akdeniz Zeytin Ağacı Kültür Vakfı tarafından "Zeytin Ağaçları Güzergahları" oluşturulmuştur. 2005 yılında Avrupa Konseyi Kültür Rotalarına dahil olmuştur. Rota Türkiye'den Balıkesir, İzmir ve Adana illerini içermektedir. Amaçları:
    - "Zeytin ağacı uygarlıkları" arasındaki diyalog,
    - Zeytin ağacının mirasını incelemek ve korumak,
    - Turizm ve sürdürülebilir kalkınma arasında "sinerji" yaratarak, yerel ekonomilerin kalkınması için zeytin ağacının uluslararası tanıtımı, geliştirilmesi.
  - Avrupa Tarihi Termal Kentler Rotası (2010): Avrupa termal kentlerinin tarihsel gelişimine bağlı olarak yeniden canlandırılması, bu alanların tanıtımının yapılması ve bu kültürün teşvik edilmesine yönelik olarak Termal Kentler Rotası oluşturulmuştur. Bu rotada Bursa ilindeki termal alanlar yer almaktadır.

---

³⁴ <https://www.jewishheritageturkey.com/synagogues-of-turkey> ve <https://www.jewishheritageturkey.com/other-jewish-sites>

2.7.5. Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları

Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları projesine Türkiye Varna Bildirgesini (2005) kabul ederek dahil olmuştur. Projenin 9 kültür koridoru arasından Türkiye'nin dahil olduğu 4 rota bulunmaktadır:

- Diagonal Yol: Tarihi geçmişi olan rota Türkiye'nin Anadolu Bölgesinden geçmekte olup, alanın kültürel miras öğelerini içermektedir.
- Anadolu Yolu: Marmara, Ege ve Akdeniz'in üç yakasına uzanan kültür koridoru Türkiye'nin batı ve güney sahillerini kapsamaktadır. Bu bölgedeki uygarlıkların izini sürerek kültürel mirasın görünürlüğünü sağlamaktadır.
- Egnatia Yolu: Roma İmparatorluğu döneminde (M.Ö.146) İstanbul ile Roma ve doğu ile batı arasındaki bağlantıyı sağlayan rota İstanbul Tarihi Yarımada'nın kültürel miras değerlerini, dini yapılarını ve İstanbul'un özgün mimarisine sahip Galata, Eyüp ve Balat semtlerini içermektedir.
- Pontika Yolu: Karadeniz'in batı ve güney kıyıları boyunca uzanan kültür yolu Kırklareli, İstanbul, Bolu, Zonguldak, Safranbolu, Kastamonu, Ordu, Samsun ve Trabzon illerinin kültürel miras değerlerini içermektedir.

2.8. Değerlendirme

Kültürel rota çalışmaları kültürel değerlerin keşfedilmesine yönelik bir düşünceyle ortaya çıkmış olup kültürel mirasın korunması disiplininde yenilikçi bir araç olması yönünde gelişimini sürdürmektedir.

Kültürel rotalar miras değerlerinin yürüyerek keşfedilmesini destekleyen yapısıyla bu alanların değerlerinin özümzenerek anlaşılmasını sağlamakta ve bu alanların korunmasına dair farkındalığını bu yolla oluşturmaktadır. Bu şekilde içselleştirilen miras değerlerine yönelik koruma faaliyetlerine dair bilinci oluşturmakta ve kültürel değerlerin topluma kazandırılmasını sağlayan doğal bir ortam yaratmaktadır. Yürünerek tecrübe edilen kültürel rotalar oluşturduğu sistemle miras değerlerinin özümzenilmesini sağlayarak, bu alanların korunmasında, kalkınmasında ve topluma kazandırılmasında etkili ve çağdaş bir koruma aracı görevini üstlenmektedir.

Kültürel rota fikrinin oluşmasını sağlayan düşünce ortamı 1960'larda seyahatlerle kültürel mirasın keşfinin sağlanmasına yönelik kavramsal çalışmalarla başlamıştır. 1980'li yıllardan itibaren Avrupa Konseyi, ICOMOS ve UNESCO kurumlarının önderliğinde kültürel mirasın korunması ana hedefiyle kültürel rota çalışmalarına başlanmıştır. İlk olarak yaşayan bir hac güzergahı olan Santiago de Compostela'nın kültürel rota ilan edilmesi ardından bu rotanın UNESCO miras listesine eklenmesi ve bu alandaki gelişmelerin sonucunda kültürel rotaların UNESCO miras değeri olarak kabul edilmesi sağlanmıştır. Rotaların kültürel mirasın korunmasında birçok miras boyutunu ve karakterini içermekte ve bu miras değerlerinin ortak miras olarak algılanmasına destek olmaktadır. Bununla birlikte kültürler arası diyalogu, kültürel çeşitliliği ve kültürel etkileşimi desteklemektedir. Kültürel rotalar sistemiyle kültürel birikimin kimliğine uygun bir şekilde yansıtılması, güzergahın sadece fiziksel değil; tüm bileşenleriyle keşfedilmesi, kültürel mirasın güzergahlar aracılığıyla daha okunur kılınması ve kültürel mirasın korunması, yaşatılmasında farkındalık sağlanması amaçlanmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda rotanın etkilediği bölgelerde koruma-kullanma dengesi sağlanarak, yerel değerlerini temsil eden ve koruyan kalkınma faaliyetlerinin desteklenmesi rota sisteminin içerisinde yer almaktadır. Bu kalkınma faaliyetleriyle özgün kimliğin tahrip edilmeyecek şekilde sürdürülebilir gelişmeyi destekleyen kültür turizmi, eko-turizm gibi yerel ekonomik kalkınmanın sağlanması gerekliliği üzerinde durulmakta ve uygulanmaktadır.

Kültürel rotalar sahip olduğu özelliklere göre oluşturulmasına bağlı olarak birçok tema üzerinden kurgulanmaktadır. Kültürel rotaların sınıflandırılmasıyla farklı temalarla oluşturulan rotaların hangi amaca hizmet ettiği anlaşılabilir. Bu bağlamda literatürde kabul edilen sınıflandırma yöntemi miras yolları ve tasarlanan kültürel rotalar olarak iki ana gruba ayrılmıştır. Miras yolları eski ticaret yolları, hac yollarını içeren tarihi yollar ile tarihi kişiliklerin yolculuk güzergahları olarak iki alt grupta toplanmıştır. Yeni kurgulanan tematik rotalar ise 3 alt başlık olarak sınıflandırılmıştır: tarihi, tarihi-doğal, doğal. Bu üç alt rota sınıflandırılmasına ek olarak tematik rota grubunun eklenmesi bu tez kapsamında önerilmiştir. Tematik rota grubunun eklenmesi, farklı temalarla oluşturulan gastronomi, edebiyat, müzik veya manevi gibi değerleri içeren güzergah sistemlerinin belirlenen 3 alt tema grubuna aitliğini tam karşılayamadığı düşüncesiyle önerilmiştir. Tematik rota grubunda ilgili rotaların sahip olduğu değerlerin özgün açıklaması yapılarak sınıflandırılabilir. Bu noktada tematik rota ile tema parkının ayrımının yapılması gerekmektedir. Kültürel rotalar var olan kültürel değerlerin korunması, yaşatılması üzerine kurgulanırken tema parkları kurgusal bir özgünlük sunan, turistik bir nesne özelliğini taşımaktadır. Bu bağlamda tematik rotaların tematik parka dönüşümünü de engelleyecek koruma önlemleriyle ilgili miras alanlarının sürdürülebilir kalkınmasını sağlayacak faaliyetlerin desteklenerek kitlesel turizmin engellenmesi sağlanmalıdır.

Tez çalışması kapsamında kültürel mirasın korunmasında kültürel rotaların katkısının kimlik kartları aracılığıyla okunması hedeflenmiştir. Farklı amaçlar ve yöntemlerle oluşturulan kültürel rotalar bulunduğu bölgeyi farklı boyutlarda etkilemektedir. Bu etkilerin gösterilmesinde rotalar için oluşturulacak kimlik kartı ile tema açıklaması, mirasın korunmasına dair belirlenen hedeflerin, rota fiziksel bilgilerinin kolay okunması sağlanabilir ve kültürel rotaların hepsini kapsayan bütüncül bir yaklaşımla haritalandırma çalışmasına katkı sağlayan bir altlık oluşturulabilir. Kültürel mirasın korunmasında kültürel rotaların katkısının kimlik kartları aracılığıyla okunması hedeflenmiştir. 73 adet kültürel rotanın temalarını, amaçlarını, hedeflerini ve fiziksel özelliklerini içeren kültürel rota kimlik kartı oluşturularak kültürel mirasın korunmasındaki etkilerine değinilmiştir. Kimlik kartlarına dair çizelge Ek A'da yer almaktadır.

Kültürel rotaların planlaması ile birçok dinamiği barındıran rotalar üzerinden kültürel mirasın yorumlanmasına yönelik bir çerçeve hazırlamak ve güzergahların planlaması

için yöntemle dayalı bir ilerleyiş olması gerekmektedir. Planlama aşamasında çok aktörlü bir süreç ile yerelin katılımı sağlanmalıdır. Fon sağlayabilecek ilgili kurumların katılımıyla rotaların uygulanabilirliğine yönelik finans sağlanmalıdır. Rota tasarımında koruma öncelikli planlama anlayışıyla alanın miras değerlerinin ve özgünlüğünün korunarak, bu değerleri ön plana çıkaracak stratejilerle bölgenin kalkınmasını sağlayacak sürdürülebilir faaliyetlerin oluşturulması gerekmektedir. Böylelikle söz konusu alanın sahip olduğu değerlerin rotayla desteklenecek ve koruma-kullanma dengesi sağlanarak gelecek kuşaklara bu değerlerin aktarımı sağlanacaktır.

Kültürel rotalar ICOMOS, UNESCO ve Avrupa Konseyi'nin çalışmalarıyla tüm dünyada kabul edilen kültürel mirasın korunmasında bir araç olarak kabul edilmiştir. Buna yönelik olarak da yolculuklar aracılığıyla birçok farklı temalar oluşturulan kültürel rotalarla miras değeri olan alanların tanıtılması, keşfedilmesi, korunarak yaşatılması amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda kültürler arası diyalogun yaratılması, kültürel çeşitliliklerin desteklenerek barış kültürünün desteklenmesi ve yerel değerlerin aslına uygun yaşamının devamlılığının sağlanması desteklenerek sürdürülebilir kalkınma modellerinin oluşturulması kültürel rota sisteminin bir parçası haline getirilmiştir. Bu doğrultuda 70'in üzerinde resmi kurumlar tarafından desteklenen kültürel rotalar bulunmaktadır.

Kültürel mirasın korunması ve bu alanların yürünerek keşfedilmesi fikriyle oluşturulan Likya Yolu ile Türkiye'de kültürel rotalara dair başlangıç yapılmış olup daha sonra farklı miras değerlerini korumaya yönelik çeşitli kültürel rotalar çalışmaları geliştirilmiştir. Türkiye sahip olduğu miras değerleri bakımından uluslararası kurumların kültürel rota çalışmalarına da dahil olmuştur. Oluşturulan rotalarla miras değerlerinin görünürlüğünün artması sağlanmış, bu alanların özgün kimliğine uygun olarak yansıtılarak yerelin de sosyal ve ekonomik açıdan kalkınmasına dikkat çekerek koruma altına alınması hedeflenmiştir. Türkiye'de dernekler tarafından geliştirilen kültürel rota anlayışı bu alanda etkili olan uluslararası kurumlar tarafından belirlenen miras değerlerini korumaya yönelik bir araç olmasındaki görüşe paralellik göstermektedir. Kültürel rotalara dair resmi çalışma 2007 yılında yayınlanan Türkiye Turizm Stratejisi raporunda "Turizm Gelişim Koridorları" oluşturulması hedefi ile açıklanmıştır. Bu çalışmada, rotalarla sahip olunan miras değerlerinin potansiyelleri kullanılarak turizm faaliyetlerinin

oluşturulmasının desteklenmesi üzerine durulmuştur. Kültürel mirasın korunmasında yenilikçi bir araç olan kültürel rotaların miras değerlerini korunması ve bu alanların topluma kazandırılarak sürdürülebilir bir gelişimini destekleyen sistemi Türkiye’deki resmi kurumlar tarafından turizm odaklı bir sisteme entegre edilmektedir. Türkiye’deki kültürel rota çalışmalarının eksiklikleri arasında yeterince tanıtımının yapılmaması, miras değerlerine dair farkındalık çalışmalarının yetersizliği ve bu rotalar dair bilgi erişiminin (rehber kitap vs.) cretlendirilmesi belirtilebilir. Kültürel rota çalışmalarına ilgili uluslararası, ulusal ve yerel kurumların hem fon desteğiyle hem de miras değerlerinin korumaya yönelik planlama sürecine katılımıyla bu alanlara herkesin eşit bir erişim hakkının olması ortamı oluşturularak kültürel miras alanlarının deneyimlenerek korunması hedefi sağlanabilecektir.

3. KÜLTÜREL ROTA OLUŞTURMA REHBERİ ÖNERİSİ

Kültürel mirasın korunması, yaşatılması ve yönetiminde etkili bir araç olan kültürel rotaların oluşturulmasında, belirlenen temanın uygulanmasında, söz konusu alanın, önemli bir kişinin veya olgunun sahip olduğu değerlere yönelik güzergah kurgusu oluşturulması sürecinde birçok boyutun yer almasından dolayı sistematik bir yol izlenmesi gerekmektedir. Kültürel rotaların oluşturulmasında rehber, düzenli ve kapsamlı bir ilerleyişi sağlayan bir araç olacaktır. Rehber ile rota planlama sürecinin denetim altına alınması, korumayla birlikte tasarım hedeflerine ulaşılması sağlanması hedeflenmektedir.

Kültürel rota oluşturmaya yönelik rehber, ilgili miras alanlarının özgün kimliğinin korunması ve ön plana çıkarılmasında kontrollü bir süreci sağlayacaktır. Güzergah tasarımına yönelik rehberle belirlenen ilkeler, söz konusu alanın içerdiği kültürel ve doğal varlıklarının bütünlüğünün korunarak yansıtılması sağlayan bir rol üstlenecektir.

Rehber önerisi ile kültürel rotaların yürünerek ilgili miras değerlerinin keşfinin sağlanması, bununla birlikte bu değerlerin insan yaşamına olan önemli katkılarının farkına varılarak koruma bilincinin oluşturulması, tarihi çevrelerin korunması, özgün kimliliğin korunarak sürekliliğinin sağlanması ve yerel kalkınmanın kontrollü bir şekilde sağlanması amaçlanmaktadır.

Kültürel mirasın korunmasında bir araç olan kültürel rotalarla özgün değerlerin yaşatılması desteklenmekte, bu alanların tecrübe edilerek yaşatılması yolları sağlanmakta ve geçmiş ile günümüz arasındaki ilişkinin oluşturulması ortamı oluşturulmaktadır. Bu ilişki ortamının yaratılmasıyla kültür varlıklarının korunmasına dair farkındalık ortamı doğmakta ve bu değerlerin benimsenerek sahip çıkılması sağlanarak miras varlıklarının yok oluşunu önleyen dinamik bir koruma aracı olmaktadır.

Bektaş (2004), koruma düşüncesinin sağlanmasının her şeyden önce kültür yorumumuza bağlı olduğunu belirtmektedir: "...bilgimiz, kültürümüz, bir şeyin değerini kestirebilecek düzeyde değilse, onu korumak diye bir tasamız olmayacaktır. Sözün özü, kültürümüzün düzeyi, korumadaki insanca davranışımızın düzeyini belirler.". Kültürel rotalar, ortak miras bilincini oluşturarak, miras varlıkları

üzerinden güzergahını kurgulayan yapısıyla kültürel miras değerlerinin görünürlüğünü arttırmaktadır. Rotaların bu miras değerlerine ilgiyi çeken yapısıyla kültürel mirasın korunmasına yönelik farkındalık oluşturmakta ve kültürel gelişimi destekleyen bir yapı sunmaktadır. Rotaların çoğunlukla yürünerek tecrübe edilmesini sağlayan yapısıyla da bu alanların özümsemekle tecrübe edilmesi, geçmişle ile bir ilişki kurmada etki bir koruma bilinci ortamını yaratmaktadır. Bu şekilde hem koruma eylemini içeren hem de toplumsal farkındalık yaratan yapısıyla kültürel rotaların koruma yöntemi, kültürel mirasın korunmasına yönelik oluşturulacak yeni yaklaşımlara yön verebilecek potansiyeli taşımaktadır.

Tarihi geçmişle ya da doğal miras değerleriyle bir ilişki kurmada etkili olan kültürel rotalar insan deneyimine dayalı olan yapısıyla miras değeri olan alanlarda çekiciliği sağlamakta ve bu alanların korunarak yaşatılmasına yönelik bir anlayışı barındırmaktadır. Kültürel rotalar sistemiyle miras alanlarının keşfine dair bu çekici ortamın yaratılmasıyla birlikte bu alanlara doğru yoğunluğun arttırabileceği riskini de taşımaktadır. Bu yoğunluğun miras değerlerine zarar vermemesi için konuya dair ilgili uzmanlar tarafından gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Kültürel rotalar sisteminde alanların korunarak kalkınmasına katkı sağlayacak kültürel turizm gibi yereli destekleyen alternatif ekonomik kalkınma yöntemleriyle kitlesel turizm anlayışının önüne geçilerek geleceğin geçmişle sürekliliğini sağlayacak yöntemler sürece eklenmelidir. Kültür ve doğa varlıklarının korunmasında önemli bir potansiyel olan turizm olgusunun tehdit öğelerinin engellenerek, kültürel değerlere duyarlılığı ile turizmin birbirine katkı sağlayacağı sürdürülebilir bir yapısı kültürel rotalar sistemine dahil edilmelidir. Kültürel rotaların kişinin yavaş, sakin bir şekilde miras alanlarını içselleştirerek yürümesini sağlayan yapısı, hızlı bir tüketim anlayışına dayalı olan kâr odaklı kitle turizmini uzakta tutmaktadır. Kültürel turizm gibi alternatif turizm türlerinin doğal ve kültürel değerlere saygılı yapısı, kültürel rota sistemine eklemlenerek yerel ekonomik kalkınma odaklı bir ilerleyiş sağlanmalıdır. Kültürel turizm ile yerel halka yararlar sağlayarak, yerelin sahip olduğu kültür miraslarını, özgünlüklerini korumaları ve sürdürmeleri için olanaklar yaratılarak teşvik edilmelidir. ICOMOS Kültürel Turizm Tüzüğü'nde (1999) kültürel turizmin ilkeleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- İç ve uluslararası turizm kültürel alışveriş konusundaki önde gelen araçlardan biri olduğuna göre, koruma ev sahibi topluluğa ve ziyaretçilere yerel kültürel

mirasla doğrudan temas kurmaları ve onu anlamaları için iyi yönetilen fırsatlar sunmalıdır.

- Kültür Mirası Alanları ile turizm arasındaki ilişki dinamikdir ve çatışan değerler söz konusu olabilir. Bu ilişki günümüz ve gelecek kuşaklar için sürdürülebilir bir biçimde yönetilmelidir.
- Kültür Mirası Alanları için yapılan Koruma ve Turizm Planlaması, ziyaretçi deneyiminin kayda değer, memnun edici ve keyifli olmasını sağlamalıdır.
- Ev sahibi topluluklar ve yerli halk koruma ve turizm için yapılacak planlamaya katılmalıdır.
- Turizm ve koruma etkinlikleri ev sahibi topluluğa yarar sağlamalıdır.
- Turizm teşvik programları Doğal ve Kültürel Miras değerlerini korumalı ve geliştirmelidir.

Kültürel rota sisteminin bir parçası olacak kültürel turizm ile birlikte miras değerlerine dair oluşabilecek tehditlerinin önüne geçilebilecek ve doğal ve kültür varlıklarının korunması için önemli bir güç olacaktır. Kültürel turizmle birlikte miras öğelerinin ekonomik yönleriyle kaynak yaratabilecektir. İyi yönetilen bir kültür turizm sistemiyle toplumsal kültürel kazanım sağlanıp, yerelin kalkınması desteklenecektir.

Kültürel rota sistemine, kısıtlayıcılığı olan sürdürülebilir bir kalkınma modeli olan kültürel turizm birlikte ziyaretçi yönetimi oluşturulmalıdır. Kültürel ve doğal miras alanlarına olacak ziyaretçi yoğunluğunun risk taşımaması için ziyaretçi yönetimi planıyla denetim altına alınmalıdır. Kültürel miras alanlarının kültürel rotalar aracılığıyla korunarak yaşatılmasını sağlayan sürdürülebilir bir gelişimi için ziyaretçi yönetimi rota planlama sürecine dahil edilmesi zorunlu bir model olmalıdır.

Ziyaretçi yönetimi, ziyaretçinin, yörenin ve yöre halkının rekabet halindeki ihtiyaçlarını uzlaştırmayı hedefleyen/sürekliliği olan bir yöntemdir (Birleşik Krallık Turizm ve Çevre Komisyonu, 1991. akt. Sılaydın, 2000). Bu yöntem kültürel ve doğal kimliğin özgün değerlerinin korunması ana hedefiyle bu alanda yaşayan yerel halkın kalkınması ile ziyaretçilerin ihtiyaçları arasındaki dengeyi sağlayan ve oluşturulacak faaliyetlerin alana zarar vermemesi için alınan kararları içermektedir.

Kültürel rotaların takip edilmesi süreci içerisinde yer alan ziyaretçi yönetim planıyla, kültürel rota ziyaretçilerinin kullanımına yönelik olarak etkilerinin alana zarar

vermesini önleyecek ve ziyaretçi deneyimleri üzerinden alanın geliştirilmesini sağlayacak bir sistem geliştirilmelidir. Ve ziyaretçi yönetim planının, oluşabilecek sorunlara çözüm getirici ve bu sorunların oluşmadan önleyebileceği bir yönetim ve planlama yaklaşımını içermesi gerekmektedir.

Rota tasarımına dair sürecin başlangıcıyla güzergahın uygulanmasından sonraki takibi de içeren tüm adımların detaylı açıklamalarını içeren rehber önerisi sunulacaktır. Buna yönelik olarak tez çalışmasının rota oluşturma rehberi önerisi, konuyla ilgili kurumlar olan UNESCO, ICOMOS, Avrupa Konseyi, Türkiye Kültür Rotaları Derneği ve ÇEKÜL'ün çalışmaları incelenerek hazırlanmıştır. Kültürel rota oluşturma rehberi tablosu aşağıda yer almaktadır.

Çizelge 3.1. Kültürel Rota Oluşturma Rehberi Önerisi

Kültür rotası oluşturma konseptinin ortaya çıkma fikri farklılık göstermektedir. Tarihi bir yolun canlandırılması ya da sahip olunan değerler üzerinden güzergah tasarımı önerisi doğmaktadır.

Rota oluşturmaya dair bir fikir doğuşunun birçok farklı kaynağı olabilir: fikir tasarımcının çevresinden, kendi entelektüel birikiminden, geçmişteki toplumu ilgilendiren olaylardan, önemli tarihi kişilerden ya da sadece alanın coğrafi, kültürel, doğal özelliklerinden kaynaklı olarak bir çok farklı konu üzerinden doğabilmektedir. Başlangıç noktası olan fikirlerden ön tema seçilerek önerilecek güzergahın kültürel bağlayıcılığı açıklanarak, rota ve miras ilişkisine ilk bakış oluşturulmalıdır.

Miras yolları, (Santiago Compostela Yolu ve İnka Yolları gibi) var olan izlerin takibi üzerinden kültürel mirasın keşfi ve ilgili alanlarda kültürel etkileşimle birlikte ekonomik, kültürel kalkınmanın sağlanması üzerine canlandırılma fikriyle oluşmuştur.

Ön Tema

Tarihi önemli kişi veya olaylar üzerine oluşturulan rotalara örnek olarak Evliya Çelebi rotası verilebilir. Evliya Çelebi rotasının oluşturulmasında Caroline Finkel'in Türkiye kırsalına olan sevgiyle birleşen uzun ve adanmış bir Osmanlı tarihi araştırması esin kaynağı olmuştur. Uzun yıllar planlanan projenin gerçekleşmesi, tesadüfen Evliya'nın doğumunun 400. yıl dönümüyle çakışmıştır (Finkel, Clow ve Landry, 2011). 2011 yılının Evliya Çelebi Yılı ilan edilmesi ve UNESCO'nun rota desteklemesi güzergahın oluşturulmasında önemli destekleyiciler olmuştur.

Diğer tematik rotaların oluşturulma fikri çok farklı konulardan olabilmektedir: Don Quijote Rotası, romanın yayınlanmasının 400. Yıl dönümü kültürel ve edebi değerlerin keşfedilmesini sağlayan bir fırsatla oluşturulmuşken, 1990 yılının Van Gogh'un ölümünün 100. yılında Fransa'nın Arles kentinde, ressamın yaşamının belirli bir döneminde bulunması ve önemli yapıtlarını burada yapmış olması şerefine "Van Gogh Patikası" yapılmıştır. Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları projesinde uluslararası karşılıklı anlayışın oluşturulması ve kültürel çeşitliliğin ortak paydada kullanılabilmesinde rotalar oluşturulmuştur.

Çizelge 3.1. Kültürel Rota Oluşturma Rehberi Önerisi (devam)

<p>Çalışma Ekibi ve İşbirliği</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Alanın sahip olduğu özelliklere ve seçilecek tema konusuna göre ilgili uzmanlar, akademisyenler ve araştırmacılarla çok disiplinli bir bakış açısının sağlanarak organizasyon ekibi oluşturulmalıdır. – Rotaların uygulamada etkin olacak resmi kurumların (bakanlık, belediye, yerel yöneticiler...) sürece dahil edilmesi gereklidir. – Alanın değerlerine göre yerel, ulusal, uluslararası gerekli aktörlerin ve kurumların katılımıyla işbirliğinin sağlanması ve fikir birliği oluşturulmalıdır. – İlgili sivil toplum kuruluşların, derneklerin ve yerel halkın sürece dahil edilerek kapsamlı bir çalışmanın sağlanması sağlanmalıdır. <p>Finansman, sponsor olabilecek özel sektör temsilcilerinin de işbirliği sağlanarak uygulamaya yönelik adımlarda etkin rol oynayabilecek aktörlerin sürece dahil edilmesi sağlanmalıdır.</p>
<p>Araştırma ve Değerlendirme</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Alanın kimliğini anlamaya yönelik literatür araştırması, alana dair yapılmış araştırmalar ve belgeleme çalışmalarıyla geçmiş bağlamı, özgün değerleri ve ayrıştırıcı özellikleri belirlenmelidir. – Alanın doğal, tarihi, kültürel, ekonomik özelliklerinin tespiti ve sözlü görüşmelerle yerel boyutta da mekanın okuması ve ihtiyaç tespiti yapılmalıdır. – Alanın kültürel, doğal mirasının temel öğelerinin, alanlarının tespiti, bu değerlerin yerel, ulusal, ulus ötesi bağlayıcı unsurların belirlenmesi sağlanmalıdır. – Detaylı arazi çalışması ile birlikte bölgedeki mevcut yollar, patikalar, doğa yürüyüş parkurları gibi rotaya ilişkin yolların, gezi güzergahlarının tespiti yapılmalıdır. – Elde edilen veriler doğrultusunda alanı okumaya yönelik çalışmalar, belirli analiz yöntemleri kullanarak yapılmalıdır (Kevin Lynch Kent İmajı Analizi, SWOT Analizi...). <p>Yapılan araştırma ve analizlerin yoğun bir incelemesiyle güçlü tema başlıkları oluşturulabilecektir</p>

Çizelge 3.1. Kültürel Rota Oluşturma Rehberi Önerisi (devam)

Temanın Belirlenmesi	<p>Elde edilen veriler ve değerlendirmeler ışığında alanın anlaşılması ve okunmasıyla sahip olunan özelliklerin korunması, geliştirilmesi, yaşatılması, kalkınması bakış açısıyla belirlenen özelliklerinin ön plana çıkarılmasını sağlayacak tema oluşturulmalıdır.</p>
Fon	<ul style="list-style-type: none"> – İlk olarak rotaların ilgili devlet teşviklerine yönelik yerel finansman ve devlet finansmanı başvuruları yapılmalıdır. – Uluslararası ilgili kurumların fon destek programlarına katılım sağlanmalıdır. <p>Özel sektör temsilcilerinin finansman sağlamasına yönelik girişimlerde bulunulmalıdır.</p>
Strateji Belirleme	<ul style="list-style-type: none"> – Belirlenen tema veya temalara yönelik amaç, hedef ve stratejiler belirlenerek bütüncül bir tasarım yaklaşımı benimsenmelidir. – Rotanın hangi mirasın veya değerın temsilcisi olduğu ve bunu nasıl temsil ettiği açıklayıcı bir şekilde belirlenmelidir. – Rotanın temsil ettiği değerler doğrultusunda amaç ve hedeflerinin alanın korunması, yaşatılması ve kalkınmasına yönelik oluşturulmuş olup, stratejiler alanın dengeli bir şekilde gelişimini ve kalkınmasını sağlamalıdır. – Koruma ilkeleri doğrultusunda yerli halkın katılımıyla yerel ekonomik kalkınma, eko-turizm, kültürel turizm ve alternatif sürdürülebilir kalkınma faaliyetleri oluşturulmalıdır. <p>Bu aşamada rotaların oluşturulmasına yönelik olan tüzükler, raporlar ve yayınlara uygun bir şekilde ilerleyiş sağlanmalıdır.</p>
Temaya Yönelik Rota Kurgusu	<p>Var olan tarihi bir rota üzerinden ya da tematik yeni güzergah tasarımı için izlenecek yollar farklı olacaktır:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tarihi miras yolunda belirli bir iz takibi üzerinden elde edilen verilerle rota kurgusu yapıp belirlenen stratejilerin uygulanması sağlanmalıdır. – Tematik bir rotaya yönelik kurgunun oluşturulması, yapılan araştırma, değerlendirmeler sonucunda oluşturulan temayı destekleyecek unsurlar bütününe belirlenen stratejilerle bir güzergah tasarımı yapılmalıdır.

Çizelge 3.1. Kültürel Rota Oluşturma Rehberi Önerisi (devam)

<p>Temaya Yönelik Rota Kurgusu</p>	<p>Rota kurgusu detaylı arazi çalışmaları, keşif gezileri rota tasarımı son halini almalıdır.</p> <p>Rota tasarımının ortak bir dille oluşturulmasını içeren ilkeleriyle rota bütünlüğünün sağlanmalıdır. Rota oluşturulurken izlenecek adımlar:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rotanın tema ile olan bağının tanımı, bağlı olduğu değerleri, miras unsurları açıklayıcı bir şekilde belirtilmeli – Kültürel Rota tasarımı harita üzerinde gösterimi:<ul style="list-style-type: none"> o Başlangıç ve bitiş noktaları, alt tema ya da rota kademelenmesi varsa gösterimi yapılmalıdır. o Rota belirli bir iz takibi olmadan oluşturulmuş ise rotayla ilişkilendirilen değerlerin ve unsurların harita üzerinde gösterimi yapılmalı, rotayı keşfe çıkacakların sanal bir iz takibi yapacağı açık bir şekilde belirtilmelidir. – Rotanın güzergah boyunca desteklediği unsurlar etkili görsel tekniklerle ve kolay okunur bir şekilde gösterimi yapılmalıdır. – Yenilikçi teknolojilerin kullanımı ile haritalara erişebilirlik kolaylaştırılmalıdır. – Rotaya dair bilgilendirmeleri içeren rehber kitap, web sitesi, broşür gibi yöntemler oluşturulmalıdır. – Rotanın mekansal özellikleri tanımlanmalıdır: kara – deniz – değişken – karma – Rota uzunluğu hakkında detaylı bilgilendirme yapılmalıdır. – Güzergah çeşitliliği rota boyunca belirtilmelidir: yürüyüş yolu, keçi yolu, orman yolu, patika, kent içi, kırsal... – Rota ulaşımı türleri belirlenmelidir: yürüyüş, bisiklet, at, dağcılık, rafting... Rotanın içerdiği yolculuk türlerine göre değişebilen güzergahların ayrıca bilgilendirmesi yapılmalıdır. – Kullanıcı profili hakkında bilgi verilmelidir: aile, genç, çocuk, yetişkin, yaşlı... gruplarına göre uygunluğu belirtilmeli – Oluşturulmuş standartlar üzerinden rota bütününde kullanıcılar için zorluk dereceleri belirlenmeli ve belirtilmelidir. – Tahmini yolculuk süreleri yolculuk türlerine göre belirtilmelidir. – Rota boyunca etkili bir yönlendirme ve işaretleme sistemi oluşturulmalıdır. Yönlendirme gösteriminde ortak bir görsel kimlik oluşturulmalıdır (etiket, logolar, renkler, yazı tipleri...). – Mevsimsel şartlara dair bilgilendirme yapılmalıdır. – Konaklama, yeme ve içme gibi temel ihtiyaçlara yönelik bilgilendirme yapılmalıdır. – Servis kapasiteleri bilgisine dair bilgilendirme yapılmalıdır: sağlık hizmeti, banka, alışveriş... – İlk yardım ve kurtarma çalışmalarına yönelik bilgilendirme rotanın içeriğine göre hazırlanmalıdır.
---	--

Çizelge 3.1. Kültürel Rota Oluşturma Rehberi Önerisi (devam)

<p>Temaya Yönelik Rota Kurgusu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Talebe göre rehber yardımı sağlanmalıdır: yerli halkın rehberliği ile yerel desteklenebilir, kültürel etkinlikler oluşturarak rehber turları düzenlenebilir, yerel turizm acentalarının turları oluşturulabilir... - Öneri okuma listesi sunulmalıdır: araştırma aşamasındaki literatür taramasında ziyaretçilere yönelik bir liste oluşturulabilir; roman, tarihi incelemeler, seyyahların çizdiği harita, gezi kitapları... - Rota boyunca güvenliğin sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır: rota üzerinde güvenli bir deneyim sağlamak amacıyla pratik çözümler oluşturulabilir, doğal çevreye uyumlu yürüyüş platformları ile çevre düzenlemesi yapılabilir... - Etkin bir ziyaretçi yönetimi oluşturularak rotanın ön plana çıkardığı değerlerin korunması ile turizm faaliyetlerinin arasındaki ilişki düzenlenmelidir.
<p>Rotanın Bulunduğu Bölgeye Katkı Sağlayacağı Düzenlemeler</p>	<p>Kültürel mirasın korunması yöntemlerden biri olan kültürel rotalar koruma öncelikli bir yaklaşımla bulunduğu bölgeye katkısı sağlanmalıdır:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sürdürülebilir Kullanım: Oluşturulacak kültürel rota, alanın sahip olduğu değerler hakkında hem yerelde hem daha üst ölçekte farkındalık sağlayarak bölgeye ilgiyi arttırarak kullanım yoğunluğunu da arttıracaktır. Bu yoğunluğun ilgili alan üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaması için riskleri önleyecek olan ekolojik, sosyal ve ekonomik tedbirlerle sürdürülebilir kullanımı sağlanmalıdır. - Alternatif Turizm: alanın özgün kimliğini bozmayacak şekilde yerel halk ile işbirliği sağlanarak kültürel turizm, eko-turizm gibi çevreye zarar vermeyen, alanın kalkınmasını sağlayacak düzenlemelerle rota ilişkilendirilmelidir. - Yerel Ekonomik Kalkınma: rotanın bulunduğu alanın sosyal, fiziksel, doğal özelliklerine göre yereli kalkındırabilecek faaliyetler desteklenmeli ve oluşturulmalıdır

Çizelge 3.1. Kültürel Rota Oluşturma Rehberi Önerisi (devam)

<p>Tanıtım ve Farkındalık Çalışmaları</p>	<p>Rota ile birlikte alanın kimliğini yansıtacak, görünürlüğünü arttıracak, daha anlaşılabilir olacak çalışmalar yapılmalıdır:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Etkin bir web sitesinin oluşturulması: alan hakkında tarihi, doğal ve kültürel bilgilendirme, online harita ile rotanın okunmasının rahat yapılabilmesi, rotaya dair olabilecek tüm bilgilendirmeleri (rota uzunluğu, kullanıcı profili, ulaşım türleri...) içeren ve kullanıcı deneyimini içeren, kullanıcıların fikir alışverişinde bulunabileceği portal. – Harita, rehber kitap, tanıtıcı kitapçık-broşür, tanıtıcı afişler oluşturulmalıdır. – Rota tanıtımı için olan tüm alanlarda ortak bir görsel bir kimlik oluşturulmalıdır. – Dijital uygulamalar ve basılı kaynaklarla tanıtım desteklenmelidir. – Festival, sanat çalışmaları, spor faaliyetleri gibi alanın sahip olduğu özelliklere göre tanıtıcı ve bilgilendirici etkinlikler düzenlenmelidir.
<p>Eğitim Katılım</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Rota planlama ve uygulama sürecine dahil olan yerel halkın mirasın korunması, rotanın sahiplenilmesine yönelik eğitimlerle sürdürülebilir bir gelişim sağlanmalıdır. Eğitimler kullanıcı profiline (genç, yaşlı, çocuk ...) göre şekillendirilmelidir. <p>Rota oluşturulacak alanda rotayla ilişkili olabilecek kurumların çalışanlarına yönelik eğitimlerle rotayla birlikte alanın korunması ve yönetimi desteklenebilir.</p>

Çizelge 3.1. Kültürel Rota Oluşturma Rehberi Önerisi (devam)

<p>İzleme ve Takip</p>	<p>Rota sisteminin işleyişi ve devamlılığı düzenli ve sürekli bakım, onarım ve işletme ile sürdürülebilir kullanımı sağlanmalıdır:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rota kullanıma bağlı olarak oluşan fiziksel ya da sosyal sorunların tespiti ve bunların çözümü - Rota kullanımına bağlı olarak tespit edilen potansiyellere göre güzergah sisteminin geliştirilmesine yönelik yeni düzenlemelerin eklenmesi - Ziyaretçi Yönetim Planı: Söz konusu miras alanları ve kullanıcı arasındaki hassas olan koruma kullanma dengesinin sağlanmalıdır. Ve kültürel turizm potansiyelinin alana zarar vermeden uygulanabilirliği sağlanmalıdır.<ul style="list-style-type: none"> o Ziyaretçiye yönelik hizmet ve etkinliklerinin tasarım standartlarının belirlenmesi o Ziyarete dayalı olarak oluşabilecek fiziksel ve sosyal değişimlere dair kullanım düzeylerinin sınırlandırılması o Ziyaretçi kullanımına dayalı gelecek tahminler üzerinden risk önlemlerinin alınması
---------------------------------------	---

Kaynak: “Kültürel Mirasın Korunmasında Araç Olarak Kültürel Rota Oluşturma Rehberi” tez çalışması kapsamında oluşturulmuştur.

KAYNAKÇA

AHUNBAY, Zeynep, 2011, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, YEM Yayın, s.22, İstanbul.

AKTAY, Sonnur, 2015, “Toplum–Kültür Dil Etkileşimlerinin Yer Adlarına Yansıması”, 8. Uluslararası Diyalektoloji ve Jeolengüistik Kongresi, Mağusa.

BAŞGELEN, Nezih, 2006, “Sunu: Arkeolojinin Politikası ve Politik Bir Araç Olarak Arkeoloji”, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

BEKTAŞ, Cengiz, 2001, Koruma Onarım, Literatür: Yayıncılık, s.9, İstanbul.

BEKTAŞ, Cengiz, 2004, Kentli olmak ya da olmamak, Evrensel Basım Yayın, s. 97-98, İstanbul.

BERTI, Eleonora, 2015, Cultural Routes Management: from theory to practice: “Defining the Cultural Routes of the Council of Europe”, Council of Europe; European Institute of Cultural Routes.

CAPP, Sorina, 2003, “The European Institute of Cultural Routes.” 2003. N.p, n.d. Web. 2 Feb. 2013. (http://www.arcchip.cz/w02/w02_capp.pdf)

Colmar Declaration, 2012, 25 Years of Council of Europe Cultural Routes, Colmar. (<http://whc.unesco.org/document/121780>)

CoE (Council of Europe), 1998, Council Of Europe Committee Of Ministers Resolution (98) 4 On The Cultural Routes Of The Council Of Europe.

(<http://via-regia.org/kulturstrasse/pdf/resolutionalteng.pdf>)

CoE (Council of Europe) Report, 2002 “The Cultural Routes Programme of the Council of Europe” and “The European Institute of Cultural Routes”, Luxemburg. (http://seecorridors.eu/filebank/file_73.pdf)

CoE (Council of Europe), 2007, Resolution (2007) 12 On The Cultural Routes Of The Council Of Europe.

(<http://www.via-regia.org/kulturstrasse/pdf/resolutionengneu.pdf>)

CoE (Council of Europe), 2010, Resolution (2010) 52 on the rules for the award of the “Cultural Route of the Council of Europe” certification

(<http://www.bmwf.wg.at/Tourismus/Veranstaltungen/Documents/Resolution%2052%20on%20Cultural%20Routes.pdf>)

CoE (Council of Europe), 2013, Resolution (2013) 67 revising the rules for the award of the “Cultural Route of the Council of Europe” certification.

([http://culture-routes.net/sites/default/files/files/CMRes\(2013\)67E.pdf](http://culture-routes.net/sites/default/files/files/CMRes(2013)67E.pdf))

CoE (Council of Europe), 2015, The Council of Europe’s 29 Cultural Routes.

(http://www.culture-routes.net/sites/default/files/EICR_29-factsheet_eng-fr.pdf)

ÇEKÜL, 2015, Kültür Rotaları Planlama Rehberi, ÇEKÜL Vakfı - Tarihi Kentler Birliği Yayınları, Kılavuz Kitapçıklar Dizisi 3, İstanbul.

ÇELİK, Zeynep, 2005, “İstanbul, Bir Tema Park olarak Kentsel Koruma”, Şehirler ve Sokaklar, Kitap Yayınevi, İstanbul.

DENU, Penelope, 2013, Introduction: A Practical Guide: “European Cultural Routes”: A Practical Guide, Federal Ministry for European and International Affairs and Federal Ministry of Economy, Family and Youth Department for Tourism and Historic Objects, Viyana.

EICR, 2015, The Council of Europe’s 29 Cultural Routes. (www.culture-routes.net)

ERSOY, Melih, 2007, “Planlama Kuramına Giriş”, Kent Planlama Kuramları, Derleyen: Melih Ersoy, s:9-34, İmge Kitabevi, İstanbul.

“European Cultural Routes”: a practical guide, 2013, Federal Ministry for European and International Affairs and Federal Ministry of Economy, Family and Youth Department for Tourism and Historic Objects, Viyana.

FİNKEİ C., CLOW K. ve LANDRY D. , 2011, Osmanlı Seyyahı Evliya Çelebi’nin İzinde: Evliya Çelebi Yolu, Bursa Kültür A.Ş. , çev. İbrahim Turgut, Bursa.

GEDİKLİ, Bahar, 2007, “Stratejik Mekansal Planlama: Planlamada Yeni Anlayışlar, Yöntemler ve Teknikler”, Kent Planlama Kuramları, Derleyen: Melih Ersoy, s:229-277, İmge Kitabevi, İstanbul.

GÖK. A. B., BİNGÖL B., 2017, Tarih ve Kültür Temalı Parklar, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 7 (15), s.129-140.

GRAVARI-BARBAS, Maria, 2015, Cultural Routes Management: from theory to practice: “The Scientific Dimension of Cultural Routes: Scientific Boards And Networks of Knowledge”, Council of Europe; European Institute of Cultural Routes.

ICOMOS,1993, World Heritage List: The Route of Santiago de Compostela.

ICOMOS, 1999, Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü, çev. Zeynep Ahunbay (2011), Meksika.

ICOMOS, 2008, ICOMOS Charter on Cultural Routes, Kanada.

ICOMOS Türkiye, 2013, Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, İstanbul.

KARATAŞ, Esra, 2011, The Role of Cultural Route Planning in Cultural Heritage Conservation the Case of Central Lycia, ODTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Restorasyon Anabilim Dalı, Ankara.

LE BRETON, David, 2000, Yürümeye Övgü, çev. İsmail Yerguz, Sel Yayıncılık, İstanbul.

LE CORBUSIER, 1942, Atina Anlaşması, çev. Ayda Yörükkan, Yapı Kredi Yayınları, 2009 yılı basımı, İstanbul.

LYNCH, Kevin, 1960, Kent İmgesi, çev. İrem Başaran (2010), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

MARIOTTI, Alessia, 2015, Cultural Routes Management: from theory to practice: “The Heritage of Cultural Routes: Between Landscapes, Traditions and Identity”, Council of Europe ; European Institute of Cultural Routes.

MARTORELL CARRENO, Alberto, 2003, “Cultural Routes: Tangible and Intangible Dimensions of Cultural Heritage”, 14th ICOMOS General Assembly and International Symposium: ‘Place, memory, Meaning: Preserving Intangible Values in Monuments and Sites, 27-31 October, Victoria Falls. (<http://openarchive.icomos.org/473/>)

MARTORELL CARRENO, Alberto, 2005, “The Route of Santiago in Spain (Camino Frances) as WHS: Its Conservation and Management”, ICOMOS 15th General Assembly and Scientific Symposium: “Monuments and Sites in their setting - conserving cultural heritage in changing townscapes and landscapes”, China.

MAYOR, Federica, 1995, Integral Study of the Silk Roads, Roads of Dialogue: Preface of the Director-General, UNESCO, Paris.

ÖZDOĞAN, Mehmet, 2006, Arkeolojinin Politikası ve Politik Bir Araç Olarak Arkeoloji, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

PAQUOT, Thierry, 2005, Şehirselsel Bedenler, çev.Zeynep Bengü, Everest Yayınları, İstanbul.

SALOPEK, Paul, 2013, “Dünyayı Yürüme”, National Geographic Türkiye, sayı: Aralık 2013, s.108-123, İstanbul.

SILAYDIN, M. Burcu, 2000, Turistik Kıyı Yerleşimlerinde Ziyaretçi Yönetim Planı Yaklaşımı: Göcek (Fethiye Örneği), Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Tasarım Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

SOLNIT, Rebecca, 2000, Yol Aşkısı: Yürümenin Tarihi, çev. Elvan Kıvılcım, Encore Yayınları, İstanbul.

SUARZE-INCLAN, María Rosa, 2005, “A New Category of Heritage for Understanding, Cooperation and Sustainable Development; Their Significance within the Macro Structure of Cultural Heritage; the Role of the CIIC of ICOMOS: Principles and Methodology”, ICOMOS 15th General Assembly and Scientific Symposium: “Monuments and Sites in their setting - conserving cultural heritage in changing townscapes and landscapes”, China.

TEKELİ, İlhan, 2011, Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak: “Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar üzerine Düşünceler” (1987), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 91-100, İstanbul.

The Santiago de Compostela Declaration, 23 October 1987, Council of Europe.

THOREAU, Henry David, 2016, Doğa ve Yürüyüş üzerine Seçme Denemeler, çev. Aytek Sever, Everest Yayınları, İstanbul.

Türkiye Turizm Stratejisi Raporu (2023), 2007, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.

UDOLF-STROBL, Elisabeth, 2013, Introduction: A Practical Guide: “European Cultural Routes”, Federal Ministry for European and International Affairs and Federal Ministry of Economy, Family and Youth Department for Tourism and Historic Objects, Viyana.

UNESCO, 1993, State of Conservation of World Heritage Properties in Europe: Spain Route of Santiago de Compostela.

(<http://whc.unesco.org/archive/periodicreporting/EUR/cycle01/section2/669-summary.pdf>)

UNESCO, 1994, Report on the Expert Meeting on “Routes as Part of Our Cultural Heritage”, Madrid. (<http://whc.unesco.org/archive/routes94.htm>)

UNESCO, 2003, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, çev. E. Büyükelçi Pulat Tacar, Paris.

(<http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>)

UNESCO, 2003a, Meeting Of Experts On Cultural Routes, 6th Extraordinary Session of the World Heritage Committee Madrid.

(http://www.icomos-ciic.org/CIIC/NOTICIAS_reunionexpertos.htm)

Varna Declaration, 2005, Cultural Corridors of South East Europe Common Past and Shared Heritage - a Key to Future Partnership A Regional Forum, 21 May 2005, Varna, Bulgaria. (https://seecorridors.eu/index.php?w_p=66&w_l=2)

ZHOU, Lv, 2005, “Cultural Routes and the Network Construction of the World Cultural Heritage Conservation”, ICOMOS 15th General Assembly and Scientific Symposium: “Monuments and Sites in their setting - conserving cultural heritage in changing townscapes and landscapes”, China

EK A

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özelliği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
Santiago Compostela Hac Rotası	1987	Miras Yolu	Dini Ritüel, Kültürel, Kültürel Etkileşim, Manevi, Ekoturizm, Kültürel Turizm	Güzergah	Dini Ritüel geleneğinin tüm kültürleri kapsayan temayla birleştirmekte; belirli kültür ve kültürler arası	Uluslararası; İspanya, Fransa	800 km	Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.saintjamesway.eu
İpek Yolu	1988	Miras Yolu Ticaret Yolu Ağı	Ticari, Kültürel, Ekonomik	Güzergah	Kültürler arası	Avrupa, Asya ve Afrika	6,500 km	UNESCO Diyalog Yolları Programı	https://en.unesco.org/silkroad/
Orta Asya'da Kültürler arası Diyalog	1988	Kültürler ve Dinler arası Diyalog	Kültürel Etkileşim ve Diyalog	Sanal İz	Kültürler arası	Orta Asya		UNESCO Diyalog Yolları Programı	http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/dialogue/routes-of-dialogue/intercultural-dialogue-in-central-asia/
Hansa	1991	Eski Ticaret Ağı Kültürel Mirası	Kültürel Miras	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; 16 Ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.hanse.org

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı (devam)

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özelliği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
Viking Rotası	1993	Kültürel Miras	Kültürel Miras	Sanal İz	Belirli Kültür	Uluslararası; 22 Ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.destinationviking.com
Francigena Rotası	1994	Miras Yolu	Dini Ritüel, Kültürel, Kültürel Etkileşim, Manevi,	Güzergah	Dini Ritüel geleneği tüm kültürleri kapsayan temayla birleştirmekte; belirli kültür ve kültürler arası	Uluslararası; Fransa, İtalya, İsviçre, İngiltere	1000km	Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.viefrancigene.org
Köle Rotası	1994	Miras Yolu	Manevi, Kültürel	Sanal İz	Kültürler arası	Dünya Geneli		UNESCO Diyalog Yolları Programı	http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/slave-route/
Afrika Demir Yolları	1995	Endüstri Mirası	Kültürel - Teknolojik Birikim	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Afrika		UNESCO Diyalog Yolları Programı	http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=3369&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
Endülüs Güzergahları	1995	Kültürel Miras	Kültürel Miras	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası		UNESCO Diyalog Yolları Programı	

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı (devam)

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özelliği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
Endülüs El Legado Yolları	1997	Miras Yolu	Kültürel Miras, Kültürel Etkileşim, Kültürel Turizm	Güzergahlar; 8 Rota	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; 8 ülke	Toplam: 1000 km	Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.legadoandalusi.es
Kafkasya Projesi	1999	Kültürel Çeşitlilik	Kültürel Miras, Kültürel Etkileşim	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan		UNESCO Diyalog Yolları Programı	http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/dialogue/routes-of-dialogue/caucasus-project/
Akdeniz Şarap ve Üzüm Rotaları	1999	Kültürel ve Doğal Miras	Kültürel ve Doğal Miras, Barış Kültürü		Kültürler arası	Uluslararası; Akdeniz Ülkeleri		ICOMOS Kültür Rotaları Uluslar arası Komitesi (CIIC)	
Kanada Chillkoot Yolu	1999	Doğal Miras	Doğal Miras	Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; Kanada; Chillkoot	53 km	ICOMOS Kültür Rotaları Uluslar arası Komitesi (CIIC)	
Likya Yolu	1999	Miras Yolu; antik Yol	Kültürel ve Doğal Miras, Ekoturizm, Kültürel Turizm	Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; Antalya ile Fethiye körfezleri arasındaki Akdeniz'e uzanan yarımada	535 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://likyayolu.gov.tr
Fenike Rotası	2003	Kültürel Miras	Kültürel Miras, Kültürel Etkileşim	Güzergahlar; 13 rota	Belirli Kültür	Uluslararası; 17 Ülke	13 rota; üç kıta ve 100'den fazla şehrin bağlantıları	Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	http://fenici.net/en/

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı (devam)

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özelliği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
Pyrenean Demir Rotası	2003	Kültürel Miras, Endüstriyel Miras	Doğal Miras, Kültürel Miras, Endüstriyel Miras	Sanal İz	Belirli Kültür	Uluslararası; Andorra, İspanya, Fransa		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	
Avrupa Mozart Yolu	2004	Önemli Kişi, Müzik	Kültürel, Sanat, Müzik Mirası, Kültürel Etkileşim	Güzergahlar; 10 rota	Belirli Kültür	Uluslararası; 10 Ülke	450 km; 10 rota	Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	http://www.mozartways.com/content.php?m=1&lang=en&m_id=1228&id=1228
Yahudi Mirası Rotası	2004	Kültürel, Manevi	Kültürel Miras, Manevi	Sanal İz ve Güzergah	Belirli Kültür	Uluslararası; 34 Ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.jewishheritage.org
San Martin Rotası	2005	Miras Yolu, Dini Figür	Kültürel Miras, Dini Ritüel, Kültürel Diyalog	Güzergah; 3 Rota	Belirli Kültür	Uluslararası; 10 Ülke	5000 km	Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.saintmartindetours.eu
Avrupa Cluniac	2005	Kültürel Miras	Kültürel Miras, Kültürel Diyalog	Sanal İz	Belirli Kültür	Uluslararası; 8 Ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.sitesclunisiens.org
Zeytin Ağacı Rotası	2005	Kültürel ve Doğal Miras	Kültürel ve Doğal Keşif	Güzergah; 3 Ana Rota	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; 18 ülke	30 günlük ve 1-3 günlük rotalar	Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.olivetreeroute.gr

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı (devam)

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özelliği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
Regia Yolu	2005	Miras Yolu	Kültürel Miras	Güzergah	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası: 7 ülke	4500 km	Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	http://via-regia.org
Danube (Tuna) Yolu	2005	Su Kültürü	Kültürel ve Doğal Miras	Güzergah	Kültürler arası	Tuna Nehri Boyunca: Hırvatistan, Sırbistan ve Karadağ, Bulgaristan, Romanya		Avrupa Konseyi - ICOMOS - UNESCO	https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=5
Diyagonal Yol	2005	Miras Yolu; Antik Yol	Kültürel Miras	Güzergah	Kültürler arası	Slovenya, Hırvatistan, Bosna Hersek, Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan, Türkiye		Avrupa Konseyi - ICOMOS - UNESCO	https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=3
Doğu Trans-Balkan Yolu	2005	Tematik	Kültürel Miras, İnanç Ritüelleri, Kültürler arası etkileşim	Güzergah	Kültürler arası	Romanya, Bulgaristan, Yunanistan		Avrupa Konseyi - ICOMOS - UNESCO / Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları	https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=7
Sofya-Ohrid Yolu	2005	İnanç Ekseni	Dini Ritüel, Dini Mimari, Kültürel Miras	Güzergah	Kültürler arası	Bulgaristan, Makedonya, Sırbistan, Karadağ		Avrupa Konseyi - ICOMOS - UNESCO / Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları	https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=9

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı (devam)

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özelliği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
Adriyatik Yolu	2005	Miras Yolu	Kültürel Miras	Güzergah	Kültürler arası	Adriyatik Denizi batı sahilleri		Avrupa Konseyi - ICOMOS - UNESCO / Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları	https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=4
Anadolu Yolu	2005	Kültürel	Kültürel Miras	Güzergah	Kültürler arası	Türkiye, Yunanistan		Avrupa Konseyi - ICOMOS - UNESCO / Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları	https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=8
Egnatia Yolu	2005	Miras Yolu	Kültürel Miras	Güzergah	Kültürler arası	Arnavutluk, Makedonya, Yunanistan, Türkiye		Avrupa Konseyi - ICOMOS - UNESCO / Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları	https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=1
Pontika Yolu	2005	Tematik	Kültürel ve Doğal Miras	Güzergah	Kültürler arası	Romanya, Bulgaristan, Türkiye		Avrupa Konseyi - ICOMOS - UNESCO / Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları	https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=2
Batı Trans Balkan Yolu	2005	Miras Yolu	Kültürel Miras	Güzergah	Kültürler arası	Romanya, Yunanistan, Bulgaristan		Avrupa Konseyi - ICOMOS - UNESCO / Güneydoğu Avrupa Kültür Koridorları	https://seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=6
Transromanica - Avrupa Mirasının Romanesk Yolları	2007	Kültürel Miras	Kültürel Miras	Sanal İz	Belirli Kültür	Uluslararası: 9 ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.transromanica.com
Don Quijote Rotası	2007	Kültürel; Edebiyat	Kültürel ve Doğal Miras, Edebiyat	Sanal İz ve 10 Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; İspanya	2500km, 148'den fazla köy-kasaba	Avrupa Konseyi	http://culture-routes.net/content/don-quixote-route

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı (devam)

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özelliği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
İstiklal Yolu	2007	Miras Yolu	Kültürel ve Doğal Miras	Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; İnebolu, Kastamonu, Çankırı, Ankara	105 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://cultureroutesinturkey.com/tr/istiklal-yolu/
Aziz Paul Yolu	2008	Miras Yolu	Kültürel ve Doğal Miras, Eko-turizm, Kültürel Turizm	Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; Antalya-İsparta arası	500 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://cultureroutesinturkey.com/tr/aziz-paul-yolu/
Hz. İbrahim Yolu	2008	Miras Yolu	Kültürel ve Doğal Miras	Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; Şanlıurfa	170 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://cultureroutesinturkey.com/tr/ibrahim-yolu/
İter Vitis Rotası	2009	Kültürel ve Doğal Miras; Şarap	Kültürel ve Doğal Miras	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası: 18 ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.itervitis.eu
Sultanlar Yolu	2009	Miras Yolu; I. ve II. Viyana Seferi rotası	Kültürel ve Doğal Miras	Güzergah	Kültürler arası	Viyana'dan İstanbul'a	2100 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://cultureroutesinturkey.com/tr/sultanlar-yolu/
Yenice Orman Yolu	2009	Doğal Miras	Doğal Miras	Güzergah; 21 Parkur	Belirli Kültür	Ulusal; Karabük, Yenice	210 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://cultureroutesinturkey.com/tr/yenice-orman-yollari/
Cistercian Abbeys'in Avrupa Güzergahı	2010	Kültürel Miras	Kültürel, Eko-turizm	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası: 11 ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.cister.net

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı (devam)

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özelliği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
Avrupa Mezarlık Rotası	2010	Kültürel Miras ve İnanç	Kültürel Miras, Kültürel Çeşitlilik ve İnanç	Birçok alt tema rotalar	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası: 20 ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.cemeteriesroute.eu
Tarih Öncesi Kaya Sanatı Rotası	2010	Kültürel Miras ve Sanat	Kültürel Miras,Doğal Miras	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; 8 Ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.prehistour.eu
Avrupa Tarihi Termal Kentler Rotası	2010	Doğal Miras ve Kültürel Miras	Doğal Miras, Kültürel Miras ve Eko-turizm	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; 13 Ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.ehta.eu
Saint Olav Yolları Rotası	2010	Miras Yolu, Dini Figür	Kültürel Miras, Dini Ritiyel, Kültürel Diyalog	Güzergah; 7 Rota	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası: Danimarka, Norveç, İsveç	500 ve 600 km arasında rotalar	Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.stolavways.com
Hitit Yolu	2010	Miras Yolu ve Tematik	Kültürel ve Doğal Miras	Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; Çorum	385 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://culturerooutesinturkey.com/tr/hitit-yolu/
Evliya Çelebi Yolu	2011	Önemli Tarihi Kişilik Seyahatnamesi	Kültürel ve Doğal Miras, Eko-turizm, Kültürel Turizm	Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; İzmit Körfezi-Altınova ile Afyon-Simav arası	Yürüyüş: 330 km, Binicilik: 550 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://culturerooutesinturkey.com/tr/evliya-celebi-yolu/
Küre Dağları Milli Parkı	2011	Doğal Miras	Doğal Miras ve Kültürel Miras	Güzergah; 36 Parkur	Kültürler arası	Ulusal; Kastamonu	762 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://culturerooutesinturkey.com/tr/kure-daglari/

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı (devam)

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özelliği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
Avrupa Seramik Rotası	2012	Kültürel Miras, Sanat	Kültürel ve Doğal Miras, Sanat	Sanal iz; farklı alt temalarla	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; 5 Ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.viaceram.eu
Gastronomi Yolu	2012	Gastronomi	Eko-turizm, Kültürel Miras	Güzergah; 25 Parkur	Kültürler arası	Ulusal; Çorum Kızılırmak Havzası	190 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://www.gastronomiyolu.com
Megalitik Kültürün Avrupa Güzergahı	2013	Kültürel ve Doğal Miras	Kültürel ve Doğal Miras, Eko-turizm	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası: 7 ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.megalithicroutes.eu
Huguenot ve Waldensian Yolu	2013	Miras Yolu	Kültürel Miras, Doğal Miras, Tarihe Tanıklık: dini zulüm, göç...	Güzergah	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası: Fransa, İtalya, Almanya, İsviçre	1600 km	Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.surlespasdeshuguenots.eu
Karia Yolu	2013	Miras Yolu	Kültürel ve Doğal Miras, Eko-turizm, Kültürel Turizm	Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; Muğla ile Aydın	820 km trekking	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	cultureroutesinturkey.com/tr/karia-yolu/
Frig Yolu	2013	Miras Yolu	Kültürel ve Doğal Miras, Eko-turizm, Kültürel Turizm	Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; Ankara, Afyon Karahisar, Eskişehir ve Kütahya	506 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://cultureroutesinturkey.com/tr/frig-yolu/

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı (devam)

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özellği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
Atrium, 20. yüzyılın Totaliter Rejimleri Mimarisi Üzerine	2014	Kültürel Miras; mimari, kentsel tasarım	Kültürel Miras, Doğal Miras, Sanat	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; 5 Ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.atriumroute.eu
Réseau Art Nouveau Ağı	2014	Sanat, Kültürel Miras	Kültürel Miras, Sanat, Kültürel Etkileşim	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası: 16 ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.artnouveau-net.eu
Habsburg Yolu: farklı gözle Avrupa'ya bakın - Habsburgların izinde	2014	Kültürel Miras	Kültürel Miras	Sanal İz	Belirli Kültür	Uluslararası: Fransa, Almanya, İsviçre, Avusturya	450 km	Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	
Kaçkarlar	2014	Doğal Miras	Doğal Miras ve Kültürel Miras	Güzergah; 8 rota	Kültürler arası	Ulusal; Kaçkar Dağları	30 günlük parkurlar	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://culturerolesinturkey.com/tr/kackarlar/
Roma İmparatorları ve Tuna Şarap Rotaları	2015	Kültürel Miras; şarap	Kültürel Miras	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; Bulgaristan, Romanya, Sırbistan, Hırvatistan		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.romanemperorsroute.org
Robert Louis Stevenson'un İzinde	2015	Önemli Kişi; edebiyat, gezgin	Kültürel, Sanat, Edebiyat	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; Belçika, İrlanda, İngiltere, Fransa		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.rlstevenson-europe.org

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı (devam)

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özelliği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
Napolyon Rotası	2015	Miras Yolu	Kültürel Miras, Sanat	Güzergah	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası: 11 ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.destination-napoleon.eu
İmparator Charles V'in Avrupa Güzergahları	2015	Miras Yolu	Kültürel Miras, Doğal Miras	Güzergah; 5 ana rota ve alt rotalar	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; 10 Ülke		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.itineracarolu sv.eu
Büyük Bölgenin Güçlendirilmiş Kentleri Yolu	2016	Kültürel, Mimari Miras	Kültürel, Mimari Miras, Doğal Miras, Gastronomi, Sanat	Sanal İz	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; Belçika, Almanya, Lüksemburg, Fransa		Avrupa Konseyi / Avrupa Kültürel Rotalar Enstitüsü Kültürel Rotaları (EICR)	www.villesfortifiees.eu
İnka Yolu		Miras Yolu	Kültürel, Doğal Miras	Güzergah	Belirli Kültür	Uluslararası; Kolombiya, Ekvador, Peru, Bolivya, Arjantin, Şili	23.000 km	ICOMOS ve UNESCO	http://whc.unesco.org/en/qhapaqnan/
Tütsü Yolları		Miras Yolu; ticaret yolu ağı	Kültürel ve Doğal Miras	Güzergah	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Uluslararası; Akdeniz Bölgesi Ülkeleri; Negev Çölü		ICOMOS ve UNESCO	http://whc.unesco.org/en/list/1107
Kii Dağı Kutsal Yerleri ve Hac Yolları		Miras Yolu; Dini Ritüel, Kutsal Alanlar	Dini Ritüel, Kültürel Miras, Doğal Miras	Güzergah	Belirli Kültür ve Kültürler arası	Ulusal; Japonya: üç kutsal alan olan Noshua ve Omine, Kumanas Sanzan, Koyasan	307 km	ICOMOS ve UNESCO	http://whc.unesco.org/en/list/1142/

Çizelge A.2. Kültürel Rota Kimlik Kartı (devam)

Rota	Yıl	Tema	Hedef	Yapısal Özelliği	Kapsam	Konum	Rota Uzunluğu	İlgili Kurum	Resmi İnternet Sitesi
Saint Francis Xavier Doğu ve Batı Arasındaki Kültürel Yol		Miras Yolu; önemli kişi	Kültürel Miras, Kültürel Etkileşim	Güzergah	Kültürler arası	Uluslararası; Avrupa, Asya, Afrika		ICOMOS ve UNESCO	https://seecorridors.eu/?w_p=21&w_l=2&w_c=17
Bozkır Rotası		Kültürel Miras	Kültürel ve Doğal Miras	Güzergah	Kültürler arası	Uluslararası; Avrasya		ICOMOS ve UNESCO	https://seecorridors.eu/?w_p=21&w_l=2&w_c=16
Çikolata Yolu		Kültürel Miras; Gastronomi	Kültürel ve Doğal Miras, Gastronomi	Güzergah; 20 Rota	Kültürler arası	Uluslararası; 10 Ülke		Avrupa Konseyi ve UNESCO	http://www.thechocolateway.eu/the-chocolate-way/
Malta Hac Yolları		Miras Yolu; Dini Ritüel	Kültürel Miras, Dini Ritüel, Kültürel Diyalog	Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; Malta	106 km	ICOMOS Kültür Rotaları Uluslararası Komitesi (CIIC)	
Avustralya Yolları ve Yolculuklarında Miras		Kültürel Kimlik, Kültürel ve Doğal Miras	Kültürel ve Doğal Miras, Kültürel Etkileşim	Güzergahlar; Antik Yollar, Alice Springs, Ghan Demiryolu, Overland Telgraf Hattı	Kültürler arası	Ulusal		ICOMOS Kültür Rotaları Uluslararası Komitesi (CIIC)	http://australia.icomos.org/resources/australia-icomos-heritage-toolkit/cultural-routes/
Güney Amerika Kakao Rotası		Kültürel Miras	Kültürel ve Doğal Miras	Sanal İz	Kültürler arası	Uluslararası; Güney Amerika		ICOMOS Kültür Rotaları Uluslararası Komitesi (CIIC)	
Ağrı Dağı		Doğal Miras	Kültürel ve Doğal Miras	Güzergah	Kültürler arası	Ulusal; Ağrı Dağı	3000 metre tırmanış	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://cultureroutesinturkey.com/tr/agri-dag/
Sarıkamış Parkuru		Doğal Miras	Doğal Miras ve Kültürel Miras	Güzergah; 7 Parkur	Kültürler arası	Ulusal; Kars	72 km	Türkiye Kültür Rotaları Derneği	http://cultureroutesinturkey.com/tr/sarikamis-parkurlari/

Kaynak: “Kültürel Mirasın Korunmasında Araç Olarak Kültürel Rota Oluşturma Rehberi” tez çalışması kapsamında oluşturulmuştur.